

UKDE YAYINLARI: 31

Editör:

Serdar YAKAR

Baskı – Cilt:

Selçuk Ofset

Fotograflar:

Ömer KAYA – Osman SAYIN

Arşiv:

Ali ONARAN – Ömer KAYA
Serdar YAKAR

Baskı Tarihi :

Aralık 2003

Yazışma ve Dağıtım:

UZMAN BİLGİSAYAR YAZILIM
KIRTASIYE LTD. ŞTİ.
Zübeyde Hanım Cad. No 43/B
Kahramanmaraş

Tel. 0 344. 223 69 63 – 214 22 71

Fax: 0 344. 225 02 21

“Yaşama dair özgürlüklerin, insan haklarına, emeğe ve düşünceye saygılı, güzelliklerin ve mutlulukların paylaşıldığı bir ülkenin var olması uğruna, Çanakkale’de şehit düşen dedem Cerid’li Topuz Omar’ın ve tarih boyunca haksızlığa ve zulme başkaldıran tüm Ceridoğulları’nın aziz ruhuna”

Serdar Yakar

TARİHİ, KÜLTÜREL VE SOSYAL YAPISI İLE

KAHRAMANMARAŞ'TA CERİDOĞULLARI

Serdar YAKAR
Ömer KAYA

KAHRAMANMARAŞ
Aralık 2003

Ömer KAYA: 1943 yılında Elbistan'da doğdu; yedi çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. İlk ve ortaokulu Elbistan'da, liseyi Kahramanmaraş'ta okudu. Ankara İlahiyat Fakültesi'ni bitirdikten (196pp4-1968) sonra evlendi. Bu arada öğretmenlik mesleğine atandı. İlk görev yeri Denizli Çivril Lisesi (1969)'dir. Buradan sonra, sırasıyla Kızılhisar Ortaokulu, Acıpayam Lisesi ve ardından Elbistan (1972) ve Kahramanmaraş (1979)'ta değişik seviyedeki okullarda görev yaptı. En son Kahramanmaraş'ta emekliye ayrıldı (1996). Biri erkek, ikisi kız olmak üzere üç çocuk babasıdır. Halen öğretmenlik yıllarındaki çalışmalarını aralıksız sürdürmektedir. Çeşitli gazete ve dergilerde yazılarına devam etmektedir.

Yazarın Basılmış Eserleri:

1- Acıpayam'ın Tatlı Verimi (1.Kitap 1971), 2-Bilgehan (1972), 3- Elbistan Bilmeceleri (1976), 4- Bahçeci Hoca (1999), 5- Yüz Yaşın Sırrı (2002), 6- Mahallî Kelimeler Sözlüğü (müşterek; 2003), 7- Kahramanmaraş'ta Ceridoğulları (müşterek; 2003)

Yazarın Basılacak Eserleri:

1- Karaca Oğlan, 2- Acıpayam'ın Tatlı Verimi (II. Kitap), 3- Güblüceli Delibekirli Soyu, 4- Güblüceli Delibekirli Soyu Şairleri ve Şiirleri, 5- Elbistanlı Şâirler Antolojisi, 6- Elbistan - Maraş Hanları ve Yol Güzergâhları (Cilt: 1-2), 7- Elbistan'da Meslekler, 8- Tarihte Elbistan (Müşterek; Cilt: 1-2), 9- Bir Garip Sadâ (Şiirler), 10- Korkuyorum (Piyes), 11- Yöremizin Ulu Ağaçları (Cilt: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10), 12- Şeyh Hacı Mustafa Efendi (Elbistanlı), 13- Kırklar Köyü ve Türk Soykırımı, 14- Damlalar (Şiirler), 15- Yol Yazıları.

Yazarın Mahallî Gazetelerde Yayınlanmış Eserleri:

1- Karaca Oğlan (Elbistan'ın Sesi Gazetesi: kısmen; Aksu Gazetesi: İlâveli ve tamamı), 2- Bahçeci Hoca (Aksu Gazetesi), 3- Elbistan'da Meslekler (Elbistan'ın Sesi Gazetesi), 4- Elbistan- Maraş Hanları ve Yol Güzergâhları (Elbistan'ın Sesi ile Aksu Gazetesi'nde kısmen yayınlanmıştır. Memleket Gazetesi'nde ilâveli ve tamamı yayınlanmaktadır.), 5- Kırklar Köyü ve Türk Soykırımı (Memleket Gazetesi), 6- Damlalar (Şiirler; Memleket Gazetesi'nde yayınlanmaktadır.)

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	7
Önsöz.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

Orta Asya Steplerinden Anadolu İçlerine.....	17
Zulüm ve Kötü İdareye İsyan.....	27
Sürgüne Giden Uzun İnce Bir Yol.....	35
İskan Fermanları.....	43
“Ferman Padişahın Dağlar Bizimdir”.....	49
Fırka-i Islahiye ve Güney Anadolu da İskan.....	67
Cerid Boylarında ve Türkmen Oymaklarında Örf, Adet ve Gelenek.....	77
Kara Fatma Yurdu Çağlayan Ceridi.....	86

İKİNCİ BÖLÜM

Çağlayancerit’te Ceridler.....	91
1.Tarihçe.....	91
2.Çağlayancerit Civarındaki Köy ve Mezralar.....	96
3.Cografî Durumu.....	98
4.Kabileler.....	100
5.Nüfus Durumu.....	103
6.Eğitim-Öğretim.....	107
7.Göç ve Geriye Dönüş.....	113
8.Meslekler.....	115
9.Sevilen Belli Başlı İnsanlar.....	119

10.Eşkîyalık ve Eşkîyalar.....	137
11.Anonim (Ortaklaşa) Halk Edebiyatı.....	141
12.Çağlayancerit Yemekleri.....	149
13.Oyun ve Eğlenceler.....	151
14.Savaşa Katılanlar.....	154
15.Mevkiler.....	156
16.Köyden İlçeye ve İlçe Yönetimi.....	160
17.Orman Durumu.....	163
18.Su Kaynakları.....	166
19.Yaylalar.....	168
20.Yollar.....	170
21.Taşınır ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları.....	187
22.Sağlık.....	192

Resim ve Belgeler.....	194
Kaynakça.....	204

SUNUŞ

Anadolu'daki Türkmen boylarının en büyüklerinden biri olan Ceridoğulları, bir buçuk asır öncesine kadar göçebe hayatını devam ettirmiş, Anadolu'nun hangi köşesi hangi mevsimde hoşuna gitmişse orayı mesken tutmuş dolayısıyla da tüm Anadolu'ya yayılmış, hatta Suriye ve İran topraklarını yurt edinmiş durumdadır. Genelde Çukurova bölgesinde varlık göstermiş olan Ceridoğulları, Dulkadirli beyliğini oluşturan ana unsurlardan birisidir. Oğuzların Bozok koluna bağlı Bayat boyu içerisinde yer alan ve Dulkadirli'yle yaşayan Ceridoğulları'nın bir kısmı da Bozulus içerisinde yer almıştır.⁽¹⁾

Gerek Ceridoğulları'nı gerekse diğer Türk boylarını anlatabilmek için Türk tarihinin özet olarak da olsa anlatılması gerekir.

Tarihte bilinen en eski Türk yurdu, çok sonraları Moğolistan diye adlandırılan bölgedir. Sınırları; doğuda Tula ve Tüngelik'in yukarı boyları, kuzeyde Baykal, Kem ırmağı ve Tannu (Ola) dağlarına, batıda Altaylar'a ve güneyde de Gobi çölüne kadar gidiyordu. Türk soyunun en eski temsilcilerinden Hunlar ve Göktürkler bu bölgede yaşamıştı. Bölge Moğolca konuşan toplulukların eline geçmeden yüzyıllar önce Göktürkler batıya yayılmaya, yeni yurtlar edinmeye başlamışlardı. X.

yüzyıla gelindiğinde Türklerin çoğunluğu Doğu Türkistan'dan Hazar Denizi'ne uzanan bölgeyi kendilerine yurt edinmişlerdi. Türkçe konuşan tüm kavimler Türk olarak adlandırılmıştı. Bu umumi adlandırma ise yüzyıllar sonra ortaya çıkmıştı.

Göktürk İmparatorluğu içerisinde yer alan Türk kavimlerinden biri de Oğuzlar idi. Moğol istilasından kurtularak Anadolu'yu yurt edinen, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarını kuranlar Oğuz Türkleridir.

Diğer Türk kavimleri olan Uygur, Karluk, Kıpçak Türkleri ise varlıklarını devam ettiremeyerek Moğol boyları ile karışıp kaynaşarak yeni kavimler meydana getirmişlerdir. Araştırmacı Yazar Prof. Dr. Faruk Sümer'in belirttiğine göre bugünkü Doğu Türkistan Türkleri, Özbekistan, Kazakistan, Kara – Kalpak halkları, İdil Boyu Türkleri, kısaca Orta Asya'daki Türklerin çoğunluğu işte bu Türk-Moğol karışımından meydana gelmiş yeni kavimlerin torunlarıdır.⁽¹⁾

Oğuz Türkleri X. yüzyıldan itibaren İslamla tanışır ve XI. yüzyıla gelindiğinde Türklükle İslam dini kaynaşarak tüm Oğuz boyları İslamı kendilerine din olarak seçerler. Bu değişim Oğuz Türkü isminin Türkmen olarak değişmesine de yol açar.

İslam aleminin güç kaybettiği yıllar olan X. ve XI. yüzyıllarda Oğuz Türklerinin İslamla kaynaşması İslamın da yeniden güç kazanmasına neden olmuştur. Göçebe bir hayat süren Türkmen oymakları kısa sürede Anadolu'ya yayılmış, Suriye ve Filistin'e dayanmıştır. Türkmen savaşçılar karşısında Bizans orduları geri çekilirken, Türkmen oymakları da bu bölgelere yerleşmiş ama göçebe kültürünü de terketmemiştir.

Bu Türkmen oymaklarından biri olan Kayı'lar koca bir imparatorluğun filizi olurken tıpkı Kayı gibi Oğuzların Bozok kolundan olan Cerid Türkmenleri de özellikle Çukurova bölgesinde Dulkadirli beyliğinin içerisinde yer alarak savaşçı

¹ Büyük Larousse; Ceridler, (1986) İstanbul, Cilt 5, sh. 2279.

¹ Sümer, Faruk; Tarihleri-Boy Teşkilatı Destanları Oğuzlar (Türkmenler), (1999) Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, 5. baskı, sh. 2.

kimliğini korumuş, zaman zaman Osmanlı'ya baş kaldırmış, Kilikya Ermeni Devleti'nin başının belası olmuş, Bayazitoğulları ile akraba olmuştur. Bu göçebe hayat XVIII. yüzyıl ortalarına kadar sürmüş ve Ceridoğulları'nın ana kolu Çukurova'da olmak üzere, Suriye, İran, Halep, Kırşehir, Çorum, Ankara, Rakka gibi bir çok yöreye yayılmışlardır.

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı devletinin Anadolu'da asayişini sağlamak için mecburi iskan uygulaması semeresini vermiş, göçebe hayat süren Türkmen oymakları kendilerine kalıcı bir yurt edinmeye mecbur bırakılmışlardır. Bu mecburi iskan sonucu Çukurova'daki Cerid obaları; İmrenli, Azılı, Vameyli, Hamdili, Çakılı, Tatarlı, Mustafabeyli, Ceyhanbekirlisi, Altıgözbekirlisi, Almagöllü, Yalağevi, Durakobası, Hunatlı, Yamutlu köylerine yerleşmişlerdir. Küçük bir kol olan Deliahmetli, Kızıllı, Tabanlı Ceridinin ise yüzyıllarca yaylak olarak kullandığı ve Maraş sınırları içerisinde yer alan bugünkü adıyla Çağlayancerit'e yerleştikleri bilinmektedir. Ayrıca Küçük Cerid, Pazarcık ve Yumaklı Ceridi de Ceridoğulları'nın Maraş'ta yoğun bir şekilde yerleştikleri diğer bölgelerdir. Ayrıca Maraş Merkez'e bağlı Kılılı Kasabası'nın da Ceridoğulları'nca kurulduğu bilinmektedir.

Günümüzde Ceridoğulları Anadolu'nun dört bir köşesine yayılmış bulduklarından konu araştırmacılarını bekleye dursun biz bu çalışmada Cerid boyunun tarihteki yaşam sürecinin yanısıra Kahramanmaraş bölgesinde ve özellikle de Çağlayancerit'te yaşayan Ceridoğulları ile ilgili bilgileri sunmaya çalışacağız. Şüphesiz ki yapacağımız çalışma sadece Cerid Türkmenlerini değil diğer Türkmen boylarını da ilgilendiren bir çalışma olacak.

Bu arada Kahramanmaraş dışında yaşayan Ceridoğulları ile ilgili tespitleri de burada zikretmek araştırmacılar açısından önem arz edebilir.

Araştırmacı yazar Bekir Sami Bayazıt'ın belirttiğine göre;⁽¹⁾ Kırşehir bölgesinde sekiz, Ankara Keskin'de sekiz, Çorum'da üç Cerit köyü vardır. Çorum I. Dönem Milletvekili Nurettin Ceritoğlu, XI. Dönem Ankara Milletvekilleri Mehmet Ali Ceritoğlu ve Nuri Ceritoğlu, XI. Dönem Cumhuriyet Senatosu Üyesi Muslihittin Yılmaz Mete, V. ve VI. Dönem Adana Milletvekili İbrahim Mete, II. Dönem Adana Milletvekili Fazıl Güleç ve yine Adana Milletvekillerinden Av. Hasan Cerit, Cerit aşiretine mensup kişilerdir.

Ceridoğlu ve Cerid soyadı ile birçok bilim adamı ve öğretim görevlisi de bulunmaktadır. Araştırıldığında görülecektir ki, bunlar da Cerid ile bağlantılı isimlerdir.

Ayrıca Adana'nın Aladağ ilçesinde Ceritler bucağı, Afyon Dinar'da Cerityaylası, Artvin Şavşat'ta Ceritdüzü, Çorum Seydim bucağında Cerit köyü, Gaziantep Şehitkamil'de Cerityenyapan köyü, İzmir Kiraz'da Ceritler köyü, Malatya Kuluncak'ta Ciritbelen köyü, Aksaray Acıpınar'da Cerit köyü, Karaman Merkez'de Cerit köyü, Kırıkkale Keskin'de Ceritmüminli, Ceritkale ve Ceritobası köyleri ve Kilis merkezde Ceritler köyü bilinen Cerid Türkmen köyleridir.

Kaynaklar Erzurum'un Pasinler ilçesi sınırları içerisinde Sipahi Beyi Abdurrahman Cerid Bey'den de bahsetmektedir.⁽²⁾ Bu aile halen Sarıkamış civarındaki Horasan köyünde yaşamaktadır.

Sivas'ın İmranlı ilçesinde faaliyet gösteren "Cerit Der" adlı bir dernek de İmranlı ilçesindeki Ceridlilerin yardımlaşma ve kaynaşması yönünde faaliyet göstermektedir.

Ankara'da üniversite ve bürokrasi içerisinde yer alan Ceridoğulları'nın oluşturacakları bir dernek ülke genelindeki Cerid Türkmenlerinin ön plana çıkmasını kolaylaştırabilir.

¹ Bayazıt, Bekir Sami; 1865-1866 Kürt-Dağı, Cebel'i Bereket Kozanoğlu'ları İsyanı ve Güneydeki Aşiretlerin İskanları, 1989 Antakya, sh 198.

² Aras, Mutan Hamdi; Ceridoğlu Sipahi Beylerinin Soykütüğü Üzerine Bir İnceleme, www.tarihvakfi.org.tr

Elinizdeki bu çalışma yıllar öncesinden başlayan bir emeğin ve kent kültürü üzerine yoğun çalışmaları ile bilinen araştırmacı yazar Sayın Ömer KAYA ile yapılan işbirliğinin sonucu olarak ortaya çıktı ise de eksiklerinin de farkındayız. İleriki zamanlarda bu eksikliklerin giderilmesi ümidi ile bu çalışmanın ortaya çıkması aşamasında engin kültürü ve zengin kütüphanesini bizlere açan Sayın Yaşar ALPARSLAN hocama öncelikli olarak teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum. Kendi özel kütüphanemde bulamadığım gibi İstanbul ve Ankara kitapçılarında ve hatta üniversite kütüphanelerinde dahi bulmakta zorlandığımız kaynakları önümüze seren, bu çalışma boyunca bizleri teşvik eden ve hakiki bir Cerid Türkmeni olan Yaşar ALPARSLAN hocamdan ayrı olarak, Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı Sayın Ahmet EYİCİL Bey'e, Tarih bölümü mezunu ve Cerid üzerine okul bitirme tezi hazırlayan Ahmet SAKALLI'ya, Çağlayancerit'te uzun yıllar muhtarlık yapan ve ilçenin tarihçesine ulaşmamızda bizlere yardımcı olan Sayın Ali ONARAN'a, bir asırlık hayat tecrübesini ve yaşayıp gördüklerini dile getiren Hacı Ömer BOGAZ'a, renkli siması ve Cerid üzerine yaktığı türkülerle çalışmamıza da renk katan Aşık Ali ATEŞ'e, Ağabeyim Yusuf YAKAR'a, Abdullah RESİM'e, Mehmet KEKİL'e ve burada isimlerini zikredemediğim, ancak bu çalışma boyunca desteklerini esirgemeyen tüm Çağlayancerit ilçe halkına şükranlarımı sunarım.

Tarih boyunca yerleşik hayata alışmamış olup özgür ve hür yaşamın temsilcisi olan Ceridoğulları halen ilçe merkezinde de olsa yaylak-kışlak yaşamını sürdürerek bir bakıma göçebelige devam ediyorsa da bu yaşam tarzı artık hor görülüyor, üstelik çağdaş dünya insanı için bir cazibe dahi oluşturuyor. Ama ne var ki yüzyıllar süren göçebe hayat Cerid halkının ekonomik bağımsızlığa kavuşmasını engellediği gibi onların sanat ve kültürel eserler ortaya koymalarını da engellemiştir. Çalışmanın ileriki sayfelerinde görüleceği gibi Ceridli artık kendine

yetmeye, eğitime ve en önemlisi de ekonomik bağımsızlığını kazanarak "Ağa", "Bey" kapısında "tutma" olmaktan kurtulmaya gayret göstermektedir.

Tarihten gelen aktivitesi, çalışkanlığı ve özünü kaybetmeme özelliğiyle, gelenek ile geleceği birleştiren Ceridler Cumhuriyet sonrasında çağdaş yaşam tarzına hızla ayak uydurarak kabileden köye, köyden ilçeye geçişi yaşamıştır. Yayıla unutulmaması gereken Ceridler de unutulmamak için üzerlerine düşeni yapmalı ve başarıları ile ülke gündeminde yer almalıdır.

Ben Ceridlinin bunu başaracağına inanıyorum. Onlar üniversite tahsili almamış olsalar da yüzlerce yıllık yaşam tecrübesine sahipler. Onların sahip oldukları tecrübe değerlendirilmeli ve ülke istifadesine sunulmalıdır.

Bunun da en kısa zamanda gerçekleşeceği inancındayım.

Serdar YAKAR

Ö N S Ö Z

Ceridler’i tarihi, kültürel ve sosyal yapısı ile araştırmak gerekiyordu. Çok geç kalınmıştı. Belki bir gün günümüzdeki kaynaklar da yok olup gidecekti. İşte zamanın elinden derleyebildiklerimizi “Kahramanmaraş’ta Ceridoğulları” adlı eserde toplamaya çalıştık.

Eser iki ana bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde; Tarihî süreç içinde Anadolu’ya yeni bir şekil ve ruh veren en önemli boy ve oymaklar arasındaki Ceridler’in tarihçesi ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise; Elbistan - Pazarcık arasındaki dağlık bölgelerde dağınık bir şekilde yerleşip, zamanla bir araya gelerek meydana getirilen Çağlayancerit ilçesi ele alınmıştır.

Bu bir basit heves ürünü değildir. Her an eksikliği duyulan ve mutlaka yapılması gerekli olan kısmî bir alan araştırması, bir folklor derlemesidir. Zaman böyle bir araştırmanın aleyhine işlemektedir. Yani her geçen gün, bilgi sahibi olanlar göçmekte veya hafızalarını yitirmektedirler. Böylece derleme yapmak ya zorlaşmakta veya tamamen imkânsız hale gelmektedir.

Aslında tam bir alan araştırması ve folklor derlemesi olabilirdi, yapılması gereken de o idi. Kısaca, zaman ve şartlar ancak buna elverdi diyebiliriz.

Çağlayancerit her ne kadar bir ilçe ise de; yöre insanı çalışırken ve yaşarken tabiatla haşır neşirdir. Çoğunluk erkekli kadınlı hayat, dört mevsim sırasına göre gecesi gündüzü ile, kırlarda geçer. Olaylar, anılar tarlalara, derelere, ağaçlara bağlanır. Araziler eski ve yeni hali ile anlatılır. Yetişen belli başlı

otların, ağaçların adı, korularda ve kırlarda yaşayan kuşlar ve yabancı hayvanlar bilinir. Bundan ötürü yöre insanını doğal çevre ile birlikte ele almak gerekir.

İkinci kısım tamamen sohbet havası içinde derlenmiştir. Çağlayancerit’in köy olarak ilk kuruluşu, köyden ilçeye geçişi ve sonrasındaki gelişme ve değişmelere göz atılırken yine yaşlıların bilgileri ve gözlemleri esas alınmıştır. Bu konuda yazılı belgeler maalesef yoktur veya elde edilememiştir.

Bozoklar’ın Günhan kolunun Bayat boyuna bağlı Zülkadiroğulları (Dulkadiroğulları) içinde yer alan ve Türkmen boylarının en büyüklerinden olan Cerid, Afşar ve Tecirli (Tacirlü) oymaklarının Kahramanmaraş yöresinde önemli bir miktarda bulunduğunu ve hatta çok önemli görevler üstlendiğini biliyoruz. Bu üç oymağın, Anadolu’nun Türkleşmesinde, Dulkadir Beyliği ile Safevî Devleti’nin kurulmasında çok önemli rolleri olduğu gibi; Osmanlı’nın İran ve Mısır üzerine yapmış olduğu seferlerde de önemli rol oynamıştır. Ayrıca, Çukurova ile Engizek, Berid, Nurhak ve Binboğa arasındaki yaylalara canlılık katmışlardır. Önemli yol güzergâhlarında da derbendlik görevinde bulunarak eşkiyaya karşı yolların asayişini sağlamışlardır. “Çukurova kolu kısıması” denilen ve emsallerinden kat kat üstün olan savaş atları, bu Türkmen aşiretleri tarafından yetiştirilmiş ve Osmanlı’nın ihtiyacını karşılamıştır. Ne yazık ki, bazan da kendi aralarında kıyasıya savaşarak hem kendi kendilerine, hem de çevrelerine zarar verdikleri de olmuştur.

Prof. Dr. Faruk Sümer, “Ceridler” adlı makalesinde; “Bay Mehmet Eskiyaş; “Kahvaltınızı edin, sizleri kendi köyümüz olan Küçük Cerid’e ulaştırırız” dedi. İşte, arı soylu, asil ruhlu Türk’ün davranışı budur. Bir daha görüşmeyeceği, kendisinden hiçbir şey beklemediği, kimselere elinde bulunan iki atı veriyordu. 11 yaşındaki oğlu da bize yolu gösterecekti. Sayın Mehmet Eskiyaş bunu niçin yapıyordu? Cevap: Çünkü, temiz kalbinde kuvvetli bir insanlık duygusu vardı. Sonra erdemli atalar ona öyle vasiyet etmişlerdi. Bizim yerimizde sade vatandaş, Avrupalı, Asyalı,

Zenci, Çinli, Hindli hülâsa kim olursa olsun farketmezdi. Onlar da aynı şekilde konukseverlik görürlerdi. Bu münasebetle milletimizin en eski zamanlardan beri köklü ve kuvvetli bir insanlık duygusuna sahip bulunduğunu ve onun bu konuda telkinlere ihtiyacı olmadığını ifade etmek isterim” diyor.

Prof. Dr. Faruk Sümer ile Prof. Dr. Barbara Kellner’in, 1986’da, Engizek’te gezi ve araştırma sırasında yaptığı bir kısım tesbit ve tavsiyelerini de dikkate alarak; Dulkadir eline mensup ve ilk defa Maraş - Elbistan bölgesine yerleşmiş, sonra da başka bölgelere dağılmış olan büyük bir boyun araştırılması bizim için zevkli bir görev oldu. Eksişimizin çok olduğunu biliyoruz, ama bunun bir örnek ve bir başlangıç olacağını da düşünüyoruz.

Ceridler’i Faruk Sümer’in ağzından dinlemek bir başka oluyor. Engizek gibi bir yüce dağda, Âb-u Hayat gibi bir güzel Cerid obasında, Mehmet Eskiyaş gibi bir soylunun yayla evinde ve bir yer döşğinde oturuyorken Ceridler’i dinlerseniz bambaşka oluyor. Üstelik; Dulkadirli Beyliği’ni yazan, Devhatü’l-Meşâyih’i esaslı bir şekilde inceleyen, Kırım Hanları’nın tarihi hakkında araştırmalarda bulunan, Osmanlı Devrinde Arap Eyaletleri adlı geniş bir inceleme hazırlamış ve nihayet Türkoloji ile ilgili önemli bir bibliyografik eser meydana getirmiş olan Prof. Dr. Barbara Kellner (Heinkele)’in bulunduğu bir ortamda ve bir Cerid büyüğünün önünde Prof. Dr. Faruk Sümer’den Ceridler’i dinlemek...

Yerel yönetimlerin kamu yönetimindeki yeri, merkezî yönetim - yerel yönetim arasındaki farklılıklar ve günümüz belediye mevzuatının yetersizlikleri konusundaki yüksek lisans tezi şu andaki meslekî konumuna uyan Serdar YAKAR’ın; uzun süreli ve sistemli bir çalışmaya dayalı “Ukde” girişimi ile kültür hizmetindeki cesaretli ve başarılı çalışmalarını yakından tanıyorum. Ceridli olmaktan gurur duyan bir Çağlayanceritli ile beraber çalışmak ayrı bir zevk oldu.

Ceridler’i, Çağlayancerit’i büyük bir emek ve gayretle hazırlanan güzel bir eserde ebedileştirmek istedik. Dilediğimiz

şekilde muvaffak olduğumuzu söyleyemeyiz; lâkin bir ilki gerçekleştirmenin sevincini duyuyoruz.

Bu küçük eserden pek çok yerde olduğu gibi, Kahramanmaraş yöresinde bulunan Geben, Yeşilyöre, Kümperli ve Avşar’ın Uzunyayla ve Binboğa göçünü; Döngel’in Göcek Deresi baskını; Elbistan (bilhassa Büyük Yapalak)’ın Kırım savaşını; Süleymanlı ve Sarıgüzel’in, kırk cana bedel olan Karapınar kördögüşünü daha iyi anlayabileceğini sanıyorum.

Yeri geldikçe eserde adı geçen tüm dostlara, Ceritliler’e minnet duygularımı ifade ediyorum. Her birine ayrı ayrı teşekkürü bir borç biliyorum.

“Şehirler de insanlar gibidir. Bir insanı sevmek için onu tanımak gerekir. Fakat gerçek anlamıyla, bir insanı tanımak ne kadar güçse bir çok insanları göğsünde barındıran bir şehri tanımak da o kadar güçtür.” Gerçek şu ki, bu soylu insanları hakkıyla tanıdığımızı söyleyemeyiz.

Çağlayancerit’i sevenler için; ancak bu sizin ruh üstünlüğünüzün bir belgesi olabilir, denilir. Artık Çağlayanceritliler bu sevginin bir veya birkaç nişânesini cisimleşmiş olarak görmek istiyor. Çağlayancerit’e olan sevginin nişânesi yine Çağlayancerit’te herkesin gözleri önünde birer anıt gibi yükselsin, ebedileşsin.

Cerid Boyunun soylu evlatlarının minnet ve şükranlarını kazananlardan olunuz.

21 Kasım 2003 Cuma
(26 Ramazan 1424)
Ömer KAYA

BİRİNCİ BÖLÜM:

ORTA ASYA STEPLERİNDEN ANADOLU İÇLERİNE

Orta asya Stepleri diye bilinen Orhun bölgesinde ilk devletlerini kuran Göktürkler 551 yılından itibaren batıda fethettikleri yerleri yurt edinerek X. yüzyılın başlarında Doğu Türkistan'dan Hazar denizine kadar olan alanı egemenlikleri altına almışlardı.

Adana ovasından İskendurun'a kadar uzanan ve Kilikya diye adlandırılan bölge de Emeviler zamanında fethedilerek Orta Asya'dan getirilen Türkmen boyları uç beyi olarak bu bölgeye yerleştirilmişti.

Çağrı Bey'in kumandasındaki Türkmen beylerinin 1018 yılında başlattıkları Anadolu akını, 1071 Malazgirt Zaferi ile hız kazanarak Anadolu'nun baştan aşağı Türkleşmesi-İslamlaşması sürecine kadar yani XIV. yüzyıla dek sürmüştür.

Anadolu'yu yurt edinen ve tarihteki Selçuklu, Osmanlı gibi büyük devletlerin ve onlarca beyliğin temelini atan ve bugün Türkiye Cumhuriyetini oluşturan Oğuzlar, BOZOK ve ÜÇÖK diye iki kısma ayrılır. Bozok'lar; Gün Han, Ay Han, Yıldız Han kollarını, Üçök'lar da; Gök Han, Dağ Han, Deniz Han kollarını meydana getirirler. Bu altı kol da dörderden 24 boya ayrılır. ⁽¹⁾

¹ Türkay, Cevdet; Oymak Aşiret ve Cemaatler, İşaret Yayınları, 2001 İstanbul, sh. 15.

BOZOK'ların kolları :

Gün Han kolu : Remz, işaret olarak kendilerine ŞAHİN'i seçmiştir.

1-Kayı Boyu; Osmanoğulları'nın ve Çandaroğulları'nın bağlı olduğu boydur. Kayı; güçlü, kuvvetli, sağlam, metin demektir.

2-Bayat Boyu; Zülkadıroğulları (Dulkadıroğulları'nı oluşturan ve Cerid'in de dahil olduğu oymaklar) bu boydandır. Bayat, devlet ve nimet sahibi anlamındadır.

3-Alkaevli Boyu; Alkaevli, uzlaşır ve her yere yarar demektir.

4-Karaevli Boyu; burada ev, çadır anlamına gelir. Karaçadırılı demektir.

Ay Han kolu : İşareti KARTAL'dır

1-Yazır (Yazgır, Yazar) Boyu; çok iller sahibi, iller ağası anlamına gelir.

2-Döğer (Düğzer) Boyu; kovan, sürüp çıkararak veya canlanmak, güç bulmak için bir yere gelen demektir.

3-Dodurga Boyu; mülkü, yarası olan demektir.

4-Yaparlı (Yıparlı) Boyu; zorluklara, güçlüklerle rağmen, işini beceren kişi anlamındadır.

Yıldız Han kolu : İşaret olarak TAVŞANCIL kuşunu seçmiştir.

1-Avşar (Afşar) Boyu; Karamanoğulları bu boydandır. Avşar; Ava ve canavara istekli, çok çabuk davranan, çevik demektir.

2-Kızık (Kızıklar, Çarukluğ) Boyu; çaba gösteren, güçlü, kuvvetli anlamına gelir.

3-Beğdili Boyu; sözü değerli anlamındadır.

4-Kargın (Karkın, Kargı) Boyu; doyurucu demektir.

ÜÇOK'ların kolları :

Gök Han kolu : Kendilerine işaret olarak SUNGUR kuşunu seçmiştir.

1-Bayındır Boyu; her zaman zengin ve nî'met sahibi anlamına gelir.

2-Biçene (Beçenek, Peçenek) Boyu; iyi vuruşan, çalışkan demektir.

3-Çavundur (Çavuldur) Boyu; nâmûs ve ün sahibi anlamındadır.

4-Çepni Boyu; yiğit, gözüpek, düşmanı görür görmez hemen savaşı demektir.

Dağ Han kolu : İşareti ÜÇKUŞ'dur.

1-Salur (Salgur) Boyu; Karahanlılar ve Kadı Burhanettin devletleri bu boydandır. Yetiştığı yerde kılıç sallar, saldırır anlamındadır.

2-Eymür Boyu; sınırsız ulu zengin demektir.

3-Alayundlu Boyu; Alakısraklı, iyi atlı anlamındadır.

4-Üreğir (Yüreğir) Boyu; Ramazanoğulları bu boya bağlıdır. Her zaman iyilik eden, bağışlayan demektir.

Deniz Han kolu : Kendilerine işaret (remz) olarak ÇAKIRKUŞU'nu seçmiştir.

1-İğdir (İğdır) Boyu; ululuk, yiğitlik, iyilik eden demektir.

2-Yıva (Yuva) Boyu; Akkoyunlu'lar devleti bu boydandır. Derecesi hepsinden üstün anlamına gelir.

3-Bükdüz (Bügdüz, Bunduz) Boyu; çok alçak gönüllü, hizmet edici anlamındadır.

4-Kınık Boyu; Selçukoğulları bu boya bağlıdır. Alçak gönüllü, saygıdeğer ve herkesten aziz anlamındadır.

XIV. yüzyılda Anadolu'nun Türkleşmesini tamamlayan Türkmen aşiret ve boyları Anadolu'ya değişik zamanlarda geldiklerinden küçük gruplar halinde farklı yerlerde iskan edilmişlerdir. Bu şekilde birbirinden uzak yerlerde iskan edilmelerinin en önemli sebebi ise güçlü boy ve aşiretlerin birleşerek isyan etme ihtimalini ortadan kaldırmak içindir. Bunun yanı sıra sosyal ve ekonomik sebepler de yok değildir. Selçukluların uygulamış olduğu bu iskan politikası aynen Osmanlı döneminde de uygulanmıştır.

Bozok'ların Gün Han kolunun Bayat boyuna bağlı olan Zülkadiroğulları (Dulkadiroğulları) 1337'de kurulmuş ve Anadolu'da geniş bir alanda varlık göstermiş büyük bir beylikti: Elbistan - Maraş merkez olmak üzere Kayseri, Yozgat taraflarına dek uzanmıştır. Dulkadiroğullarının bir kolu da İran'da Safevi devleti içerisinde yer almıştır.

Dulkadiroğulları ile aynı soydan olan ve Oğuz'un Üçok koluna bağlı Türkmen aşiretleri ise aynı tarihlerde (1378) Adana ve civarında Ramazanoğulları adlı ikinci bir Türkmen Devleti'ni kurmuşlardı.⁽¹⁾

XIV. yüzyılda Bozok'a bağlı şecaat ve cesaretleriyle tanınmış⁽²⁾ Dulkadiroğulları beyliği içerisinde yer alan Türkmen oymaklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1-Anamaslı, öbür adı Karacalı (Bazı obaları: Yazır, Sevinçlü, Oruç-Beglü, Ulaşlı, Urçanlı, Kazancılı, Söylemezli, Yol-Basanlı, Kara Haytalu.)

2-Dokuz, öbür adı Bişanlı (Bazı obaları: Karkın, Karamanlı, Kürd Mihmadlı, Avcı, Demrek, Hacılar, Neccarlı, Dokuz-Koyunlu, Bazlamaçlı, Kara Göncülü.)

3-Küreciler

¹ Kartekin, Enver; Ramazanoğulları Beyliği Tarihi, (1979) Doğu Matbaası, İstanbul, sh 32.

² Uzunçarşılı, İ. Hakkı; Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, (1984) Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, sh. 169.

4-Cerid (1525/26 tarihli tapu defterinde 54 oba (cemaat) oldukları zikredilmektedir.⁽¹⁾ (Bazı obaları: Bayır-Cerid, Kara-Hasanlı, Oruç Gazilü, Mamalu.)

5-Peçenek

6-Kavurgalu

7-Elçi

8-Döngellü veya Döngelölü

9-Yuvalı (Kara-Yuvalı)

10-Küşne

11-Tekelü

12-Varsak

13-Agça-Koyunlu (En önemli obaları: Çalışlu, Musa Hacılı, Musacalu, Kozanlı, Hamidlü)

14-Eymir

15-Çimelü

16-Kızıllı

17-İmanlı-Afşarı

18-Çağıranlı

19-Avcı

20-Gündeşlü

21-Tecirlü (Tacirlü)

22-Eşkinciler (Bazı obaları: Dede Karkın, Karaca Ahmetlü, Süli Şeyhlü.)

Dulkadiroğulları içerisinde yukarıda zikredilen oymakların yanısıra Kadirli bölgesinde yaşayan Varsak, Demircülü, Karamanlı, Selmanlı, Zakirlü, Kavurgalu, Geçlik ve Eşkinciler de Dulkadirli sayılmaktaydı. Kozan sancağında ise; Savcı-Hacılı, Eğlen-Oğlu, Ayru-Damlu, Kavurgalu ve Avşar (Afşar) Türkmenleri yaşamakta idi.

Kaynakların belirttiğine göre Dulkadirli Beyliği, hudutları Hatay'ın Amik Ovası'ndan başlayan, Frenklerin Doğu

Kilikya diye tabir ettikleri Dört Yol, Karsı Zülkadriye – Kadirli, Kozan – Haçin – Saimbeyli, Maraş, Göksun, Andırın, Elbistan'dan Asbuza -Eski Malatya- ve Hısn-ı Mansur diye tarihte geçen Adıyaman vilayetini içerisine alan geniş bir toprak bütünlüğüne sahip, Osmanlı hanedanı ile akraba olan koskoca bir devletti.⁽¹⁾

Oğuz'un 24 boyundan irili ufaklı 7000'e yakın oymak, aşiret ve cemaat oluşturan Türkmenler Anadolu'ya sel gibi gelerek üç kıtaya hükmeden güçlü ve büyük devletler kurmuşlardır. Bu oymaklardan biri olan Cerid aşireti Dulkadiroğulları Beyliğinin içerisinde yer alarak çok geniş bir alana yayılmışsa da ana unsur Maraş ve (Kilikya) Çukurova bölgesinde kalmıştır.

Başbakanlık Arşiv belgeleri ışığında Cerid aşiretinin yaşadıkları yerleri ve aldıkları farklı isimleri Cevdet Türkay'ın incelemesi ile şu şekilde sayabiliriz:

Cerid, Ceridi, Ceridler diye bilinen Cerid Türkmeni, Maraş Eyaletleri, Adana Eyaleti, Bozok (Yozgat) civarı, Nevşehir, Çukurova, Rakka, Aksaray, Sivas, Çorum, Kayseri, Aydın, Kütahya, İçel, Alâiye, Diyarbakir, Malatya, Niğde sancakları, Sorkun Kazası, Karaman Eyaleti, Ankara Haymana Kazası, Hama Sancağı, Keskin Kazası, Uşak Kazası, Yüreğir Kazası, Aydın Sevâhili, Şam Eyaleti, Manavgat, Saruhan Sancağı, Burdur Kazası, Doğanhisarı Kazası, Güzelhisar Kazası, Isparta Kazaları vs.⁽²⁾ gibi geniş bir alana yayılmıştır.

Bu geniş coğrafyada bulunduğu yere göre farklı isimler alan Cerid Türkmenlerinin aldığı isme göre yaşadıkları yerleri ise şu şekilde sıralayabiliriz:

Saçlı Ceridi; Halep, Aydın, Nevşehir Sivas bölgesinde,
Turanlı Ceridi; Alaşehir, Kula, Adala, Eşme Kazalarında,

¹ Yurtsever, Cezmi; Ermeni Terör Merkezi Kilikya Kilisesi, (1983) Bayrak Yayıncılık-Matbaacılık Koll. Şti., İstanbul, sh. 103.

¹ Bayazıt, Bekir Sami; Kahramanmaraş'ta Bayazitoğulları, (1998) Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, sh 16.

² Türkay, Cevdet; A.g.e., sh. 234.

Bozanlı Ceridi; Siverek Sancağı, Ruha (Urfa), Trablus-u Şam civarı, Rakka, Mardin, Edremit Kazasında,
İzmir nam-ı diğer Ceridi; Diyarbekir Eyaletinde,
Karalar Ceridi; Kilis, Meraş, Adana, Zülkadiriye Kazâsı, Kınık, Ayaş, Bürendi Kazaları, Çukurova, Tarsus ve Sis Sancaklarında,
Bozatlı Ceridi; Aydın, Meraş Sancakları, Kayseriye Sancağı, Ordu Kazası, Şarki Sancağı, Kırkkilise Kazası (Vize Sancağı), Uşak Kazasında,
Cerid Bayırı; Meraş Sancağında,
Cerid Bayram; İçel Sancağında,
Cerid Çakallısı; Bozok civarı, Zülkadiriye Kazasında,
Cerid Uzlu Cemaati; Bozok Eyaletinde,
Cerid Yörüğü; Meraş, Zülkadiriye Kazasında,
Çağlayan Ceridi; Meraş Eyaletinde,
Çakallı Ceridi; Meraş, Çukurova, Hama ve Hums Sancakları, Kavak Kazasında
Dağ Evi Ceridi; Adana, Meraş Eyaletleri, Zülkadiriye Kazasında
Diğer Bayır Ceridi; Meraş Sancağı, Zülkadiriye Kazasında,
Esranlı Ceridi; Boyâbât Kazasında,
Hacı Ceridi; Rakka Eyaletinde,
İfraz Ceridi; Adana Ovası (Saruhan Sancağı), Sivas Eyaleti, Boğazlıyan Kazasında,
İnallı Ceridi; Meraş Eyaleti, Yeni İl Kazası (Sivas Sancağında),
Kabaklarcı (Nâm-ı diğer Cerid); Halep, Meraş, Rakka Eyaletleri, Kusun Kazası (Tarsus Sancağı),
Karahasanlı Ceridi; Zülkadiriye Kazası, Kınık Kazası, Hezargrad Kazası (Niğbolu Sancağı), Selanik Sancağı, Ürgüp Kazası, Elbistan Kazası, Haymana Kazası, Kozluca Kazası (Silistre Sancağı), Tire Kazası, Adana, Tarsus, Sis, Erzurum,

Niğbolu, Meraş, Niğde, Rakka, Denizli Kazası, Sinop Kazasında,
Karahüseyinlü Ceridi; Ulaş Kazası (Tarsus Sancağı), Tarsus, Adana, Meraş ve İçel Sancakları, Ürgüp Kazasında,
Kızıklı Ceridi; Kars-ı Zülkadiriye Kazası, Meraş, Adana ve Sivas Eyaletlerinde,
Kömürcü Ceridi; Gülnar Nahiyesi (İçel Sancağı), Mut Kazaları, Adana, Tarsus, Sis ve İçel Sancaklarında,
Kuşcu Ceridi; Aydın, Saruhan, Ayıntap, Meraş Eyaletinde,
Oruçgazili Ceridi; Meraş Eyaletinde,
Reallı Ceridi; Meraş Eyaletinde,
Sahil Ceridi; Yeni İl Kazası, Bozok, Meraş ve Halep Eyaletlerinde,
Sakallı Ceridi; Yüreğir ve Kınık Kazaları, Adana, Kars-ı Meraş, Rakka, Hama, Humus, Zülkadiriye Kazası, Kıbrıs Ceziresi, Çukurova, Ezine Kazası (Biga Sancağı), Ereğli ve Eski İl Kazalarında,
Sanduklu Ceridi; Aksaray, Kırşehir, Çorum, Karahisâr-ı Sahip Sancakları, Ermenek Kazası (Niğde Sancağı), Hısn-ı Keyf Sancağı (Diyarbekir Eyaleti), Gedos Kazası (Kütahya Sancağı), Nevşehir Kazası, Diyarbekir Eyaletinde,
Saruinallı Ceridi; Yeni İl ve Meraş Eyaletinde,
Selsüpür Ceridi; Rakka, Diyarbekir, Kırşehir, Bozok, Sivas, Karaman, Aydın, Ankara, Keskin Kazası, Çiçekdağı Kazası, Bursa Kazası, Yeni İl Kazası, Dinek Kazasında,
Silsüpür Ceridi; Sivas, Adana, Rakka, Kırşehir, Havran Ovası (Halep Eyaleti), Keskin Kazasında,
Şarkîpâre Ceridi; Sivas, Adana, Yeni İl, Eşme Kazası, Zile Kazası, Keskin Kazasında,
Şeyhler Ceridi; Yeni İl Kazası, Halep Eyaletinde,
Yumaklı Ceridi; Meraş Sancağında,

Zeyniler Ceridi; Meraş Eyaleti, Karahisar-ı Şarkî Sancağı, Güzelhisar Kazası, (Aydın Sancağı), Çeşme Kazasında iskan edilmişti.

Yukarıda sayılan Cerid oymaklarının yanısıra; Zülkadiriye Kazası, Adana ve Rakka'da iskan edilen *Azizlü Oymağı*, Sokullu Ceridindendir. İçel Sancağı, Larende Kazası (Konya Sancağında) iskan edilen *Kuşçuoğulları Oymağı* Cerid aşiretindedir. Edirne, Tatarpazarı, İçel, Meraş, Adana, Sis, Rakka, Gelibolu, Sivas, Silivri, Uşak vs.de iskan edilen *Tatarlı Oymağı* Sokullu Ceridindendir. Meraş, Adana, Tarsus, Alaiye, Diyarbakir, Rakka, Halep, Sis, Mardin, Zile, Isparta vs.de iskan edilen *Kılılı Oymağı* da Cerid aşiretindedir.

Anadolu, Kıbrıs, Suriye ve hatta İran'a kadar yayılan bu Cerid oymakları dağınık bir şekilde iskan edilmiş olduklarından kendi adları ile anılan köy ve kasaba oluşturmakta zorlanmışlardır. Ancak büyük gruplar halinde yerleştiklerinde buldukları yere kendi isimlerini verebilmişlerdir. Bu şekilde büyük gruplar halinde yerleşilen yerlerden Çağlayancerit, Yumaklıceridi ve Küçükcerit Kahramanmaraş sınırları içerisinde. Adana Aladağ ilçesinde Ceritler Bucağı, Afyon Dinar İlçesinde Cerid yaylası, Artvin Şavsat ilçesinde Ceritdüzü, Çorum Seydam Bucağında Cerit Köyü, Gaziantep Şehitkamil ilçesinde Cerityeniyan köyü, İzmir Kiraz ilçesinde Ceritler köyü, Malatya Kuluncak'ta Ceritbelen köyü, Sivas İmranlı ilçesinde Cerit köyü, Aksaray Acıpınar Bucağında Cerit köyü, Karaman Merkez'de Cerit köyü, Kırıkkale Keskin'de Ceritmüminli köyü, Cerit kale köyü ve Cerit obası, Kilis Merkez'de Ceritler köyü halen var olan ve Cerid adını yerleşim yerine veren Cerid Türkmenleridir. Bunların yanısıra Oymak reislerinin adı veya farklı adlar verilen Cerid köylerinin ise varlığı bilinmekle birlikte sayısı hakkında bugüne kadar derli toplu bir çalışma yapılmamıştır.

Prof. Dr. Faruk Sümer'in "Ceridler" adlı makalesinde ise farklı köy isimleri verilmektedir.⁽¹⁾ Sümer'in belirttiğine göre; Kırşehir'in Çebişli, Bebli, Kızıl Osmanlı, Ayvalı, Kel İsmail, İğdeli, Göçbeyli ve Hamid köyü; Ankara Keskin kazasının, Cerid Kale, Cin Ali, Barak, Seyfli, Tokazlı, Çamırabatmaz, Cerit Mumlusu ve Beşler köyü; Çukurova Ceyhan kazası dahilinde ise, Tatarlı, Altı Göz, Bekirli, Azizli, Veysiye, İmran, Hamdilli, Değirmendere, İseli, Hürü Uşağı, Ceyhan Bekirli (öteki adı Kazıkçı Bekirli), Alma Galü, Yolak ve Mustafa Beyli Cerid köyleridir.

Cerid ve diğer Türkmen köylerinin bu denli dağınık olması ve onlara farklı adlar verilmesi de bir politikanın sonucudur. Selçuklu Sultanı Sencer zamanında devlet bürokrasisinin kendilerine yabancılaştığını ve kendilerini hor gördüğünü hisseden Türkmen Aşiretleri çeşitli olayları bahane ederek ayaklanmışlar ve Sultan Sencer'i iki yıl süre ile yanlarında alıkoymayı başarmışlardı.⁽²⁾ Tarihe "Büyük Oğuz Ayaklanması" olarak geçen bu olaydan sonra hem Selçuklular Hem de Osmanlılar iskan konusunda ince bir siyaset takip etmişlerdir. Hatta bir dönem devlet buyruğu ile "Aşiret ismiyle anılan köy ve mahalle kurulması yasaklanmıştır."⁽³⁾

¹ Sümer, Faruk; Ceridler, (1988) Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı 24, sh. 8.

² Sarıkaya, M. Saffet; Anadolu Aleviliğinin Tarihi Arka Planı, 2003, Ötüken Neşriyat, İstanbul, sh. 21.

³ Yurtsever, Cezmi; A.g.e., sh 215.

ZULÜM VE KÖTÜ İDAREYE İSYAN

Üç kıtada at koşturmak ve tarihe altın harflerle ismini yazdırmak üzere Orta Asya Steplerinden kalkan ve Anadolu'yu yurt edinen Türkmen Aşiretlerinin fetihten fetihe koştuğu yıllardır 1071 sonrası. Daha Emeviler döneminde İskenderun limanına dek tüm Kilikyayı fetheden ve burada beylik kuran Türkmenler I. Haçlı Seferi sonrasında bu bölgeyi terketmek zorunda kalmıştı. Toros dağlarında yaşayan Ermeniler I. Haçlı Seferi sonrasında XII. yüzyıl başlarında merkezi Sis (bugünkü Kozan) olmak üzere Kilikya Ermeni Devletini kurdular.

Selçuk Sultanı II. Kılıçaslan ve Selahattin-i Eyyubi'nin Haçlılara karşı olan mücadelesinde Türkmen boyları ana unsuru oluşturmakta idi. 1187'de 5000 kişilik bir Türkmen kitlesi Maraş tarafından Ermeni topraklarına girerek Sis'e kadar ilerledi ise de kesin sonuç elde edilememişti.

İzzettin Keykâvus devrinde Selçuklulara vergi ödemeyi kabul eden Ermeni devleti, Selçuklular'ın Köse-Dağ savaşında (1243 yılında) Moğollara yenilmeleri üzerine Moğol himayesine girdiler.

Moğol istilasının bir sonucu olarak Horasan ve Azerbaycan'dan Anadolu'ya göç akımı yoğunluk kazandı. Anadolu'nun Türkmen oymaklarınca Türkleştirilmesi bu dönemde hız kazandı ve denilebilir ki memleketin her tarafı Türkmen kümeleri ile doldu. Başına buyruk yaşamayı, özgürlüğü hayat felsefesi kabul etmiş olan bu Türkmen oymakları

Selçuklu'ya tam olarak tabi olmadığı gibi Moğollara da tabi olmamışlardı. Bu yüzden Hülağu ve Abaka zamanlarında Türkmenler üzerine kuvvet sevk edildi. Tarihi kaynaklar Moğolların bu baskısı sonucu Türkmen boylarının bir kısmının Bizans uçlarına göç ettiğini belirtirken 40.000 çadırdan oluşan bir Türkmen topluluğunun da Memluk devletine sığındığını belirtmektedir. Memluk hükümdarı Bay-Bars Türkmen boylarına Antakya'dan Gazze'ye kadar uzanan sahada geniş bir yurt vermiş ve beylerine de dirlikler tahsis etmiştir.

Konunun uzmanı Faruk Sümer'in belirttiğine göre Şam Türkleri adı verilen bu Türkmenlerin siyasi ve iskan faaliyetleri şöyle gösterilebilir.

- 1-Dulkadirli beyliğini kurması ve Maraş bölgesinin iskanı,
- 2-Kilikya'nın fethine katılarak buranın Türkleşmesini sağlamak,
- 3-Dulkadirli ulusu ile birlikte Yozgat, Uzun-Yayla ve Sivas'ın iskanı.
- 4-Ak-Koyunlu faaliyetlerine müdahil olma.
- 5-Safevi devletinin kuruluşunda yer alma.
- 6-Antep, Hatay, Malatya, Urfa bölgelerinin iskanı.
- 7-XVIII. ve XIX. yüzyıllardaki son iskan faaliyetlerine katılım.

Temelini Moğol baskısından kaçarak Memluk devletine sığınan 40.000 hanenin oluşturduğu Türkmen boyları Bozok ve Üçok teşkilat yapısını muhafaza etmekte idi. Bozok kolunu teşkil edenler, Bayat, Avşar ve Beg-Dili boyları idi. Bölgedeki asıl mühim rol bu boylarca oynanmıştır. Bunlar daha ziyade Amik Ovası ve Halep-Antep arasında yerleşmişlerdi. Daha ziyade Çukur-Ova bölgesine yerleşen Üçok boyları ise; Yüreğir, Kınık, Salur ve Bayındırlar'dır.

Şam Türkmenleri olarak adlandırılan bu Türkmen boyları XIV-XVII. yüzyıllarda; Dulkadiroğulları, Ramazanoğulları, İnalğulları, Boz-Doğanoğulları, Köpekoğulları, Bozcaoğulları,

Kurt-Beğioğulları, Sakalsızoğulları, Gündüzoğulları ile birlikte Özeroğulları ve Doğancıoğulları olarak örgütlenmişlerdi.

Cerid Türkmenlerinin de içinde yer aldığı Dulkadiroğulları'nın bölgedeki yeri ve önemi ise farklı bir yer tutmakta idi.

Moğolların himayesinde bulunan Kilikya Ermeni devletine karşı Türkmen akınları sürekli olarak devam etti ise de kesin sonuca varmak mümkün olmuyordu. Türkmen boylarına Memluklar destek verirken Kilikya Ermeni Devletine de Moğollar destek vermekte idi.

İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın 1335'de ölümü Moğol devletinin süratle yıkılmasına neden olurken bundan en büyük faydayı da Türkmenler gördü. Türkmenler üzerindeki Moğol baskısı ortadan kalkarken doğu ve güneydoğudaki Türkmenler de hareket serbestisi kazandı. Bozok'un Bayat koluna bağlı Dulkadir Beyliği'nin ortaya çıkışı da bu döneme rastlar. Halep bölgesinde kışlayan ve Uzun-Yayla'da yaylayan Türkmenler Dulkadiroğlu Karaca Bey'in idaresinde Maraş-Elbistan merkez olmak üzere beyliklerini ilan etmiş oldular.

Moğolların dağılması Kilikya Ermeni devletinin de sonunu hazırlamış oldu. Memlüklerin de desteği ile Türkmenler ve Karamanoğlu'nun askerlerince yağma edilen Kilikya'ya Üçoklar'ın iskanı başladı. Türkmen beyleri tarafından idare edilecek olan Kilikya bölgesinde Ayas, Tarsus ve Sis merkez olmak üzere üç ayrı valilik oluşturuldu.

Başta Dulkadiroğulları olmak üzere Çukurova'da oluşturulan beyliklerin tamamı Memlüklerin sürekli şekilde desteğini görmüş olduklarından onlara olan bağlılıklarını devam ettiriyorlardı. Bu arada Söğüt'te boy veren ve Bozok'un Kayı boyuna bağlı Ertuğrul Gazi ve oğullarının oluşturdukları Osmanlı Beyliği de sivrilerle devlet olmuş imparatorluk yolunda hızla ilerliyordu. Akınlara daha ziyade Batıya yönelik olduğundan Anadolu beylikleri de küçük teşekküller halinde yaşamlarını

devam ettiriyordu. Osmanlı'nın yönünü doğuya dönmesi ile birlikte Anadolu Beylikleri ile arası açılmaya başladı. Osmanlı sarayına gelinler gönderen, Osmanlı ile akrabalıklar tesis eden Dulkadirli, Memlüklere olan yakınlığı ve zaman zaman onlara verdiği destek dolayısıyla olsa gerek 1515'de Osmanlı ordularınca ortadan kaldırılarak diğer beyliklerle birlikte Osmanlı'ya dahil edildi.

Osmanlı fethini takip eden yıllarda hazırlanan Tahrir Defterleri incelendiğinde Çukurova ve Dulkadirli beyliği sınırları içerisinde yaşayan Türkmen boylarının ekseriyetle yerleşik hayata geçmiş oldukları, şehir ve kasabalara yerleştikleri, köyler kurarak hayvancılık ve ziraatle uğraşmaya başladıkları görülmektedir. Yerleşik hayata geçen bu Türkmen boyları kendi içinden din, tarikat ve ilim adamları da yetiştirmeye başlamıştı. Diyarbakir bölgesindeki Boz-Ulus ve Gavur dağlarında yaşayan Cerid, Avşar ve Tecirli gibi Türkmen boyları ise yerleşik hayata intibak edemeyen boylar oldu. Boz-Ulus'un bilahere İran'a gittiklerini görüyoruz. Geçit vermez Gavur dağlarında yaşayan Türkmen boyları ise konar-göçer yaşam tarzlarını birkaç yüzyıl daha sürdürecektir.

Konar - göçer yaşam tarzı XV. yüzyıl sonlarına dek devam eder. Faruk Sümer'in tespitiyle "XVI. yüzyılın sonlarından başlayarak XVII. yüzyılda uzun bir zaman devam eden isyanlar ve idarecilerin zulme kadar varan kötü idareleri bu bölgenin de iktisadi ve ictimai hayatına geniş ölçüde tesir etmiştir. İdare adamlarının ehliyetsiz ve gayri âdilane davranışları Çukurova'nın, derebeyliğin en fazla geliştiği ve göçebelerin en ideal bir şekilde yaşadıkları bir bölge haline gelmesine âmil olmuştur."⁽¹⁾

Bu nedenledir ki, XVI. yüzyıl sonları ve XVII. yüzyıl Celâli isyanları ile geçmiştir. Hücumlara maruz kalan ve devlet

¹ Sümer, Faruk; Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar, (1963) Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Ankara, sh. 61.

hizmetinde bulunanlardan zulüm gören halk köy ve ekinlerini bırakarak başka yerlere göçmüştür. Henüz yerleşik hayata geçmeyen Cerid ve Tecirli gibi aşiretler ise bir dönem bu isyanların ele başlığını yapmış dense yeridir.

İsyanlara ve sürgün yıllarına geçmeden önce Cerid'in aktif rol oynadığı Dulkadirli Beyliği'nin kuruluşundan yıkılışına kadar geçen iki asırlık tarih kesitini özet olarak incelemek faydalı olacaktır.

Dulkadroğulları XIV. yüzyılın ilk yarısında Maraş ve Elbistan civarında teşekkül ederek bu havalide iki yüzyıla yakın hükümet sürmüş bir Türkmen beyliğidir. Bunlar Oğuzlar'ın Bozok kolundandır. Dulkadirli'lerin ilk reisi Zeynettin Karaca Bey Eretna Bey'in elinden Elbistan'ı zaptetmiş ve Memluk Sultanı Melik en-Nasır Muhammed (1309-1340)'den naiplik menşuru alarak Dulkadir Beyliğini kurmuştur (1339). Karaca Bey bundan sonra Eretna'nın ülkesini yağmalar. Memluk sultanlarına zaman zaman itaat, bazen de onlardan ayrılarak Halep şehrini tehdit eder. Ayrıca Sis Ermenileri ile mücadele eder ve 1346 da Gabon (bugünkü Geben) Kalesi'ni ele geçirir. Halep taraflarında da bir çok yer zapteden Karaca Bey bu başarılarına güvenerek "Melik-üz-Zahir" ünvanı ile hükümdarlığını da ilan eder (1348). Ancak, Memluk Devleti'ne isyan eden Halep valisi Bayboğa'yı sultana teslim etmeyerek onu himaye etmesi kendisinin ortadan kaldırılmasına yol açar. Memluk Kuvvetleri Elbistan'a girer. Karaca Bey yenilerek kaçır, fakat yakalanarak Eretna Bey'in oğlu Mehmet Bey'e gönderilir. Mehmet Bey Karaca'yı Memluklara teslim eder. 11 Aralık 1353 Karaca Beyin Kahire'de öldürüldüğü tarihtir.

Karaca Bey'den sonra oğlu Halil bey Memluklar tarafından Elbistan valiliğine atanır. Halil Bey beyliğin hudutlarını genişletmeye çalışır ve bunda da başarılı olarak, Maraş, Malatya, Harput, Behisni ve Amik taraflarını ele geçirir. Memluk Sultanı Berkuk (1382-1389) devamlı akınlarından bıktığı Halil Bey'i ortadan kaldırabilmek için Dulkadirli'leri

arasındaki anlaşmazlıktan istifade eder. Kendi yanına sığınan Halil Bey'in kardeşi İbrahim'i onu öldürmeye gönderir. Halil Bey bir suikast sonucu öldürülür (1386). Onun yerine küçük kardeşi Sûli Bey geçer. Sûli Bey üzerine gönderilen bir Mısır ordusunu 1386 Mayıs'ında Göksun yaylasında yener. Kendisine muhalefet eden kardeşi İbrahim Bey idaresindeki orduyu da mağlubiyete uğrattır (1387); Sultan Berkuk onun emirliğini tasdik etmek zorunda kalır. Sûli Bey bundan sonra daima Memluklar ile uğraşır, Halep civarını zapt ve yağma eder. Ayıntap muhasarasından sonra yenileceğini anlayarak Sultan Berkuk (1390-1399)'tan aman isteğinde bulunur, Sultan ona "Türkmen emirliği" ve "Elbistan naipliği" ni verir (1391). Fakat Sûli'nin 1394 te güney doğu Anadolu'ya gelen Timur'u Suriye'nin fethine teşviki nedeniyle Sultan Berkuk onu yok etmeye karar verir ve Sûli'nin üzerine büyük bir ordu gönderir. Memluk kuvvetleri 1395 Mart'ında Sûli'yi ağır bir yenilgiye uğratırlar. Bununla da yetinmeyen Berkuk bir suikast tertipleyerek Sûli'yi öldürtür (1398).

Yerine oğlu Sadaka geçerse de amcası Nasirettin Mehmed b. Halil onunla mücadeleye girer. 2 Ağustos 1399 da Elbistan'ı zapteden Yıldırım Bayezit, Dulkadirli Beyliğini Mehmet Bey'e verir. Sadaka bey kaçmak zorunda kalır. Mehmet Bey Osmanlı ile olduğu kadar Memluk devleti ile de dost geçinir. Buna mukabil Ramazanoğulları ve Karamanoğulları'na karşı daimi surette harp eder. Memluklar bu hizmetine karşılık ona Kayseri şehrini verirler (1419). Daha sonra bu şehir Karamanoğulları'na iade edilirse de, Sultan II. Murat Kayseri'yi alarak şehri tekrar Mehmet Bey'e bırakır (1436). Mehmet Bey Memluklar'a sadakatini göstermek için gittiği Kahire dönüşü çok yaşlı olduğu halde ölür (1442). Onun yerine oğlu Süleyman Bey geçer. Süleyman Bey Osmanlılar ve Memluklar'e kız vererek akrabalık tesis eder ve bu devletlerle olan dostluğunu sürdürür. O 1454 de öldüğü zaman, oğlu Melik Arslan Dulkadirli Beyi olur. Melik Arslan zamanında Akkoyunlu Uzun Hasan Bey,

Dulkadirîliler'dan Harput'u alır. Melik Arslan kendisine aleyhtar olan kardeşi Şah Budak'ın gönderdiği bir fedai tarafından öldürülür (1465). Memluk Sultan'ı Kayıtbay (1468-1496) Şah Budak'ı Dulkadir beyi tayin eder. Fakat Fatih Sultan Mehmet'in müdahalesi ile Şehsuvar Bey bu mevkiye getirilir. Şah Budak Mısır'a kaçar (1466). Şehsuvar Bey ise, Osmanlılar'ın himayesinde Memlukler'e ve Ramazanoğulları'na karşı savaşır. 1471'de Memluklu ordusu karşısında yenilerek Zamantı Kalesi'ne çekilir. Şehsuvar Bey Memluk kuvvetleri tarafından esir alınarak Kahire'ye götürülür ve 1472 Ağustos'unda öldürülür. Memluk Sultanı Dulkadir Beyliği'ne tekrar Şah Budak'ı gönderir. Ancak Şah Budak Osmanlılar'ın desteğini sağlayan Alâüddeve Bozkurt tarafından beylikten uzaklaştırılır. Bozkurt Memluklular'e dostça davranarak Şah Budak'ı ortadan kaldırmayı başarır. O, Osmanlılar'la ve Memluklular'la dost geçinir. Akkoyunlular'ın elinden Diyarbekir'i alır, fakat Şah İsmail karşısında ağır bir yenilgiye uğrar (1507). Alâüddeve Bozkurt daha sonraları Memluklulara dayanarak Osmanlılar'a karşı cephe alır. Hadım Sinan Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu kendisini Turna dağı muharebesinde yenerek ele geçirir ve dört oğluyla beraber öldürülür (1515). Dulkadirli toprakları böylece Osmanlılar'a geçer. Bozkurt'un yerine Şehsuvar Bey'in oğlu Ali Bey tayin edilir. Ali Bey Sultan I. Selim'in Mısır seferinde ve daha sonra Şam Valisi Canberdi Gazali isyanında Osmanlılar'a önemli hizmetlerde bulunursa da katledilmekten kurtulamaz (1521). Ali Beyin katlinden sonra Dulkadirli toprakları Osmanlılar'ın bir beylerbeyliği olmuştur.⁽¹⁾

Dulkadroğulları'nın kuruluşu ile ilgili İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın tespitleri de şu şekildedir;

“Oğuzların Bozok kolundan olan Dulkadir Türkmenleri, şecaat ve cesaretleriyle tanınmışlardı. Bunlar, bir çok siyasi

cereyanlardan istifade ederek 1339'da (Hicri 740) Maraş ve Elbistan taraflarında Memluk devletinin yüksek hakimiyeti altında olarak bir beylik kurmuşlar ve daha sonra hudutlarını genişleterek Malatya, Harput taraflarına kadar gitmişlerdir.

Dulkadirîliler'in ilk hükümet reisi Zeynüttin Karaca Bey'dir. Karaca Bey, aşiret reisi iken Memluk Sultanının Ermenilerle yaptığı muharebelere iştirak etmiş ve cesareti dolayısıyla Memluk ordusu kumandanlarının itimadını kazanmıştı. 1339'da Eretna Bey'in elinden Elbistan'ı alan Karaca Bey, orayı kendisine merkez yapmış ve bir sene sonra da Memluk Sultanı Melik Nasır Mehmet tarafından kendisine Türkmenler Beyliği ve Elbistan Valiliği verilmiştir.”⁽¹⁾

¹ Merçil, Erdoğan; Müslüman-Türk Devletleri Tarihi, (1985) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul.

¹ Uzunçarşılı, İ. Hakkı; A.g.e., sh. 169.

SÜRGÜNE GİDEN UZUN İNCE BİR YOL

XVI. yüzyılın sonlarında başlayarak XVII. yüzyıl boyunca devam eden Celâli isyanlarının ve idarecilerin zulme kadar varan kötü idarelerinin sonucu olarak bazı bölgelerde köy ve kasabaların terkedilmeye başlandığını tarihler kayıt düşmektedir. İçerdeki bu kargaşa Osmanlı Devletinin tepe noktasında da devam ediyordu. Cephelerden yenilgi haberleri gelmeye başlamıştı. İşte böyle kargaşanın hakim olduğu bir dönemde IV. Mehmet Osmanlı tahtından indirilerek yerine II. Süleyman getirildi. İdari ve askeri işleri müzakere için kurulmuş olan istişari mahiyetteki meclis 25 Ekim 1689'daki toplantısında bu kötü gidişatı engellemek üzere Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa'nın sadâret makamına getirilmesini uygun gördü. Fazıl Mustafa Paşa'nın önündeki en büyük problemlerden biri de iç nizamın tesisi idi.

Osmanlı İmparatorluğu iç nizamın tesisi için kuruluş yıllarından bu yana sürdürüldüğü, aslında Selçuklu döneminde de uygulanan iskan faaliyetlerine hız verdi. 1691 yılı baharında Fazıl Mustafa Paşa'nın uygulamaya koyduğu iskan politikasının farklı yönleri de vardı. Bu tarihten itibaren konar-göçer oymaklar harap olmuş, terkedilmiş köy ve kasabalara yerleştirilmeye başlandı. Böylece boş ve sahipsiz yerler imar edilecek ve ziraate açılmış olacaktı. Ayrıca yerleşik halkın konar-göçerlerden şikayetleri önlenecekti. Üstelik bu konar-göçerlerin Celâli isyanlarına katılmalarının da önü alınmış olacaktı.

Göçebe (konar-göçer) yaşam tarzını XVI. - XVII. yüzyıla kadar taşıyan Türkmen oymaklarının hayatlarını daha yakından

tanıyabilmek için içinde yaşamış oldukları çadırları incelemek yeterlidir.⁽¹⁾

At yetiştirmenin ve biniciliğin konar-göçer Türkmen oymakları arasında ne kadar büyük bir önem taşıdığı tüm yazılı kaynaklarda yer alır. Orta Asya'dan göç at sırtında başlamış, yeni ülkeler at sırtında keşfedilmiş, fethedilmiştir.⁽²⁾ Cerid boyları arasında ise binicilik apayrı yer tutar. Aslında Cerid adının "cirit"den geldiği de yazılı kaynaklarda yer almaktadır. Cerid kelimesinin; canlı, eli çabuk ve becerikli anlamlarına geldiği de bilinmektedir. At konusuna dönmek gerekirse; KSÜ Tarih Bölümü Başkanı Sayın Doç. Dr. Ahmet Eyicil'in araştırmalarına göre; Ceridler, bacakları kısa atlara biner, çok çevik ve hızlı bir şekilde hareket eder, atlarıyla dağlık ve engebeli arazileri çok iyi tırmanır ve her türlü hava şartlarında süratle seyahat edebilirlerdi.⁽³⁾

Konar-göçer Türkmen aşiretlerinin Osmanlı İmparatorluğu idari mekanizmasında üstlenmiş oldukları bir takım görevler de vardı. Bunlar:

- 1-Madenlerle ilgili muhtelif görevler. (Madenlerin eşkiyalardan muhafazası, nakliyesi vs.)
- 2-Ordunun nakliyat işlerinin yürütülmesi,
- 3-İç ayaklanmaların bastırılması,
- 4-Devam eden muharebelere taze güç olarak gönderilmesi,
- 5-Derbent ve geçitlerin muhafazasıdır.

1071 Malazgirt Zaferi ile batıya doğru akın eden göç ve yerleşmede bir çok köylere isimlerini veren, boş ve ıssız yerlerde yerleşip oraları imar ve iskan eden dervişler ve onların faaliyet merkezi olan zaviyeler kendiliğinden bir iskan politikası

¹ Orhonlu, Cengiz; Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı, (1987) Eren Yayıncılık, İstanbul., sh. 13.

² Kutsi, Tahir; Dadaloğlu, (1987) Toker Yayınları, İstanbul, sh 72.

³ Eyicil, Ahmet; Maraş'ta 1855'te Tecirli Aşiretinin İsyanı, (1998) Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı 30, Ankara, sh. 110.

oluşturmuştu. Göçlerle kendiliğinden gelip boş bir alana yerleşen dervişler orada bir zaviye kurduktan sonra, yavaş yavaş onun etrafından yapılan inşaat ve yerleşmelerle bir köy ortaya çıkmış oluyordu. Diğer bir iskan şekli ise sürgünlerdi. Devlet lüzum olduğunda icap eden yerlere yerleşmek üzere sürgün gönderme yetkisine sahipti. Başlangıçta her köy ve kasabadan belirli sayıda gönüllü sürgünler fethedilen yerlere gönderilirken zamanla mecburi sürgünler başladı. Bir diğer sistemli iskan metodu ise derbent ve geçitler vasıtası ile tatbik edilen şekildi. Türkmen oymaklarının gönüllü yerleşim alanları genelde yaylak-kışlak yerleri olmaktaydı. Yaylakta hayvancılık, kışlakta ise basit çiftçilik yapan ve artık yarı yerleşik bir hayat yaşayan oymakların zaman içerisinde bazen bilinçli bir şekilde bazen de ortamın durumuna göre parçalara ayrıldıkları görülmektedir. Cerid Türkmen boyunun Sakallı Ceridi, Kömür Ceridi, Silsüpür Ceridi, Çağlayan Ceridi vs. gibi parçalara ayrılması gibi.

Fazıl Mustafa Paşa'nın 1691'de uygulamaya koyduğu iskan politikasının ise farklı nedenleri bulunmaktaydı. Bu nedenlerden ilki, Konar-göçer ahalinin hayat tarzının yerli halka verdiği zarardı. Göçebe yaşam tarzını devam ettiren Türkmen oymakları hükümet tarafından kendilerine ayrılan yaylak ve kışlaklara gidip gelirken yerli halka da zarar vermekte idiler. Bu geliş-gidiş esnasında ekili topraklar zarar görmekte, kötü niyetli kişilerin çapulculuklarına meydan vermekte idi. İşte bu nedenle hükümet 1691'de evvelce mamur iken çeşitli nedenlerle harap olmuş ve terkedilmiş topraklara Türkmen boylarının yerleştirilmesi kararını aldı. Alınan bu kararda anlaşılacağı üzere harap ve boş yerlerin imar edilme amacı da önem taşıyordu. Yaşanan buhranlı yıllar Anadolu'nun bir çok bölgesini harap bir hale getirmişti. Vekâyinâme adlı eser bu yıllarda Kilis'ten Halep'e kadar olan yerlerde bulunan köylerin tamamen virane olduğunu belirtmektedir.

Cengiz Orhonlu "Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı" adlı eserinde konu ile ilgili olarak şu tespitlerde bulunur:

"Rakka Eyâletinin Urfa Sancağında Suruç nahiyesi ile Harran nahiyesi, Fırat'a akan Belih nehrinin ve ona tabi küçük nehirlerin ihtiva ettiği yerler, Rakka eyaletinin güney kısımları, Balis nahiyesi, Halep eyaletinde bulunan Münbiç nahiyesi, Urfa kazasında bulunan Boz-âbat nahiyesi, Adana eyaletinde bulunan Ayas, Berendi ve Kınık, Payas, Misis nahiyelerinde bulunan Demir-kapı'dan Misis'e kadar olan arazi; Hama ile Humus sancakları arasında bulunan yerler ve Barin nahiyesi ve civarı, Boz-ok sancağındaki Akdağ, Emlak, Budak-özü, Süleymanlı-i Kebir kazaları dahilinde bulunan yerler, Tokat sancağı dahilinde bulunan bir kısım topraklar; Kütahya eyaletine dahil Hamid sancağında Keçi-Borlu, Urla nahiyeleri, Geyikler kazasına bağlı Pınar-başı nahiyesi, Karahisar-ı sahip sancağında Sandıklı, Honas, Dazkırı, Şeyhler, Çöl-âbat nahiyelerinde bulunan köyler ile bunlara Tokat sancağı dahilinde ve Diyarbekir eyaletinde bulunan bir çok harap ve terkedilmiş toprakları da ilave etmeliyiz.

Hükümet buna bir çare bulmak, yani buraları imar etmek, Kanuni tabiriyle şenlendirmek, ahali getirip yerleştirmek için bazı tedbirler düşündü. Buraların **raiyesiz-ahalisiz** olması, harap ve ziraat yapılmadığı için gelir elde edilememesi vilayet idarelerine ve dolayısıyla hükümete zarar ve ziyan vermekte idi. Bu sebepten dolayı bu gibi köyler, isteyen kimselere verilmeye başlandı."⁽¹⁾

İlk isteklilere ve gönderildikleri yere ilk olarak gelenlere en verimli toprakların verildiği de tarihi bir gerçektir. Bunda gizli bir teşvik görülmektedir.

Hükümet 21 Ocak 1691 tarihinde Rakka Beylerbeyi Kadızade Hüseyin Paşa ile birlikte Rakka eyaletindeki kadılara hitaben bir ferman göndererek göçebe yaşamı devam ettiren Türkmen boyları üzerinde sayım yapılarak mevcutlar tespit edildikten sonra evvelden tespit edilen yerlere yerleştirilmelerini

¹ Orhonlu, Cengiz; A.g.e., sh. 46.

emrediyordu. Aynı fermanın birer sureti de iskana tabi olan Türkmen boy beylerine ve oymak kethüdalarına gönderilmişti.

Bu ilk mecburi iskana tabi olan Türkmen boyları içerisinde Keskin dolaylarındaki Boz-ulus'a bağlı Cerid (Silsüpür Ceridi) de bulunmaktaydı. Kadınlara gönderilen fermanla Türkmenlerin emirlere itaat etmeyerek iskan edildikleri yerlerden firar etmeleri halinde Anadolu'ya geçiş noktaları olan Behisni, Hısn-ı Mansur, Göynük kazalarına girmelerine ve Elbistan'a geçişlerine müsaade edilmemesine de değiniliyordu. Boz-ulus Ceridinin yerleştirildiği alan ise Rakka'da bulunan Akça-kale, Küçük Collab mezraası, Tel-Hüseyin, Mağara, Tel-Yağmur, Kavuşma, Savaş Tepesi mezraası, Oğlan Dorucu ve Hasan Köyü idi.

7 Mart 1691'de de içerisinde Cerid boyunun da bulunduğu 20 kadar Dulkadirli oymağının Ayas, Berendi ve Kınık'a iskan edilmeleri hakkındaki ferman geldi. İskana tabi tutulan Cerid boyları; Kancı Ceridi, Dipgalı Ceridi, Göçer Ceridi, Derdili Ceridi, Kara Hasanlu Ceridi, Kara Hüseyinli Ceridi ve Kara Hasanlu Ceridine bağlı olan Sakallu oymağı obalarından: Sarılı, Tatarlu, Azazlu, Hacı Bekirli, Hüseyinlü, Çaruklu ve Basallu idi.

Dulkadirli oymaklarından bazıları yerleşik hayata uyum sağlamakta zorlanırken Tecirli gibi bazı oymaklar da yerleşik hayatı hiç kabullenmeyerek asi durumuna düşmüşlerdi.

Rakka'ya yerleştirilen Türkmen oymakları burada uzun süreli barınamamışlar ve Anadolu içlerine doğru firar etmeye başlamıştı. Ayas, Kınık ve Berendi'ye yerleştirilen Dulkadirli oymakları da bir süre sonra Rakka'dan kaçanlarla bir olup firar ederek etrafa dağılmaya başladılar. Bir kısım Cerid boyu İran'a kadar giderken bir diğer kısmı İzmir, hatta Rumeli'ye kadar dağılmıştı. Bu dağılmanın sonucudur ki ilk bölümlerde görüldüğü üzere Adadolu'nun dört bir köşesine Cerid Türkmeni dağılmış ve gittikleri yerlerde de farklı isimlerle anılmaya

başlanmıştı. Bozulan düzen 1712'de yeniden kurulmaya çalışılmışsa da kesin sonuca varılamamıştır.

Türkmen oymaklarının iskana tabi tutuldukları toprakları terkederek "asi" konumuna düşmelerinin bir çok nedeni vardı. Bunların en önemlisi ise sürgün mahiyetinde olan yeni yerleşim yerlerine intibak edememeleri idi. Yüzyıllarca yaylada yaşayan insanların Rakka'nın çöl denecek ikliminde yaz kış yaşamalarını beklemek de aslında yanlış bir beklenti değil miydi?

Rakka valisi Kadızade Hüseyin Paşa'ya gönderilen yeni bir fermanla, iskandan kaçanların bulunup tekrar iskan edildikleri yerlere yerleştirilmeleri karşı çıkanların ise cezalandırılmaları emrediliyordu.

Türkmen boylarının devlet tarafından iskana mecbur bırakıldıkları toprakları terkederek yeniden göçebe hayata başlamalarının birinci nedeni psikolojik nedenlerdi. Bu nedenlerin ikincisi ise tabii nedenlerdir. Kıtıktan binlerce hayvanını kaybeden Türkmen boyları devletin aldığı tüm engelleri aşarak İran'a kadar kaçmışlardır. Bu kaçışın bir diğer nedeni ise idarecilerin anlayışsızlığı ve nizamlarının muhafazasında gösterdikleri dikkat ve anlayış eksikliğidir. Arap aşiretlerinin baskınlarına mani olamayan idareciler Türkmenlerin emniyetini de sağlayamadıklarından kaçışın önünü alamamışlardı.

Devlet yetkilileri bu kaçışı önlemek için tüm vilayetlere talimatlar göndererek buldukları yerlere gelmiş ve bazı kimselerin çiftliklerinde, hatta diğer oymakların içine gizlenmişlerse bulunarak topraklarına gönderilmelerini emrediyordu.

Alınan sıkı önlemler büyük oranda sonuç vermiş ve konar-göçer yaşayan Türkmen oymaklarının ekseriyatı devletçe belirlenen yerlere yerleştirilmişti. Bu durum Osmanlı devlet idarecilerince hazırlanan tahrir defterlerinde açıkça görülmektedir. Tüm gayretlere rağmen Gavur Dağı gibi sarp bölgelerde iskanın sağlanması mümkün olmamıştır. Dulkadir

boylarının ekserisi (Cerid, Tecirli, Avşar, Kozanoğlu vs.) ise bu dağlarda göçebe yaşam tarzlarını bir süre daha devam ettirmiştir.

Safevi devletinin kuruluşunda yer alan Dulkadirli oymakları ve Rakka'dan İran içerlerine kadar kaçan Silsüpür Ceridi konusu da ayrıca incelenmeye değer bir konudur. İran Şahı Silsüpür Ceridi'ne değer vermiş ve boy beyine Sultanlık makamı vererek onure etmiştir.

Silsüpür Ceridi'nin ilk olarak 1606-1607 yıllarında Şah Abbas zamanında İran'a gittiklerini belirten Faruk Sümer, bu Cerid boyuna Şah Abbas'ın Sâve ve Reyy taraflarında yurt verdiğiinden de bahsetmektedir. Ayrıca Faruk Sümer'den İran'daki Silsüpür Ceridi ile ilgili şu bilgileri de almaktayız.

“İran'a gelen Silsüpür'lerin başı Halil adında bir beğ olup, Abbas ona Sultanlık ünvanı vermiştir. Silsüpür Halil Sultan 1609 yılında buyruğundaki üçyüz kadar asker ile Kürdistan üzerine gönderilen emirler arasında bulunmuş ve Urmiye şehri civarındaki Dumdum kalesinin fethine iştirak etmiştir. Halil Sultan sonra Bağdat'ın muhasarasına katılmış (1025-1616) ve Osmanlı erzak gemilerinin gelmesine mani olmak için Samarra taraflarına gönderilmiştir. Türkiye'den gelen Silsüpür'ler ikibin çadır idi. Abbas bunlardan bir kısmını korucular arasına dahil etmiş, geri kalanlarını da yine kendilerinden Halil Sultan'ın emirlerine vermişti. Bu oymağın Şah Safi zamanında Azerbaycan'da yaşadığını biliyoruz. 1065 (1654-55) yılında elçilik ile İstanbul'a gönderilen Kelb-i Ali Sultan da Silsüpür'den idi. Kelb-i Ali Sultan'ın 1074 (1663-64) yılında hayatta olduğu görülüyor. Silsüpür'ler XVIII. yüzyılda da varlıklarını devam ettirmişlerdir. 1162 (1748-49) yılında Çağdavu Başlık mevkiinde bulunan Mansur Han, Silsüpür oymağından idi.”⁽¹⁾

---

¹ Sümer, Faruk; Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, (1976) Selçuklu Tarih ve Medeniyetleri Enstitüsü Yayını, Ankara, sh. 197.

Prof. Dr. Faruk Sümer aynı eserinde Safevi devleti içerisinde yer alan Dulkadirliilerden de bahsetmektedir. Sümer'in verdiği bilgilere göre Safevi devletinin kuruluşunda yer alan büyük oymaklardan biri olan Dulkadirliilerin seksen bin ev olduğu, bunlardan Maraş ve Bozok (Yozgat) bölgesindeki Dulkadir elinin daha ziyade Bozok'ta yaşayan oymaklarından bazılarının kollarından meydana geldiği ve Dulkadirliilerin Şah Abbas'ın zamanına kadar Fars bölgesini ellerinde tuttuğu anlaşılmaktadır. Dıyarbekir'de öldürülen Dulkadirli Alâüddeve'nin oğlu Şah Ruh Beğ'in oğulları Mehmet ve Ali, Şah İsmail'in yanında oldukları gibi, Dulkadir beyliğinin 1515'de Şahsuvar Oğlu Ali Beğ'e verilmesi üzerine Dulkadirliilerin bir kısmı daha Şah İsmail'in hizmetine girmiştir.

İSKAN FERMANLARI

Orta Asya'dan özgür yaşamak için göç eden, Anadolu'yu vatan edinen Türkmen boyları özgürlüğe olan bağlılıkları nedeniyle olsa gerek yüzyıllarca süren bir mücadeleye rağmen bir türlü yerleşik hayata geçmek istemiyorlardı. XVI. yüzyılda başlayan mecburi iskan politikası da amacına ulaşmamış Rakka'ya sürgün edilen Türkmen boyları aradan bir süre geçince yeniden Anadolu içlerine ve İran'a kaçarak eski yaşam tarzlarına dönmüşlerdi. Bu Türkmen aşiretleri arasındaki yaylak ve kışlak tartışmaları hiç bitmemecesine devam ediyordu. Civar yerleşim yerlerinin ekinlerini çığneyen, otlaklarını tarumar eden, hatta halkını soyan konar-göçerler için katı tedbirler alınması gerekiyordu. Devlet çıkarttığı fermanlarla bunları ağır şekilde cezalandırdı. Üzerlerine asker sevketti.

Ahmet Refik "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde⁽¹⁾ bu Türkmen boylarının cezalandırılması ile ilgili fermanları bir araya getirerek tarihe kayıt düşmektedir. Biz de bu eserden istifade ederek Dulkadirli ve Cerid boyları ile ilgili padişah fermanlarından bir kısmını üslubunu muhafaza ederek aynen alıyoruz.

Halep ve Maraş kadılarına hüküm ki;

Ekrad ve Türkman eşkiyasının şer'ile cezaları tertibine emirül ümerail kiram Raka beylerbeğisi Hüseyin dame ikbalihu

me'mur olub hususu merkum ehemmi umurdan olmağla şer'ile görülmesi iktiza iden ahvallerin hakku adil üzre görmeğe ikiniz dahi mevla nasb ve tayin olunmuşsuzdur. İmdi siz ki melanayı mumaillehim siz bu babda hilafı şeri şerif kimesneye zulüm ve teaddi olunmayub fesad ve şekavetleri sabit olan eşkiyanın şer'ile cezaları tertib itdirilmekte siz dahi bezli kudret ve sarfi miknet eylesiz Fi evasıtı n 1101.

Raka havalisinde iskan olunan Türkmen aşiretlerinin Anadolu'ya dağıldıklarına dair.

Raka beylerbeğisi Hüseyin dame ikbalihuya hüküm ki;

Raka eyaletinde vaki nehri Belic kenarında Akce kale ve Ayni ziri Raka ya varınca ol havalide vaki kura ahalisi bundan akdem tekâlif ve nevayibin kesreti tevarüdünden ve Urban eşkiyasının istilâsından perakende ve perişan ve arazileri hâli ve emakinleri harab olub canibi mirîye mu'temedün bih bir nesne hasıl olmaduğundan gayri ol havalilerde mürur ve ubur iden ebnai sebil dahi salim olmaduğundan mevazı merkume ma'mur ve âbâdan ve ebnai sebil emin ve mutmein olmak üzre bundan akdem Maliye ve Divanı himayunum tarafından sadır olan evamiri şerife mucibince ziraat ve hiraset eyledikleri arazinin tehammüllerine göre humüs ve yahud sülüslerin ve bağ ve bostanlarından bihasbeşşer iktiza iden hukuku arazilerin canibi mirîye edâ idüb ol havalileri Urban ve eşkıya mazarratlarından gereği gibi muhafaza ve ahalisini ve ebnai sebili emin ve mutmein eylemek üzre avarızı divaniyye ve sayir rüsumu raiyyetden muaf ve müsellemler olmak şartile Boz Ulus mandesi Türkmanından İzeddin ve Küçeklü ve Avşar ve İnallu ve Anter ve Acarlu ve Cemolu ve Ömerlü tevabii ile maan ve şark Çağırğanlı cemaatleri ve Hamze Hacılı Bidil beğ oğlu Mehmed tevabii ile Beğdili Türkmanına tâbi Ulaşlu cemaati dahi kethudaları Ali beğ ve Hacı Bal oğlu dört yüz nefer ile mezkûr Boz Ulus mandesi cemaatlerine ilhak olub sekiz yüz nefer olmak

¹ Refik, Ahmet; Anadolu'da Türk Aşiretleri, (1989) Enderun Kitabevi, İstanbul, sh. 29'dan itibaren.

üzre ve Üsküdar emrine tâbi Beğdili cemaatlerinden Beğmişlü cemaati kethudaları Hacı oğlu Ganem tevabii ile beşyüz nefer ve Kara Şeyhlü cemaati kethudaları Topal oğlu Assaf tevabii ile altıyüz nefer ve Boz Koyunlu cemaati Firuz beğ oğlu Şahin tevabii ile altıyüz nefer ve yine Boz Koyunlu Seyif Han tevabii ile ikiyüz nefer ve Dimliklü cemaati Yir Budak oğlu Mehmed ve Satılmış kethudaları ve tevabii ile beşyüz nefer ki cümlesi üçbin ikiyüz nefer olur ve bunlardan maada Beğdili aşayirinin sayirleri umum üzre nehri Belic kenarında olan nevahide iskan olunmuş iken senki mumaileyhsin mücerred senin ademi tekayyüd ve ihmal ve tekâsülünden naşi kabaili merkumeden ve ve ve ve cemaatleri ahalişi içlerinden bazısı eşkiyanın tahriki ile mutavattın oldukları yerlerinden kalkub Rum'a çıkub bazıları fesad ve şekavet üzre oldukları mesmuu hümayunum olub mezburların tanzimi ahvalleri senin uhdene havale olunmağla senden bu emirde kemali mertebe tekayyüd me'mul ve muntazar iken bu vechile tefrikaları senin taksirine hamlolunmuşdur. Kabaili merkumenin kemafil evvel mevazı mezkûrede iskânları ve arazii mezkûrenin isti'marı aksayı muradı hümayunum olmağla mukaddem tayin olunduğun vech üzre me'mur olmuşsundur. İmdi emri şerifim sana vardığı gibi te'hir ve tevakkuf itmeyüb mezburlar her ne mahalle gitmişler ise üzerlerine varub içlerinde bu fesada bais olanları alâ eyyihalin ahz ve bir kal'ade muhkem habs eyleyüb ukubatı meşruadan müstahak oldukları cezaları icra olunmak için keyfiyeti ahvallerin vukuu üzre alelesami tahrir ve defter ve rikâbı hümayunuma arz idüb maadasını sadır olan fermanı şerifim mucibince mukaddem ikamet eyledikleri mahallere götürüb iyvâ ve iskan eylesin. Şöyle ki mücerred şekavet kasdile ikametden ibâ ve imtina ve fermanı şerifime muhalefet ve tecemmü' ile fesada cür'et idüb iktiza ider ise buldukları mahallere karib olan eyalet ve elviye mütesellimleri ve voyvodalar ve kethuda yerleri ve yeniçeri serdarları ve esliha istimaline kadir olan askeri ve iş erleriyle sadır olan fermanı şerifim mucibince

cemiyet idüb üzerlerine varub inşaallahü teala bieyyi vechin kâne kabaili merkume ahalisini vechi meşruh üzre mukaddem ikamet eyledikleri mahallerde iskân ve emirlerine nizam virüb bu behane ile celbi mal ve teaddi ve tecavüzden ve eşkiyaya himayet ve kendü hallerinde olanlara ve reaya ve berayaya teaddi ve tecavüzden begayet tevakki ve tecennüb eyleyüb bu babda basiret ve intibah üzre ihtimam eylemen babında yazılmışdır Fi evahiri s 1102

Bozok sancağında şekavet eden Cirid, Afşar ve sair cemaatlerin te'dibinde Mamalı aşiretinin me'mur olduğuna dair.

Hâlâ Mamalu'nun miri aşireti olan Bektaş ve sabıka Mamalu'nun miri aşireti olan Mehmed ve aşireti merkume ihtiyarları ve kethudalarına hüküm ki;

Bozok sancağında Sorkun kazası ve ol havalide tavayifi iskândan Cirid ve Küçekli ve Afşar ve Babünnun cemaatlerinden firar eden eşkiyanın rüesasından Cirid yazıcı ve Bostlı ve Küpeli ve Deli Ferhad ve Orhan oğlu Hasan ve karındaşı hevalarına tâbi eşkiya ile daima Anadolu da katli nüfus ve gasbı emval ile fesadü şekavet üzre oldukları ilâm olunub mezkûr şakiylerin alâ eyyi halin ahz olunmalarıçün Sivas beylerbeğisi Mustafa Paşa ya emri şerifimle tenbihi hümayunum olub ve mezkûr şakiylerin ele getirülmesi beher hal sizden matlub olmağla siz ki mumaileyhim siz emri şerifim vardığı gibi bu hususta aslâ teallül ve tereddüt etmeyüb zikrolunan şakiyleri alâ eyyi halin ele getirüb ahz ve mahbusen mirimiranı mumaileyhe teslim bezli makdur eylesiz Şöyleki bu fesadı iden mezkurları ahz ve miri miranı mumaileyhe teslimde sizden bir güne tesamüh ve tekasül ve tehavün ve taksir zuhur ider ise aslâ özür ve cevabınız ısga ve bilcümle aşiretiniz Raka'ya iskân ile iktifa olunmıyub hakkınızda tertibi ceza olunur. Bilmiş olub mezkûr şakiyleri beher hal ahz ve mirimiranı mumaileyhe teslimde ana göre

basiret ve intibah ile hareket eylemeniz babında deyu yazılmışdır Fi evahiriz 1111.

Mamalı, Cirid ve Pehlivanlı taifelerinin Sivas taraflarındaki yaylalara tecavüz ettiklerine ve yağmacılıklarının men'ine dair.

Sivas beylerbeğisi Süleyman Paşa'ya ve Karahisar Behramşah ve Çepeni Çunkar ve Orta pare hüküm ki;

Karahisar Behramşah ve Çepeni Çunkar ve Orta pare kazalarında sakın ulamâ ve sulehâ ve eyimme ve hutebâ ve sair eşraf dergahı muallâma mahzar gönderüb zikrolunan kazalarda sakın reaya tayifesinin ziraat eyledikleri yerlerde Türkman tayifesinden Mamalı ve Cirid ve Pehlivanlı ve Güvan ve sayir Türkman tayifesine mahsus defteri cedidi hakaînde mukayyed kadimi yaylak yoğiken zikrolunan Türkman tayifesine kabilelerle yaylak zamanında kazalarına varub mer'alarına konub kök tereke ve sair mahsulleri arasında davarların rai ve badehu harman vaktinde koyun ve sayir davarlarile gelüb çuval getirüb muradları mıkdarı mahsullerin gasb ve üç dört ay mıkdarı meksü teaddi ve kışlağa avdet eylediklerinde dahi mer'adan hayvanların maan sürüb götürüb ve evlerin basub içinde olan esvab ve ehlü ayallerinin üzerinde olan libasların nehbü garet eylediklerinden maada zikrolunan Türkman tayifesinden Cüneyd kethuda oğlu Osman ve İdris ve Hasan ve Kirkoğlu İsmail ve Kuyuncı Şahin ve Cebeci Dudyar ve Hızır nam şakiyer hevalarına tâbi eşkıya ile kazai mezburûn kurasında yedlerinde olan mümza defter mucibince doksan beş kil arpa ve yüz kil hantaların cebren gasb idüb her sene bunun emsali teaddilerinden naşi ekser kura ahalisinin perakende ve perişan olmalarına bais oldukların ilâm eyledikleri ecilden senki mirimiranı mumaillehsin bu fesadı iden mezkûrlar buldukları mahalde meclisi şer'i ihzar ve hasımlarile mürafaai şer ve hilafi şer'i ve bigayri hakkın nehbü garet eyledikleri her ne ise

badessübut marifeti şer'ile eshabına reddü teslim itdirüb ve mezburların kazai mezburda defterde mukayyed bilfiil tasarruflarında kadimi kışlakları yogiken kazalarına uğramayub ve bigayri hakkın mahsul ve sayir eşyaların garet etmemek üzere muhkem tenbih ve te'kid olunub mütenebbih olmıyub giru vechi meşruh üzere zulüm ve teaddi üzere olanları isim ve resimlerle ve sıhhati ve hakıykati üzere deri devletmedarıma arzu ilâm eylemen babında deyu yazılmışdır Fi evasıtı 1113.

Bu tür fermanların sayısı oldukça fazla olduğundan tamamını burada zikretmemiz mümkün değildir. İlgilenen kişiler konu ile ilgili diğer fermanları Ahmet Refik'in "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde bulabilirler.

“ FERMAN PADİŞAHIN DAĞLAR BİZİMDİR ”

Anadolu’da yaşayan Türkmen oymaklarından olan Avşar’ın meşhur ozanı Dadaloğlu “Hakkımızda devlet etmiş fermanı / Ferman Padişahın dağlar bizimdir” diyerek Türkmenlerin hayat felsefesini özetleyivermiştir.

Binlerce yıllık tarihleri boyunca hiçbir mekanı kalıcı yurt olarak kabul etmeyen Türkmen oymakları at sırtında hep göç halinde bulunmuş hiçbir yerde uzun süreli barınmamıştır. Dadaloğlu’nun özetlediği hayat felsefeleri onların zaman zaman asi olarak ilan edilmelerine, devlet güçlerince takibata uğramalarına, sürgün edilmelerine ve hatta katledilmelerine dahi sebep teşkil etmiştir.

Türkmen aşiretlerinin yaşamlarında “Yaylak” ve “Kışlak” kelimeleri özel bir önem taşır. Yaz aylarında yaylaya göç eden Türkmenler kışın “düze” inerler. Kışlak ve yayla birbirini tamamlayan iki önemli unsurdur Türkmenler için. Biri olmadan diğerrinin bir anlamı olmaz.

“Göçebe her mevsim aynı toprağa bağlanıp kalmaz. Göçebelikte önemli olan mevsimine göre en güzel yurtlara konmaktır. Her dağdan binlerce çiçek koklamak, her pınardan bir parça (avuç) su içmek, her ormandan başka bir av yakalamak göçebe için mutlulukların en güzelidir. Hayvanları, sürüleri değişik otlaklarda otlatmak göçebe Türkmen için yüce bir

duygudur. Çünkü göçebelikte insan, hayvan, otlak üç önemli öğedir. Türkmen bu üçünü birbirinden ayrı tutmaz.”⁽¹⁾

Bazı kaynaklar Türkmen aşiretlerinin göçebe yaşam sürmelerini anarşi olarak yorumlamakta iseler de bu çok yanlış bir kanıdır. Osmanlı Kanunnamelerinde de görüleceği üzere hangi Türkmen aşiretinin hangi yaylaya göç edeceği, kışın nereyi kışlak edineceği kayıt altına alınmıştır.⁽²⁾

Türkmen aşiretlerinin büyük göçleri ise devlet öncülüğünde ve asker kontrolünde olmuştur tarih boyunca. Ebülğazi Bahadır Han’ın “Şecere-i Terâkime”, yani “Türkmenlerin Şeceresi” adlı eserinde: “Oğuz ili, köçip, çeküb, yürümedük yol bar mu? / Üyün (evin) tutup, olturmaduk yurt bar mu?” sözü de Türkmenlerin hayat felsefelerini özetler mahiyettedir.

Aslında yerleşik hayata geçildikten sonra da Türkmenlerin hayat felsefeleri değişmemiştir. Ayrıca modern çağ, insanların göçebelik duygularını kaşımakta, insanoğlu huzur bulmak için günümüzde dahi yayla özlemini içinde hep yaşatmaktadır.

Türkmenler “yatuk” kişileri kınarlar ve onlara tembel gözü ile bakarlardı. Kaşgarlı Mahmud’a göre: “Oğuzların bir bölümü vardır ki, şehirden dışarı çıkmazlar ve savaş yapmazlar. Onun için, bunlara “yatuk” denir. Bu söz tembeller ve bir tarafa atılmışlar demektir.”

Osmanlı iktisadi sistemi içinde bir konar göçer hanesinin yerleşik hayata geçmesi “yörüklükten feragat” etme, ya da “Türkmenlikten çıkma” olarak ifade edilmekteydi.

Binlerce yıllık kültür birikimi ile XVI. yüzyılda Çukurova’yı kışlak olarak seçen, yaz aylarında ise Binboğa dağları ve Uzunyayla’ya kadar uzanan Ceridoğulları bu bölgede

¹ Özdemir, Ahmet Z.; Avşarlar ve Dadaloğlu, (1985) Dayanışma Yayınları, Ankara, sh 82.

² Gündüz, Tufan; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Konar Göçer” Maddesi , 2002 Ankara, Cilt 26, sh 162.

nam salmış, ad almıştı. Ceridoğullarının yanısıra Kozanoğulları, Avşarlar, Tecirliler, Sırkıntılar, Bozdoğanlar, Gençoğlanoğulları, Güveloğulları ve Fersahlar da Çukurova'ya yerleşen Türkmen aşiretleri idi. Cebelibereket dağlarında ise; Ulaşlılar ve Fettahoğulları yaşamakta idi. Amik ovasını ise Reyhanlı aşireti yurt edinmişti. Bu Türkmen aşiretlerinin yanısıra Halep sınırları içerisinde bulunan Künđađı'nda ise Okçu İzzetinli, Amiki ve Şeyhanlı aşireti ile İslahiye'nin Dumdum ovasında oturan Delikanlı, Celikanlı ve Köseağalar yaşamakta olup bunların bazısı Türkmen, bazısı ise Kürt aşireti idi.

Tüm yazılı kaynakların ortak görüşü bu Kürt ve Türkmen aşiretlerinin birbirleri ile çok iyi geçindiği, birbirinden kız alıp vererek akraba olduğu yönündedir.

Başta da belirtildiği üzere hangi aşiretin nereyi kışlak edineceği, hangi yaylayı yaylak edineceği kayıt altındadır. Buna göre Avşarlar, Ceridler ve Tecirler Çukurova'da Ceyhan nehri ile Osmaniye arasındaki topraklarda otururlardı. Geçim kaynakları tüm aşiretlerde olduğu gibi hayvancılıktı. Yaz aylarında Uzunyayla, Sivas, Elbistan, Göksun, Pınarbaşı ve Binboğa, Berid, Nurhak dağlarına göç ederlerdi.

Türkmen aşiretlerinin yaylaya çıkması yasaklanınca yazın sıcağını Çukurova'da sivri sinekler içerisinde geçiren Dadaloğlu şu türküyü söylemekten kendini alamaz:

Göründü de Hemite'nin kalesi
Hiç gitmiyor aşiretin belası
Yıkılıp Yarsuvat viran kalası
Bu yıllık da burda kalsın elimiz

Eser garbisi de adamı yakar
İçilmez suları yosunlu kokar
Yatılmaz gecesi mucuğu çokar
Sehillemiş açılmıyor gülümüz

Gün burnuna İmeli'den inerdik
Sallanır da Saçaklı'ya konardık
Şöhret için yiğit ata binerdik
Çakmaklı tüfektı bizim zorumuz

Devemiz gelirdi tülülü, bazlı
Tülünün sesi de bülbül avazlı
Aşığımız vardı kucağı sazlı
Bahşışına cömert idi elimiz

Melik Ejder evliyalar yatağı
Ahır Dağı yaylamızın eteği
Bayazıtlı elimizin tutağı
Cihan Köprüsü'nden bağlı yolumuz

Arabistan atlarına binerdik
Al kabutu al kendire atardık
Her birimiz bir orduya yeterdik
Alışkan tüfektı bizim zorumuz

Kavrık'a varınca semah dönerdik
Genişleyip Suçatı'na konardık
Ha deyince bin gök atlı binerdik
Mertlik köprüsünden geçer yolumuz

Karadik'ten öte Harnı'nın düzü
Oturmuş beyler de ediyor sözü
Fettahlı Beyleri (yok) kim'edek nazı
Enden enden kırık bizim kolumuz

Der Dadalı'm der de bu sitem yeter
Yaylaya çıkınca gukkular öter
Kız, gelin kalmadı hep hasta yatar
Döğüşerek ölemedik birimiz

Bu şiirin bir benzeri Türkoğlu (Arablı) Köyünde derlenmiş olup şu şekildedir:

Beyimiz de Topak Daş'a konardı
Kapıdın da dal kendire atardı
Her birimiz bir orduya yeterdi
Döğüşerek ölemedi birimiz

Devemiz gelirdi tülülü bozlu
Çanımız öterdi bülbül avazlı
Aşıklar gelirdi gucağı sazlı
Vergisi de cömerdidi beyimiz

Melik Ejder evliyalar yatağı
Ahır Dağı şol Berid'in eteği
Bayazıd Ba dilimizin dutağı
Cihan köprüsünden bağılı yolumuz

Yeter beyler yeter, bu sitem yeter
Gurucov çıkmadan gosvuk öter
Gız gelin galmamış hep hasta yatar
Sehillemiş açılmıyor gülümüz

Diyor Çapanoğlu'm nolup nolunca
Çatlaycım dağları ıssız görünce
Çekilip de bir söküye konunca
Her tarafa dokunurdu şerimiz

Aşiretlerin yaz aylarında Uzunyayla'ya göç etmeleri büyük topluluklar halinde yapılırdı. Reyhanlı aşiretinin göç yolu Hassa, İslahiye, Maraş ve Göksun, Cerid ve Tecirli aşiretlerinin göç yolu ise kısmen Osmaniye, Kanlıgeçit, Maraş ve kısmen de Kozan ve Andırın üzerinden yapılırdı. Cerid ve Tecirli aşiretlerinin Uzunyayla'ya göç etmelerine en büyük engel Kozan

dağlarını yurt edinen Kozanoğulları idi. Göç eden Türkmen aşiretleri Kozan dağlarından geçebilmek için ya haraç vermeyi kabul edecek veya çatışmayı göze alacaktır. Göç genellikle Mart ayı sonlarına doğru başlar altı, yedi ay sonra yani Ekim ayı sonlarında kışlaklara yeniden dönülürdü.

Yaşanılan her göç yeni olaylara gebe olur, kavgalar, nizahlar, sonu gelmeyecekmişçesine devam ederdi. Bu kavgalarda üstün gelmenin biricik yolu ise güçlü ve arkalı olmaktı. Onun içindir ki aşiretler birbirlerinden kız alır ve akrabalık bağlarını pekiştirmek için özel bir gayret gösterirler. Ceridler, Tecirli, Avşarlar, Farsaklar, Fettahoğulları ve Ulaşlılar yüzyıllarca birbirlerine kız alıp vermekle akraba olmuşlar ve bu akrabalıklarını bugün dahi sürdürmektedirler.

Aşiretler arasındaki kavgalar bazı yazılı kaynaklarda belirtildiği gibi anarşi ve eşkiyalık şeklinde değil güç gösterme ve vur kaç şeklinde olurdu. Bu çatışma ve çarpışmalarda, yenik düşen aşiretlerin ev eşyaları, paraları ve namuslarına dokunulmaz, at, deve, koyun, davar sürüleri toplanarak kendi ağıllarına getirilirdi.

Türkmen boyları sürülerin birbirine karışmaması için özel işaretli damga kullanırlardı. Bu özel işarete "en" adı verilmekteydi.

Aşiretler arasında yaşanan ve zaman zaman bir katliamı andıran silahlı çatışmalar bazen çok küçük sebeplerle kıvılcım alır bazen de kız alıp vermeden çıkabilirdi. Bir aşiretin diğer bir aşiretten istediği kızı vermedikleri zaman kıza talip olan aşiretin kızı zorla kaçırmaları aşiretlerin örf ve adetlerinde normal sayılmakta idi. Bu tür durumlarda kız tarafı olan aşiret karşı tarafa düşman kesilir ve er geç bu iki aşiret arasında silahlı çatışma yaşanır. Halk ozanları bu tür olayları türkü yaparak günümüze dek yaşatılmasını sağlamışlardır. Ceritli aşireti ile Mursaloğulları arasında yaşanan böyle bir olay Kul Yusuf'un türküsünde şu şekilde anlatılır:

“Sineği pek çok Nezib’e varmayın
Posu vardır Şarlangana girmeyin
Mursaloğlu kız isterse vermeyin
Koklatmayın kimseye Gülü Cerid’in”

Türkmen aşiretleri içerisinde kavgacı olarak bilinen Ceridliler’in Avşarlarla olan kavgaları da meşhurdur. Avşar ozanı Dadaloğlu bu kavgalardan birini bir türküsünde şöyle dile getiriyor:

Dadaloğlu:

– Gel edek kavgayı etme bahane
Kavganın derneği olmaz şahana
Susundan ölsende girme Cihan’a
Örkleme atını koruma doğru.

Cerit Beyi:

– Gel edek kavgayı etme bahane
Karganın derneği nasıl olur şahana
Malcıyım olmaz, girmesem Cihan’a
Akan suyu takım etmek niyetim.

Dadaloğlu:

– Ceritoğlu bu sözünü tutmazsan
Benim sözlerime riayet etmezsen
Eğer dönüp sen Kırım’a gitmezsen
Çeviririm yönünü geriye doğru.

Cerit Beyi:

– Altmış bin piyade doksan bin atlı
Çakmaklı tüfenkler yalım barutlu
Önde Bozdoğan artta Ceritli
Çöl ovada bir harp etmek niyetim.

Dadaloğlu ile ilgili derlemelerin tamamında yer alan bu şiirden anlaşılan, iki Türkmen aşireti arasında sınır olan Ceyhan nehrinde sürülerini sulamak isteyen Ceridlerin engellenmesi ve Kırım diye adlandırılan Elbistan’a gönderilmek istenmesi, buna karşın da Cerid beyinin meydan okumasıdır.

Bu hikaye yüzyıllarca halk arasında söylenegelmiş ve günümüze dek ulaşmıştır. Hacettepe Üniversitesi Türk Dili Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisi olan Dr. Fatma Gülay Mirzaoğlu, 1994 yılında tamamlamış olduğu Yüksek Lisans Tezi’nde bu hikayeyi şu şekilde nakleder.⁽¹⁾

“Irak’ın Rakka şehrinde Cerid beyleri bulunurdu. Havaların sıcak olmasından ekinlerin, tarlaların, otların-çöplerin gurumasından göçmek zorunda kalan aşiret beyleri, buradan göçelim dediler. Fakat içlerinde yine sözü dinlenir bazı kişiler de, göçmek istemezler. Zaten beyleri de ölmüştü. Aşiret beysiz olmaz, dediler. Özü pek, sözü dinlenir yiğit delikanlı Ali Bey’i başlarına aşiret beyi seçerler. Ali Bey de, göçmek taraftarıdır. Var mı bizimle gedecek, deyince üçyüz atlı çoluğu çocuğu ile beraber elinde kirmeni, gılcı belinde Ali Bey’in arkasına düşerler. Bir hayli günlerce yol aldıktan sonra, Çukurova’nın Ceyhan ırmağı kenarına varırlar. Atları da yorulmuştur. Yemyeşil cennet misali, söğütlü, ağaçlı bir yere konarlar. Çadırlarını kurarlar. Fakat, burası Ali Bey’in hoşuna gitmişti. Burada kalalım, buraları iskan edelim, demişlerdi. Fakat buralar sahipsiz değildi ki. Binboğa’da Dadaloğlu vardı; Kozan’da, Kozanoğlu vardı, Osmaniye’de Ala Osmanoğulları vardı, Antep ve Hatay’da da, Mürsel Beyleri vardı.

Dadaloğlu’nun gözcüleri, Dadaloğlu’na haber ilettiler. Dediler ki; Beyim, Ceyhan Irmağı kenarında bir hayli çadır kurulmuş, ne dersiniz? Dadaloğlu: Gidin sorun bakalım, neyin

¹ Mirzaoğlu, F. Gülay; Çukurova’da Yaşayan Cerid Türkmenleri’nde Halk Hikayeciliği ve Halk Hikayeleri, (1994) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, sh. 135-139.

nesidir.. Aptal mıdır, çingen midir, onlardan bir toprak bastı parası alalım, dedi. Giderler, Dadaloğlu'nun sözünü iletirler. Fakat, Ali Bey der ki: Biz, ne aptalız, ne de çingeniz, aşiretine küsmüş gitmiş bir adamız, para dersiniz beş gurusu uçun bizim gursağımız çukular, paramız da yoktur, der.

Bu sefer Dadaloğlu gelir. Yine Ali Bey, Dadaloğlu'na, hoşgeldiniz, der; buyrun, der. Dadaloğlu: Hoş gelmedik, deyince sazını alır, bakalım Cerid beyi Ali Bey'e ne der, ne söyler, dinliyelim:

Ceridler Rakka'dan da sökün edince
Çevirmiş yönünü de Urum'a doğru
Urum'da Avşarlar öldürür sizi
Çel atın başını Gırım'a doğru.

Ceridoğlu da bu sözümü dutmazsan
Eğer sözlerime riayet etmezsen
Geri dönüp sen Gırım'a getmezsen
Gönderrim seni de gerine doğru.

Dadaloğlum der de, bura bizim yurdumuz
Alosmanoğlu da asıl gurdumuz
Zülgadiroğlu da, Gozanoğlu dördümüz
Yoksulluk göndürür serine doğru.

Dadaloğlu sözünü bitirdi. Halbuki daha önce Zülgadiroğlu, efendim Gozanoğlu, Aliosmanoğlu söz vermişlerdi. Dadaloğlu onlara haber etmişti, böyle bir çadırılı geldi buraya, bunları burdan govalayalım, diye. Onlar da demişti ki Dadaloğlu'na, sen bizim söz sahibimiz ol, söz hakkımız ol, biz seni arkadan desteklerik, demişlerdi. Dadaloğlu, Cerit Beyi Ali Bey'e böyle cevap verince, Ali Bey de adamlarına; Oğlum şu benim sazımı getirin, Dadaloğlu açıktan açığa bize meydan

okudu, bizi tehdit etti, dedi ve Cerid beyi Ali Bey de, Dadaloğlu'na şöyle söyledi:

Dadaloğlu da bu tehdidin bana mı
Senin ile de bir harbetmek niyetim
Gör bakalım, ölüm sana, bana mı
Düz ovada da bir harbetmek niyetim.

Girerim gavgaya da etme mahana
Garganın dırna da geçmez şahana
Malcıyım enmezsem olmaz Ceyhan'a
Akarsuyu da takıp etmek niyetim.

Buyurun kavgaya da meydan burası
Cerid geldi de başınızın belası
Bir Ucu da Anavarza galesi
Gozan'dan da bir yer almak niyetim.

Cerid Beyi Ali Bey, Dadaloğlu'na cevabını verince, Dadaloğlu hiddetlenerek, atının başını geriye çekti ve kendi tarafına atını hızla sürdü. Belliydi ki, askerini toplayıp Cerid beylerinin üzerine hücumu kakacaktı. Tabi bunu Ali Bey de anlamıştı. Ali Bey kendi tarafına dönerek; Silah arkadaşlarım, gader arkadaşlarım, gardaşlarım, belli ki Dadaloğlu gitti, bizimle savaşa hazırlanacak. Bize karşı gelene siz nasıl cevap verirsiniz, ne dersiniz? Onnar da dediler ki; Bize karşı gelenin de cevabı kılıcımızla olur. Allah razı olsun ben de zaten sizden bunu istiyordum, dedi Ali Bey.

İki taraf Ceyhan Ovası'nda karşı karşıya geldiler. Cerit beyleri öyle bir savaştı ki, atının altından girip, üstüne çıkıyordu. Allah sizi inandırın, bir ekin tarlasına, sanki bir döverbiçer girmiş gibi, her taraf al gızıl ganın içine boyandı. Çok geçmeden Dadaloğlu arkasına bir baktı ki, dokuzyüz atlıdan bir avuç askeri galmıştı. Askerden birkaç tanesini gönderdi Gozanoğlu'nun

yanına. Dedi, askerime yardıma gelsinler. Gozanoğlu dedi ki: Vallaha benim askerim pısırik, buna karşı gelemez, dedi. Bir elçi de Alaosmanoğlu'na gönderdi. Maraş'tan Zulgadoğlu'na gönderdi. Onnar da: Benim askerim çok yorgun, oraya gidip de savaşacak durumları yokdur, dedi. Daha sonra yenilgiye uğrayan Dadaloğlu, savaşı durdurdu, askerini çekti. Gavır Dağları'ndan Kömürler'e doğru bir avuç askeriyile Kömürler'de Mursal Beyi'ne gitti. Dağ başından engin ovalarda Mursal Beylerinin çadırlarını gördü, oraya yaklaştı. Vardı ki, onnar da kimisi ağlar, kimisi sızlar. Yaralı-pereli bir halde, Mürsel Beyine vardı. Dedi: Gardeşim, bu hal nedir? Vallahi dedi işte, Ceritler'inen savaştık, halimiz malum. Ya sizdeki ney, deyince: İşte, dedi, biz de aynı o adamlarınan savaştık, senin yanına yardım istemeye geldim. Vallahi, dedi, benim askerimin daha yarasının kemresi iy'olmadı, deyince, Dadaloğlu Mürsel Bey'ine bakalım ne dedi, ne söyledi, dinliyelim:

Sana derim sana da ey Mürsel Beyim
Döleğinde de dövüş oldu, dön oldu
Yiğit olan döne döne döğüştü
Arab atın da, goç yiğidin gün oldu.

Öğlennen de ikindinin arası
Ey'olmuyor eğri gılıç yarası
Yarsıvat'la Zencirli'nin arası
Işılak da, gölek gölek gan oldu.

Rüyada gördüğüm de o gara düşler
Hesaba gelmiyor de kesilen başlar
Döğüşe girmedi de puşt arkadaşlar
Çekildi de bir tarafa yad oldu.

Dadaloğlum der de, n'oldum döküldüm
Yarsıvat'da da, güreş dutdum yıkıldım

Dokuzyüz atlıynan da harbe dıkıldım
Yüzü burda, sekizyüzü zay oldu.

Mürsel Beyinden de ümidi kesilen Dadaloğlu, geriye döner. Gavır Dağları'ndan Binboğa'ya doğru yürürken yaylaların başında, askerini şöyle bir gontrol eder, bakar ki, dokuzyüz atlıdan yaralı pereli yüz atlısı galmıştır. Dadaloğlu, yüreği kan ağlıyor, dünyası zindan olmuştu sanki. Biraz daha gittikten sonra askerler: Şurada bir yememizi yiyelim, dediler. Orada indiler, azzık çıkınlarını çezdiler, oturup yemeklerini yerlerken Dadaloğlu da şöyle bir kenara çekilmiş, sırtını bir çam ağacına dayamış, hüngür hüngür ağlıyordu. Dağlar bile dayanamaz oldu Dadaloğlu'nun ağlamasına. Askerin boğazından ekmek de aşmaz oldu. Beyim dedi birtanesi, ne ağlıyorsun, dövüştük, yenildikse yenildik, öbürleri gibi harpten, dövüşten kaçmadık ya. Nasıl ağlamayayım, dedi Dadaloğlu, ben koca Binboğa'ya ne yüzle varayım dedi. Çocuk gibi hüngür hüngür ağlıyordu. İki gözü iki çeşme, sırtını bir ağaca dayamış, kendi kendini şu sözlerle teselli etmeye çalışıyordu. Dadaloğlu şöyle söyledi, mırıldandı:

Elde değil de elem geldi gözümden
İki gözüm durmaz çağlar ne deyim
Sağ selamet ayrıldığım Binboğa
Sorsa bana sual dağlar ne deyim.

Arkadaşları da zaten yemek yemek için toplanmışlardı. Boğazlarına durdu yedikleri yemek. Dadaloğlu'nun çevresine toplandılar. Dadaloğlu şöyle devam etti:

Öğle ile de ikindinin arası
Gara geldi iki yüz beş senesi
Goç yiğit Kenan'ımın da Elif anası
Varınca yollarım bağlar ne deyim, beyler ne deyim.

Gelin arkadaşlar da yanıma gelin
Beni diri sanman bir gılıç çalın
Sekiz yüz hanede sekiz yüz gelin
Alı çeşip gara bağlar ne deyim, beyler ne deyim

Depire depire de, dehle giratım
Yarsıvat'da galdı kürküm guşatım
Babaları öldü de yavrılar yetim
Gelip de yanıma ağlar ne deyim, ağlar ne deyim.

Varsam Binboğa'ya da sedasız sessiz
Gezsem odaları hep ıSSIZ ıSSIZ
Gelinler garalı da, başları fessiz
Nerde bizim beyler derse, ne deyim, beyler ne deyim.

Dadaloğlum der de, yoramadım düşleri
Şehidime de dikemedim daşları
Yarsıvat'da olup biten işleri
Sorsa bana galan sağlar ne deyim, beyler ne deyim.”

Çukurova Ceridlerinden olan Türk Halkbilimcisi Dr. F. Gülay Mirzaoğlu yukarıda nakledilen ve yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi'ne aldığı öyküyü “Çukurova Bozlağı”⁽¹⁾ adlı eserine de alarak bu hikayenin Çukurova'lı aşık Duran tarafından anlatıldığını kaydeder.

Dadaloğlu'nun yaşadığı tarih gözönüne alındığında Cerid'in Rakka dönüşüne denk gelmediği, bu olayın Cerid'lerle avşarlar arasında Dadaloğlu'dan çok önce yaşandığı anlaşılacaktır. Ancak olay Dadaloğlu tarafından şiirleştirilmiş ve günümüze dek gelmesi sağlanmıştır.

¹ Mirzaoğlu, F. Gülay; Çukurova Bozlağı, (2003) Binboğa Yayınları, Ankara, sh 142.

Avşar'larla Cerid'ler arasında bu tür kavgalar o kadar çoktur ki anlatmakla bitmez.

Yine bir tarihte Kozanoğulları Avşarlarla bir olup Rakka'dan göç ederek Çukurova'ya yerleşen Cerid'leri Çukurova'dan atmak için harekete geçerler. Kararlaştırılan günde Avşarlar Ceridlere saldırır. Ancak Kozanoğlu sözünden dönerek savaşa katılmaz. Dadaloğlu bu dönemliğe kızarak şu türküyü okur:

Yiğit olan yiğit dönmez sözünden
Sözünün üstünde dur Kozanoğlu
Yiğit ıkrarında katı sayılır
Yiğitliğin hak'kın ver Kozanoğlu

Namert kulsun dünkü sözde durmazsan
Kötü kulsun ileriye varmazsan
Ben vururum, sen Cerid'e vurmazsan
Bari beş, on atlı ver Kozanoğlu

Cerid sardı çöl ovayı, bayırı
Dölek yüzü Zıngarlık'ın çayırı
Ho diyenin hoyuk kadar hayırı
Gel gitme yerinde dur Kozanoğlu

Davlumbazlar koygun vurdu havayı
Koç yiğitler Hakk'a etsin duayı
Cerid'e vermeyek Çukurova'yı
Bura kan dökecek yer Kozanoğlu

Dadaloğlu'm der ki, aslım nereli
Bizde ölen şehit, gazi yaralı

Haydin aslanlarım, haydin ileri
Seyret kavgayı da gör Kozanoğlu⁽¹⁾

Dadaloğlu'nun şiirlerinde adı geçen aşiretlerin hepsi de Türkmendir. Anadolu'ya yerleşen aşiretler farklı isimler almış, Türkmen, Manav, Yörük, Çepni, Tahtacı, Alevi, Kızıl-Baş adları ile anılır olmuştur. Prof. Dr. Faruk Sümer "Oğuzlar" adlı eserinde tüm bu adların ana kaynağının Oğuz olduğunu açıkça belirtmektedir.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde sürdürülen iskan politikaları genelde etkili olmuş ve konar-göçer yaşam tarzını sürdüren Türkmen oymaklarının ekserisi yerleşik hayata geçmişse de bazı bölgelerdeki Türkmen aşiretlerini yerleştirmek mümkün olmamıştı. Çukurova ve Gavur Dağları da bu yerlerden biri idi. Avşar'ın meşhur ozanı Dadaloğlu şiirlerinde konuyu sık sık işleyerek mecburi iskana karşı gelmiş, Türkmen boylarının mücadelesini sazı ile dillendirmişti.

İlgıt ılgıt seher yeli esiyor
Gâvur Dağları'nın başı dumanlı
Gönül binmiş aşk atına, aşıyor
Bire beyler, cünunluğun zaman mı

Aşağıdan iskân evi gelince
Sarıp ta gül benzimiz solunca
Malım, mülküm, seyfi gözlüm kalınca
Kaypak Osmanlılar, size aman mı

Aşağıdan iskân evi geliyor
Bezirgânlar koç yiğide gülüyor
Kitabın dediği günler oluyor
Yoksa devir döndü, âhir zaman mı

Aşağıda akça çığın ötünce
Katar başı, mayaların sökünce
Şahtan ferman Türkmen ili göçünce
Daha da hey, Osmanlı'ya aman mı

Dadaloğlu'm sevdası var başımda
Gündüz hayalimde, gece düşümde
Alışkan tüfekle dağlar başında
Azrail'den başkasına koman mı

Osmanlı'ya sitem dolu bu şiirin ardından Türkmenlerin kahramanlıkları da başka bir şiire konu olur.

Bir vuruşta düşmanların ikiye
Yarın aslanlarım derdi Apalak
Serden geçin yaraları yarayla
Sarın aslanlarım derdi Apalak

Haleb'in Anteb'in soyun keserim
Cehd edersem Elbistan'ı basarım
Bağdat kapısına kilit asarım
Varın aslanlarım derdi Apalak

Hersinen mi geldin hey beyin oğlu
Zannettin Hasan'ın kolları bağlı
On beş oğlun vardı başları tuğlu
Yürün aslanlarım derdi Apalak

Ordu geldi karşımıza düzöldü
Alnımıza kara yazı yazıldı
Yekbıyık vuruldu ordu bozuldu
Kırın aslanlarım derdi Apalak

¹ Özdemir, Ahmet Z.; A.g.e., sh 215.

Dadaloğlu'm söylemezdin hileyi
Alişanlı beyi buldu belâyı
Vurup da düşürdü Halit Köle'yi
Vurun aslanlarım derdi Apalak

Dadaloğlu bir başka şiirinde ise iskan politikası sonucu Türkmenlerin düze inmeleri ile boşalan yaylaları anlatır:

İp kalmadı salıncağa takacak
İt kalmadı Binboğa'ya çıkacak
İskân mıdır başımıza kakacak
Arkasından yetişiyor sağları

Bire Memicioğlu'm unutmama bunu
Lorşun benim derdin hanıya Hunu⁽¹⁾
Unuttun mu kuzum geçen günleri
Yalman kalpak geyer idi beyleri

Yalanları gerçeklere kattınız
Kumaş diye çulunuzu sattınız
Avşarların aleyhine attınız
Unuttun mu gök kır atlı ağ'ları (ağaları)

Koca Payas bu oyunu çok gördü
Yedi dağ üstüne ordusun kurdu
Yavuz Sultan Selim korkup da verdi
Bey baban zorundan aldı tuğları

Ahırdağı'ndan da kara beyazın
Bir yazın ağlattı bir de bu güzün

¹ Afşin'in birer köyü iken; Lorşun, Altunelma, Hunu da Arıtış adını alarak belde oldular.

Karbeyaz'ı alırsak Şam'acak bizim
Şam'a kadar gider ulu dağları

Emmim Hacı Osman böyle söyledi
Altı Türkmen beyi, Avşar yediydi
Firenk barutlu da Macar tüfekli
Ölen öldü, hesap edin sağları

Aşık Dadaloğlu doğruyu sever
Her zaman koyağa mazı mı yağar
Adamın aslanı Avşar'dan doğar
Yine yapar al çarpılı evleri.⁽¹⁾

Dadaloğlu hem kendi döneminin hem de kendinden önce yaşanmış olayların aktarıcısıdır. Sazı ve sözü ile bey toplantılarına neşe katmış, Avşar'ın önüne düşüp kılıç çalmış, at oynatmış olan bu yiğit Türkmen Ozanı ile ilgili birçok yazılı kaynak mevcuttur. Ozanın ikinci eşi Ceridli Ağ Gelindir.

Oturmuş Ağ gelin taşın üstüne
Taramış zülfünü kaşın üstüne
Bir selam geldi de başım üstüne
Alırım kız seni komam ellere⁽²⁾

Ağ gelin için söylenen bu türkü konar-göçerler arasında sık söylenen ve sevilen bir türküdür. Evini barkını bırakıp diyar diyar gezen Dadaloğlu'nun annesinin de Cerid Türkmeni olduğu belirtilmektedir.⁽³⁾

¹ Yağcı, Öner; Dadaloğlu Yaşamı ve Bütün Şiirleri, (1996) Gün Yayıncılık, İstanbul, sh 245.

² Özdemir, Ahmet Z.; A.g.e., sh 301.

³ Atılğan, Mehmet; Çukurova'dan Kaman'a Dadaloğlu, (2001) Kaman Belediyesi Yayını, Kırşehir, sh. 40.

FIRKA-İ İSLÂHİYE VE GÜNEY ANADOLU'DA İSKAN

En eski devirlerden beri stratejik bir öneme sahip olan Güney Anadolu, Doğu Akdeniz sahili ve sahilin hinterlandını içeren geniş bir sahadır. Bu saha bugünkü adları ile; Payas, İskenderun, Antakya, Hassa, İslahiye, Osmaniye, Bahçe, Haruniye, Kadirli, Kozan, Tarsus, Karaisalı, Adana, Ceyhan, Yumurtalık, Çukurova, Amik Ovası, İslahiye Ovası, Kürt Dağı, Gâvurdağları, Orta Toroslar, Kozan Dağları, Gaziantep, Kahramanmaraş, Mersin ve hatta Kayseri'yi bile kapsamaktadır.

Osmanlı'nın 1691'de uygulamaya koyduğu mecburi iskan politikası bir çok yerde başarıya ulaşmışken bu bölgede başarı sağlanamamıştır. Yusuf Halaçoğlu'nun belirttiğine göre 1691 yılından itibaren Ayas, Berendi ve Kınık'a yerleştirilen 120 kadar oymaktan, daha sonraları ancak 20 kadarı kalmış, özellikle Cerid aşireti bu iskana karşı durarak iskan alanından kaçıp etrafa dağılmıştır.⁽¹⁾ Yakalananlar Rakka ve Kıbrıs'a sürülmüş ise de oralarda da barınamamışlardır.

Devlet nezdinde asi konumuna düşen Türkmen boyları ekseriyetle Güney Anadolu'da bir araya gelmiştir. Güney Anadolu tarih boyunca merkezi otoritenin hakimiyet

¹ Halaçoğlu, Yusuf; XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, (1991) Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, sh. 133.

sağlayamadığı bir bölgedir. Bu yüzdendir ki Dadaloğlu "Ferman Padişahın dağlar bizimdir" diyebilmiştir. Aslında bu bölgenin asiliği sadece Osmanlı devleti zamanında değil, Hitit'lerden başlayarak Roma, Bizans, Arap ve Memluk dönemlerinde de var olagelmıştır. Türk Edebiyatında önemli bir yeri olan İnce Memed'in yaşadığı topraklar da bu dağlardır. Yine bu dağlarda bir çok Köroğlu hikayesi anlatılagelir.

Türkler tarafından fethinden itibaren XIX. yüzyıla kadar konumunu koruyan bu bölgede Üçok ve Bozok'a mensup Avşar, Varsak, Tecirli, Cerid, Bozdoğan, Sırkıntılı, Yağbasan, Kırıntılı, Lek, Hacılar, Oruçlu, Karacalar, Ulaşlı, Karafakılı, Kapulu, Reyhanlı, Delikanlı, Şıhlar, Okçu-İzzeddünlü ve Amiki aşiretleri yaşamakta idi. Kaynaklar bu tarihlerdeki Cerid aşiretinin bölgede 1200 çadır olarak yaşadığını, 37.500 koyuna, 3.500 keçiye, 25.000 sığıra ve 1.800 deveye sahip olduğunu belirtmektedir. Bunlar 14 obaya bölünmüşlerdir. Tatarlı, Altıgöz, Bekirli, Azizli, Veysiye, İmran, Hadilli, Değirmendere, İseli, Hürü uşağı, Ceyhan Bekirli, Almagöllü, Yalak ve Mustafabeyli Cerid Türkmenlerinin Çukurova'da yaşadığı oba adlarıdır.

Tanzimat döneminde aşiretlerin iskanı hususuna yeniden eğilen devlet bu kez kesin sonuca varmak niyetindeydi. Sivas, Kayseri, Maraş taraflarına yaylaya çıkan aşiretlerin asayişsizlikleri devam ettiği gibi bir de Kırım ve Kafkasya'dan gelen ve Kayseri, Adana, Maraş taraflarına yerleştirilen muhacirler ile aşiretler arasında da olaylar başlamış ve artarak devam ediyordu.⁽¹⁾ Aşiretlerin sebep oldukları asayişsizliklerin önlenmesi için alınan tedbirler de pek işe yaramıyordu. Özellikle Tecirli aşireti bölgenin en tehlikeli aşireti durumuna gelmiş, uygunsuz hareketlerinden dolayı devleti sürekli meşgul etmiştir. Ahmet Cevdet Paşa'nın tespitiyle "Cerid aşireti Tecirli'ye

¹ Sansar, M. Fatih; Tanzimat Döneminde Bir İskan Modeli Fırka-i İslahiye ve Güney Anadolu'nun İskanı, (2003) Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, sh. 154.

nispette zararsız bir halk olup Kırım muharebesinde Dersaadet'e gelüp orduya girmiş olan Kara Fatma dahi, bu aşiretinin bir oymağının Kethudası idi."⁽¹⁾ demesine rağmen 1864 yılında alınan askeri tedbirler ile Tecirlü aşiretinin yanısıra Cerid aşiretinin de yaylaya çıkmasına müsaade edilmemişti.

Ahmet Cevdet Paşa'nın bahsetmiş olduğu Kara Fatma Cerid oymaklarından birinin kethüdası olup 300 atlı Cerid yiğidi ile 1853'de Kırım savaşına katılmış, Padişahın iltifatına mazhar olmuştur. Bu yiğit Ceridli Türk kadınının Fransız arşivlerinde yer alan bir resmi KSÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı Sayın Doç. Dr. Ahmet Eyicil tarafından yayınlanmıştır. Söz konusu resmin altında Fransızca olarak "Kara Fatma veya Maraş Kahramanı Kırım Savaşı'nda savaşan, yüreğinde Tanrı tarafından dokunulan biriydi yani seçilmiş biriydi" ibaresi yer almaktadır. Sultanın iltifatlarına mazhar olan Kara Fatma Kırım savaşı sonrası tekrar obasına dönmüş ve Fırka-i Islahiyye ordusuna kolaylıklar sağlamıştır. Cevdet Paşa bu konuyla ilgili olarak da "Kara Fatma Fırka-i Islahiyye'ye geldi, kendisine ikram edildi ve iskan için yer gösterildi" demektedir.

Kara Fatma'nın bu davranışı Cerid aşiretinin Fırka-i Islahiyye karşısında asi konumuna düşmesini önlediği gibi istedikleri yeri yurt tutmalarının da yolunu açmıştır. Bugün halen Çağlayancerit'de yaşayan ve Kara Fatma torunu olduğunu söyleyen ailelerin varlığı gözönüne alındığında Kahramanmaraş'ın ilçesi olan Çağlayancerit'in kuruluş tarihi de ortaya çıkar.

Kara Fatma'dan etkilenen diğer Cerid beyleri de Fırka-i Islahiyye'ye karşı durmamış böylelikle bir çok canın yanmasına ve yeniden yaşanacak sürgünlere meydan vermemiştir.

Ayrıca 1855'de Maraş'da yaşanan Ahmet Paşa ve Kerim Bey isyanına Ceridlerin katılmaması, hatta devletin yanında yer

olarak silahlı kuvvetleriyle birlikte isyancılara karşı durması Cerid aşiretinin devlet nezdinde itibarını artırmıştır.⁽¹⁾

Derviş Paşa komutasındaki Fırka-i Islahiyye 20 Mayıs 1865'de bir alay süvari, yedi tabur piyade, maiyet memurları, tertip olunan top ve mühimmat ile beş kıta beylik vapurlar vasıtasıyla İstanbul'dan hareket etti.⁽²⁾

1865'de İstanbul'dan hareket eden bu ordunun hareket öncesinde görev ve yetkileri ve ıslahatın nasıl ve nerelerde yapılacağı tek tek belirlenmiş idi. Buna göre;

1. Askeri kuvvetlerin sevk ve idaresi Derviş Paşa'ya ait olup mülkiyeye dair hususlar üzerine yapılacak tahkikat ve teşebbüsat Cevdet Efendi'nin yetkisine verilmişti.

2. Zaruret olmadıkça silaha davranılmayacaktı.

3. Amaç kargaşayı büyütmemek olduğundan aşiret reisleri ile uzlaşma yolu aranacaktı.

4. Aşiretlerin geçmişte işledikleri suçlar araştırılmayacak geleceğe yönelik politikalar üretilecekti.

5. Tehlike arz eden aşiret reislerine maaş bağlanıp maaş ve mevki verilerek bölgenin dışına çıkartılması sağlanacaktı.

6. Her şeye rağmen karşı duranlara karşı kayıtsız kalınmayacaktı.

7. Bölge itaat altına alındıktan sonra buralarda zabıta, meclis ve mahkeme gibi düzenlemeler yapılacak, dağların önemli noktalarında kaleler inşa edilerek içlerine asker yerleştirilecekti.

8. İmkan ve zamana göre Zeytin Ermenileri de dahil olmak üzere tüm aşiretlerin bedevi yaşam tarzını bırakmaları sağlanacaktı.

9. Halep Valisi tarafından yakalanıp İstanbul'a gönderilen ve oradan da firar eden Hacı Ömeroğlu, Deli Halil ve

¹ Eyicil, Ahmet; A.g. dergi, sh 131.

² Ahmed Cevdet Paşa; Tezakir, (1991) Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, sh. 136.

¹ Ahmed Cevdet Paşa; Maruzat, (1980) Çağrı Yayınları, İstanbul, sh. 147.

benzeri durumda bulunan asilerin yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi sağlanacaktı.

10. Bu bölgedeki halkın tahrirleri yapılarak kurâ ve redif usulünün icrası sağlanacaktı.

11. Tapu nizamı burada da uygulamaya konulacaktı.

12. Mümkün olursa Dersim ve Akçadağ ile Dicle'nin de ıslahı için çalışma yapılabilecekti.

Bu görev ve yetki dağılımının yanısıra bir talimat ile de orduda bulunan muhasebecinin görev ve yetkileri belirlenmişti.

28 Mayıs 1865'de İskenderun Limanından karaya çıkan Fırka-i İslahiye ordusu sıra ile önce Reyhanlı aşiretinin iskanını gerçekleştirmiş, Amik Ovasında Hassa Kazasını kurarak konar göçerlerin bir kısmını buraya yerleştirmiştir. Kürt dağının iskanı ve İslahiye kazasının kuruluşu, ardından Gavurdağı'nda meskun aşiretlerin iskanı ve Osmaniye'nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Ardından Kozan'ın iskanı da sağlanmış oldu.

Fırka-i İslahiye harekete başladığı tarihten itibaren altı ay gibi kısa bir sürede görevini büyük oranda tamamlamış, bütün Gavur Dağları, Zeytun ve Kozan bölgelerinin ıslahatı ve güvenliği sağlanmıştı.⁽¹⁾ Bu büyük bir başarıydı ve bu başarının ardında şüphesiz ordunun gücü, orduda görev alan kumandan, zabıt, mülki görevliler ve askerlerin özveri ve kabiliyetlerinin önemli bir katkısı vardı.

İskanın başarısındaki bir diğer etki de ordu mensuplarının iskan sırasında uyguladıkları yöntem ile ilgiliydi. Söz konusu bölgede devlet idaresine alışmamış aşiretler bulunduğundan atılacak her adımın dikkatlice seçilmesi gerekiyordu. Ordu yöneticilerinin tecrübesi bu adımların dikkatli atılmasına neden oldu. Konu ile ilgili somut örnekler vermek gerekirse Hassa'da keşif kuvvetlerinin ahalinin ekinlerine zarar vermesi üzerine ahalinin zararının karşılandığı Cevdet Paşa'nın Tezakir'inde

¹ Halaçoğlu, Yusuf, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "Fırka-i İslahiye" Maddesi, (1996) İstanbul, Cilt 13, sh 36.

açıkça belirtilmektedir. Ayrıca ordudan çekinen Kişnaz nahiyesi halkı ekinlerini harmanda bırakıp dağa çekildiğinde harmana nöbetçiler konularak ekinler muhafaza altına alınmıştı. Ahalinin askere vermiş olduğu erzak ve samanın bedeli anında halka ödenmiş, Sis'te toplu olarak Cuma namazı kılınmış ve halkın güveni kazanılmıştı. Bilinçli bir şekilde ahaliye adil ve merhametli davranılarak onların devlete alıştırılması sağlanmıştı. Asi konumundaki ağa ve beyler yakalandıklarında halk önünde küçük düşürülmemiş, hatta onlara mevki ve makam verilerek eskiye yönelik suçları af kapsamına alınmıştı. Bazı durumlarda sert tedbirler alındığı da olmuş, Çerçili nahiyesinde ele geçirilen eşkiyadan bir kaçı idam edilmişti.

Fırka-i İslahiye ordusu vazifesini altı ay gibi kısa bir sürede tamamlayarak yüzyıllardır çözülemeyen bir iskan olayını kesin sonuca bağlamıştı. Bugün Güney Anadolu'da bulunan bir çok köy, kasaba ve şehir bu iskan neticesinde kurulmuştur. Bu eserin ana gayesi olan Cerid Türkmen aşiretinin iskanı ve Çağlayan Cerid'in kuruluşu da bu döneme rastlamaktadır.

Yazılı kaynaklar ekseriyetle Fırka-i İslahiye hareketinin başarılı olduğunu yazmakla birlikte muhalif yazılı kaynaklar da yok değildir.

Besim Atalay bu muhaliflerin başında yer alır Dadaloğlu kadar olmasa da.

"Kuru iskan imha demektir" diyen Atalay şu tespitlerde bulunmaktadır: "Asırlardan beri alışılan bir hayat ve tarzı maişet birdenbire, değiştirilemez. Bunlar tedricen ıslah ve iskan edilmek lazım iken yapılmadı. Üzerlerine asker çekildi. Ordular sevk edildi. Topa tutuldu. Obalar, yaylaklar, kışlaklar yakıldı ve yıkıldı. Beyler kurşuna dizildi. Kadınlar ve çocuklar bile öldürüldü. Gelinler esir edildi. Düşman gibi kırıldı, geçirildi. (Ancak o asırda Türkistanda Moskof orduları da bunu yapıyordu) Neticede türklük ve ananesi hazale uğratıldı. Türklüğü üç büyük kıta üzerinde hakim kılan bu sevimli

babayığitlerle beraber, ocakları, hanumanları, atları, koyunları mahvolup gitti.”⁽¹⁾

Konar-göçer hayatın son bulmasıyla Saraçlık, İpek işlemeciliği vs. gibi bir çok mesleği de yok ettiğini dile getiren Atalay, son ve düşündürücü hükmünü ise şu satırlarla veriyor:

“Fırka-i Islahiye, Farsakları, Ceridlileri, Adana ovasına ve Cebeli Bereketi, Afşarları Göksun’a ve Kayseri’ye taraflarına, Bozdoğanlı’yı Andırın havalisine, Tecirlileri Meraş ve Islahiye nevahiyesine yerleştirir. Yok öldürür, defn eder.”

Bu iskan politikası neticesinde o zamana kada hiçbir şekilde iskanlarına muvaffak olunamamış olan⁽²⁾ ve yüzyıllardır konar göçer hayatlarını devam ettiren Türkmenlerin büyük kısmı yerleşik hayata geçerek ziraatle meşgul olmak zorunda kalmıştır. Orta Anadolu’da iskan olunan aşiretler, buraların kendi yaylakları olması nedeniyle yaşadığı zorluk az olmuşsa da Çukurova ve Amik Ovasına yerleştirilen aşiretler sıcaktan ve hastalıklardan çok ızdırap çekmişlerdir. Yaz aylarında serin yaylalara, soğuk sulara alışkın Türkmen aşiretleri sıtma ve bataklıkla mücadeleye mecbur kalmıştı. Yaylada yaş ortalaması 100’ün üzerine çıkarken bu bölgelerde insanlar 40-50 yaşlarına gelmeden ölmeye başlamış, küçük çocuklarda ölüm oranlarının hızla artması da tuz biber olmuştu. Bu nedenle iskan ve ıslah hareketinin aşiretler tarafından pek hoş karşılandığı söylenemez. Avşar’ın meşhur ozanı Dadaloğlu başta olmak üzere bir çok şair bu konuyu ele alarak o günün ruh halinin günümüze kadar gelmesinde önemli rol oynamıştır.

¹ Atalay, Besim; Maraş Tarihi ve Coğrafyası, (1973) Dizerkonca Matbaası, İstanbul, sh 77.

² Akkaya, Nevin; Dadaloğlu’nun Şiirlerindeki Tarihi Olaylar ve Bu Olaylarda Yer Alan Özel Kişi Adları, (2003) Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Sempozyum Bildirisi. <http://turkoloji.cu.edu.tr/SEMPOZBIL/akkaya.asp>. sh. 1

Benden selam olsun Mürseloğluna
Asi suyu dalgalanıp coştı mu
Yaman olur bahadırın güzeli
Aşiretler Binboğa’ya göçtü mü

Başıma düştü him taşının darklısı
Böyle mi olur güzellerin görklüsü
Sana derim sana Misis köprüsü
Kömür gözlüm üstünüzden geçti mi

(Aman aman)

Emri iskan geldi aşiret yasta
Gız gelin galmadı hep oldu hasta
Dadaloğlu’m hapis derler Payas’ta
Kanat takıp sur duvardan uçtu mu

Aşık Nuri Şahinoğlu’nun bu şiirinden ayrı olarak Dadaloğlu da konuyu şu şekilde ele alır.

N’olaydı da Kazanoğlu’m n’olaydı
Sen ölmeden bana ecel geleydi
Bir çıkımlık canımı da alaydı
Böyle rüsvay olmasaydık cihanda

Neyledik de Hakk’a büyük söyledik
Ne akılla kahpeleri dinledik
Cahil idik nettiğimiz bilmedik
Âciz çıktı bak adımız her yanda

Beyim gelir arkasında bin atlı
Cümlesi de sanki kuştur kanatlı
Ölürsek derdimiz olur bin katlı
Yar yetimi kalır mıydı meydanda

Derviş Paşa gayrı kına yakınsın
Böbür böbür dört bir yana bakınsın
Amma bizden gece gündüz sakınsın
Öç alırsız ilk fırsatı bulanda

Dadaloğlu söyler size adını
Şimdiden yok bilsin hasım kendini
Bağlasalar, parçalarım bendimi
Yatacağım bilsem bile zindanda⁽¹⁾

Dadaloğlu bir diğer şiirinde ise şöyle söyler:

Yine baş kaldırdı şol Çukurova
Kimi alkış eder, kimisi dua
Şahin beyliğine yetmez tülü deve
Kalmadı muradım, der Ali oğlu⁽²⁾

Bu minval üzere yazılmış deyişler bölge ozanlarınca sürekli söylenip sazla çalınmış ve bunlar günümüze kadar gelmiştir. Bu deyişlerin en vurucu olanları ise Dadaloğlu'na aittir. Dadaloğlu'nun bunca acı söylemesinin ise nedenleri vardır. Çukurova'da Cerid'le sürekli kavgalı olan Avşarlar uğradıkları yenilgiler üzerine Binboğa dağları üzerinden Uzunyayla'ya göç ederek oralarda iskan etmeye karar verir. Ne var ki aynı tarihlerde Kafkasya'dan göç eden Çerkezler de devlet eliyle bu bölgeye getirilmiş ve iskan edilmiştir.⁽³⁾ Avşarlar bu kez Çerkezlerle mücadeleye girerlerse de başarı sağlayamazlar.

---

¹ Albayrak, Nurettin; Dadaloğlu, (1999) Timaş Yayınları, İstanbul, sh. 23.

² Öztelli, Cahit; Köroğlu Dadaloğlu Kuloğlu, (1984) Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul, sh. 174.

³ Bayazıt, Bekir Sami; 1865-1866 Kürt-Dağı, Cebel'i Bereket Kozanoğlu'ları İsyanı ve Güneydeki Aşiretlerin İskanı, (1989) Kültür Eğitim Tesisleri, Antakya, sh. 28.

Bu yenilgi ile Kayseri ve civarında çok dağınık bir şekilde iskana mecbur kalırlar.⁽¹⁾

Devriyeler toplayarak geldiler
Kolumuzu dallarından kırdılar
Yurdumuzu Çerkezlere verdiler
Soğuk sulu Uzun Yayla nic'oldu.

Kısaca iskan politikası Anadolu'nun en büyük Türkmen aşireti olan Avşar'ları param parça etmiştir. Dadaloğlu da bu acıyı yaşayan bir ozan olarak acılarını dile getirmiştir.

---

¹ Özdemir, Ahmet Z.; A. g. e., sh 20.

CERİD BOYLARINDA VE TÜRKMEN OYMAKLARINDA ÖRF, ADET VE GELENEK

Orta Asya bozkırlarından kalkıp Anadolu'yu vatan edinen ve güneyin kuş uçmaz kervan geçmez sarp dağlarında örf adet ve geleneklerini yüzyıllarca yaşatan Cerid ve diğer Türkmen oymaklarının örf adet ve gelenekleri öz olarak Türk kültürünü yansıtmaktadır. Türklerin İslamı kabulü ile dine aykırı olan bazı gelenekler terkedilmiş ise de Oğuz Türkmen geleneği en canlı şekilde bu oymaklarca yaşatılmıştır dense yeridir. Onlar toprağa bağlanıp değişime uğramamışlar, dış etkilerden sürekli olarak kendilerini korumuşlar, törelerini tüm canlılığı ile yaşamışlar ve yaşatmışlardır. İçlerinden toprağa bağlanan ve yerleşik hayata geçenleri hor görmüşler, onlara “yatuk” adını takmışlardır.

İşte bu Türkmen boylarının örf, adet ve geleneklerini ana çizgileri ile değişik eserlerden yararlanarak özellikle de Ali Rıza Yalman (Yalgın)'ın “Cenupta Türkmen Oymakları”⁽¹⁾ adlı eserinden istifade ederek derlemeye çalıştık.

Bir yılda dört mevsim anlayışının hakim olduğu Türkmenlerde mevsim adları; yaz mevsimi, yay mevsimi, güz mevsimi ve kış mevsimidir.

İlkbahara verilen isim olan yaz mevsimi de kendi içerisinde üçe ayrılır; ilk bahar, orta bahar ve son bahar. İlk bahar, 7 gündür 25 mart – 31 mart arasını kapsar. Orta bahar 30 gündür 1 nisandan 1 mayısa kadar sürer. Son bahar ise 54 gün olup 1 mayıstan 24 hazirana kadar sürer.

Yay ayları ise kendi içerisinde Ülger, Terazi, Kuyruk ve Buhur ayları diye dört kısma ayrılır. Ülger 6 gündür. 1 hazirandan 7 hazirana kadar sürer. Terazi, 31 gündür ve temmuz ayını kapsar. Kuyruk, 24 gündür. Ağustos ve eylül ayları içinde yer alır. Buhur ise 12 gündür. 12 eylülde başlar 25 eylülde sona erer.

Güz mevsimi de; ilk güz, orta güz ve son güz olmak üzere üç kısma ayrılır. İlk güz 7 gün sürer. Eylülün 23'ünden sonuna kadar devam eder. Orta güz 31 gündür, ekim ayını kapsar. Son güz ise 53 gündür. 2 kasımda başlar 24 aralıkta sona erer.

Kış mevsimi ise; kara kış, zemberi ve zemberi yamacı diye üçe ayrılır. Kara kış 8 gündür. 23 aralıkta başlar aralık sonuna dek sürer. Zemberi 31 gündür ve ocak ayını kapsar. Zemberi yamacı ise 52 gün sürer. 1 şubattan 24 marta kadar olan günleri kapsar.

Her mevsim 91 gündür ve toplam bir yıl 364 gün eder.

Türkmen boylarının kullandığı özel bir takvim daha vardır ki fala inananlar ve çiftçiler tarafından kullanılır. 1 Ocakta başlayan bu takvime göre de mevsimler yediye, beşe, üçe ve bire diye adlandırılır.

1 Ocakta başlayan yediye ayları için “Biderin sunu olacak, koyunlar kuzulayacak” denir. Başlangıcı belli olan bu mevsimin bitim tarihi kesin takvime bağlanmamıştır. Beşe mevsimi içinde durum aynıdır. Başlangıç ve bitimi belli olmayıp, “İller düşe ileşe, bakma çiftten başka işe” denir. Kullanılan bu tabirden kastedilen zamanın şubat sonu ile mart içi olduğu düşünülebilir. Beşe ayları aynı zamanda felaketler ayıdır. Üçe mevsimi içinse “üçe de keçilerin kuzulamayanı kısır kalsa daha iyidir. Üçe ayları goncagül aylarıdır” denir. Bundan maksat da nisan ve mayıs ayları olsa gerektir. Son olarak bire mevsimi vardır ki “bire biçimsiz çıkmaz” yani çift yapılır, orak biçilir denmektedir.

¹ Yalman, Ali Rıza; Cenup'ta Türkmen Oymakları, (2000) Hazırlayan; Sabahat Emir, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Türkmenlerin kendilerine has hava rapor teknikleri de vardır.

Buhur günlerinin bulutlu ve rüzgarlı olup olmadığına bakarak yılın 12 ayının nasıl geçeceğini bilirler.

Güneşin veya ayın çevresinde bir çember bulunursa buna ay ve gün ağıl çevirmiş denir. Güneş veya ayda ağıl görülürse yağmur yağacağına işarettir. Güneş ve ayın doğumunda ağıl çevirmişse yağmurun çok yağacağına, gün ortası ve gece yarısında ağıl çevirirse yağmurun orta şiddette olacağına, gün ve ay batarken ağıl çevirirse yağmurun hafif olacağına hükmlenir.

Ortalık bulutlu fakat güneşin doğacağı yerin bir parçası bulutsuz olursa buna Türkmenler “Gün altı boş” derler. Böyle bir durumda güneş doğar ve bir süre ortalığı aydınlattıktan sonra buluta girerse, o ayın bütünüyle yağmurlu geçeceğine hükmlenir. Bunun tersi kuraklığa işarettir.

Yaylalarda kuyruğun doğduğu develerin yatışından anlaşılır. Şöyle ki; yaz boyunca başlarını poyraza çevirerek yatan develer kuyruğun doğmasıyla başlarını kibleye, arkalarını da pozraza dönerler.

Solucanlar toprağı dışa doğru iter ve başlarını deliğin ucuna getirirlerse mutlaka yağmur yağar.

Tavukların bitlenmesi, eşeğin kulaklarını sallaması yine yağmurun yağacağına işarettir.

Güz mevsiminin son ayında esen rüzgara “mihrican” denir. Mihricanda ağaçların yaprağı tepeden dökülürse o yıl, kışın şiddetli olacağına, dibinden dökülürse, hafif geçeceğine inanılır.

Buhur günlerinde, yani “Koç kuvurma” zamanında koyunlar öğle sıcağında bir ağaç altında yatarlarken birbirine fazla sokulursa o sene kışın şiddetli olacağı, tersi durumda ise hafif olacağına inanılır.

Türkmenlerde günlerin de kendilerine özgü özellikleri vardır. “Salı Teltik... Çarşamba Yırtık... Perşembe Hanım... Cuma Canım... Cumartesi Malım... Pazar ille Pazar, ille

pazarbaşı kesil el azar” diye adlandırılan günlerin özellikleri ise şöyledir:

Pazar, Pazartesi, Çarşamba ve Perşembe günlerinde biçki biçmek, çamaşır yıkamak iyi sayılır. Cuma için yalnızca yolculuk iyi sayılır, Cuma günü başka işle ilgilenmek iyi sayılmaz. Perşembe günü tırnak kesenin, traş olanın dini artar, Cuma günü tırnak kesenin ve traş olanın ise malı artar.

Cumartesi gününe sebep (sebet) günü denir ve sebet günü ana rahmine düşen çocuğun kan dökücü olacağına inanılır. Cumartesi günü ekin ekmek ve yol yürümekse çok iyi sayılır.

Pazar ve Pazartesi günü çift sürmek, iş görmek hayırlıdır.

Salı ve Çarşamba günleri yeni bir işe başlanması fenadır.

Ayın son çarşambasında; iş görmenin, yeni elbise dikmenin ve yeni bir işe başlamanın uğursuzluk getireceğine inanılır. Türkmen inancına göre her ayın son çarşambası, giden ayla gelen ayın devir teslim zamanıdır.

Türkmenlerde son rakamı altı olan yıl da uğursuz sayılmıştır.

Ayrıca;

Genç iken ölmüş bir kişiyi gömdükten sonra, onun atı süslenir, giysileri bir ağaca giydirilir ve karşısına geçilerek ağıtlar yakılır. Ölü gömüldükten sonra bir kurban kesmek adettir.

Ateşe hürmet Türkmenlerde eskiden kalma bir adet olup, ölünün mezarı başında ateş yakılır. Ateşe işeyen çocuklar dövülür, ayakkabısı ile ateşe basanlar azarlanır.

Bir evden ölü çıkınca, üç gün o evde ocak yakmak ayıptır. Ev halkının yiyeceğini komşu ve dostlar karşılar.

Adaklarda kurban kesmek adettendir. Adak kurbanı ziyaret yerlerinde kesilip yedirilir. Yemeklerin artan kısmı “Sen de ye mübarek” denilerek ziyaretin başına dökülür.

Türkmen geleneklerinde rüyaların ayrı bir önemi vardır. Korkulu bir rüya gören kişi sadaka verir veya kurban keser.

Türkmenlerde hamile bir kadının devenin altından geçmesi durumunda çocuğun kuvvetli bir pehlivan olacağı,

hamile iken tavşan eti yenilirse çocuğun dudağının yarık olacağı, doğuma yakın eşeğe binen kadının çocuğunun aptal ve tembel olacağı, ata binerse çocuğun yiğit olacağı inancı hakimdir.

Çocuk oynamaya başladığında anası aya bakarsa çocuğun ay parçası gibi olacağı, kadın hamile iken bir çirkin adam, deve ve tavşan görürse çocuğun çirkin olacağı, yılan görürse çocuğun çevik, kurt görürse kahraman olacağı inancı vardır.

Doğacak kız çocuklarının bibisine (halasına), oğlanların ise dayısına çekeceği inancı olduğundan Türkmen geleneklerine göre yiğit çocuk yetiştirecek genç, evlenirken alacağı kızın kardeşine bakmalıdır. Eğer kızın kardeşi yiğit ise, gencin soyunun yiğit olacağı düşünülür.

Doğan çocuk bir zar içinde sarılı doğarsa buna “gömleklili uşak” derler ki, çocuğun öksüz kalacağına işarettir. Doğan çocuğun ağzında diş bulunursa, o çocuk babasının başını yiyecek diye bilinir.

Çocuğun diş çıkarma zamanında hedik (kaynamış buğday) kaynatılıp komşulara gönderilir. Diş çıkaran çocuk kız ise, komşulardan hediyeye olarak boncuk, erkek ise para gelir.

Türkmenlerde çiçek hastalığına yakalanan çocuk şifa kaynağıdır. Herkes çocuğunu alarak hasta çocuğun evine gider. Hastanın yaralarındaki irinlerden bir damla alınıp diğer çocukların kolu üzerine konur ve damlanın olduğu yer bir iğne ile dövülerek aşı yapılır. Çiçek hastalığını sağ iken çıkarmayanın mutlaka mezarda çıkaracağına inanılır.

Türkmenlerde misafire yemek sunmak adettendir. Yemek yemeyen misafire karşı kin duyulur. Misafire koyun kesmek yüksek bir ikramdır. Misafir için kesilen koyunun başı sofraya bütün olarak gelir.

Türkmen aşiretlerinde kadının yeri bambaşkadır. Erkek kadınına danışmadan bir işe veya pazarlığa başlamaz. Kadınların çalışkanlığı onlara saygınlık ve mevki kazandırır. Türkmen örf, adet ve geleneklerine göre kadının üç türü vardır. Birincisi; Zavratızort, ikincisi; Çepelimürt, Üçüncüsü ise; Hazretimülk'tür.

Zavratızort; işin nereden geldiğini, nereye gittiğini, nasıl olup bittiğini bilmeyen kadındır. Bunların hesabı, kitabı olmaz, onların sözü ile kuyuya inilmez. Bu tür kadınlar için kötü dualar edilmiş, maniler dizilmiştir:

“Kötü olur avradın kötüsü kötü
Çengellerde kokudur aldığı eti
Bir elden, bir ele yayılır meti
Yandım zavratızordun da elinden
Kurtar Allahım bizleri kötü dilinden.”

Çepelimürt ise; İş görmez çene çalar. Öteki beriki ile kavga eder. Yalancı pehlivan gibi adam aldatır. Bu tür kadınların evi pislikten geçilmez. Bunlar ev batıran kadınlardır. Şu mısralar da çepelimürt için söylenmiştir:

“Üfürür üfürür yanmaz ocağı
Kanaralar (mezbaha) gibi kokar bucağı
Tavuk bokuyla dolar bucağı
Yandım, çepelimürtün elinden
Allahım kurtar beni onun dilinden.”

Aşk şiirlerinin ölmez şairi Karacaoğlan sazı ve sözü ile dile getirdiği aşkların ve güzelliklerin yanısıra kadının kötüsü için de şu mısraları terennüm etmiştir:

Kötü avratlara etmen emeği
Midem çekmez pişirdiği yemeği
Kazandan çıktı bir kıl eneği
Alman kötü avradı huri de olsa

Kötü avrat dersin cığıştan düşmez
Üfürür üfürür mancası pişmez

Bir at üste versen kimse değişmez
Alman kötü avradı huri de olsa

Kaşın yıkmış da yüzün şişirir
Samranı samranı mazca pişirir
Döşeyi yaz deyince çulu devşirir
Alman kötü avradı huri de olsa

Karacaoğlan der mevlam yaratır
Çocuğunu varır ele beletir
Kabını yumaz da ite yalatır
Alman kötü avradı huri de olsa.⁽¹⁾

Hazretimülk ise baştacıdır. Bu tür kadınlar işini, idaresini bilen, evin erkeğine uşağına yardım eden, misafire iyi bakan kadındır. Bunlar obanın şenliğidir. Onların girdiği yere saygı girer.

“Kıyna kıyna yıkıyor yükü
Bulunmaz dünyada biricik kökü
Hep böyle mi? Hatının kökü
Birin de bana ver Hazretimülkün.”

Bu tür kadınlara dualar edilmiştir: “Böyle hatunlara can kurban olsun; bunların ahiretleri ışık dolsun, bunlar bolluktan darlığa girmesin, günün akını görsün, düşmanın kara yüzüsünü görmesin, bin yaşasın...” diye...

Türkmenlerin ve dolayısı ile Cerid insanının kendine özgü başka özellikleri de vardır. Kahramanmaraş’da yaşayan ve Vezirler diye bilinmekle birlikte Cerid’in Mirza koluna mensup eğitimci yazar (öğrencilerinin gözünde ayaklı kütüphane) Yaşar Alparslan, “Cerid’in okumamışının başa bela” olduğunu

söyleyerek “Ben Ceridli deyince babamı bilirim” diyerek Cerid insanının kendine özgü özelliğini babasının şahsında şu şekilde dile getirmektedir: “Babam, aslına dönmüş, tipik bir Ceridli idi. Kardeşlerinde de benzer huylar vardı. Fakat o her bakımdan Ceridli idi. Babası hoca idi. Fakat Cumhuriyete giripte sisteme küskünlük doğunca onu okutmamış, okutamamıştı. O da orjinine dönmüştü.

Babası müderristi. İttihatçı olmamıştı. İttihatçı baskısına karşı, silahıyla dolaşır, silahıyla yatardı.

Babamın en büyük özelliği kendine güven duygusuydu. Hakperestti.. Sözüne esirgemezdi. Sanki en büyük zevki dürüst yaşamaktı. Dürüstlük savaşı vermektir. Dürüstse, o insanla iner kalkar, dürüst değilse alakayı keserdi. Bu kim olursa olsun, bedeli ne olursa olsun bunu böyle yapardı.

Sanki değiştirmek için yaratılmıştı. Yanlışı eliyle diliyle tashih için görevlendirilmişti. Ona ters düşmek belaya çatmaktı.

Hep dinlediğimiz, geçmişte ailesinin kadınları dahil böyleydi. Gördüklerimiz de vardı.

Yapısı ilme ve askerliğe aynı derecede yatkındı. Döğüşkeldi. İyi bir güreşçi idi. Askerlik düşkünü idi. Davulun sesi dan desin hemen güreşe soyunur gibi el çırpıma başlardı. Ortalıkta biri varsa güreşe davet ederdi. Allah yolunda harp var desen önce kendi yazılırdı. Döğüşün harbin onun psikolojisini tahribi, sarsması mümkün değildi.

Fakat aynı derecede hassastı. Merhametli idi. İşi gücü yok mahallenin fukarasını takip eder, günahına ağlardı.

Sözünü esirgemezdi, haksızlık karşısında susmazdı. Gördüğü yanlışı söylerdi. Diliyle söylerdi, eliyle söylerdi. Söylemeye ne kadar yatkınsa, vurmaya da o kadar yatkındı.

Yani:

1-Dövüşkeldi. Baş çekmeyi severdi. Boyunduruk altına girmezdi.

¹ Yalman, Ali Rıza; A.g.e., cilt 2, sh. 209.

2-İlme yatkındı. Okumadığı için ilim sahibi değildi. Fakat çok zeki idi. Bütün hayatını gün gün, kiminle yaşadıysa onun adını sayacak kadar bütün teferruatıyla bilirdi.

3-İçi dışı birdi. Gizlemezdi, gizleyemezdi. Puşluk yapmaz, planlayamazdı. Düşünürken konuşurdu. Kazık atmaz, atanı da affetmez, bir punduna getirir hesabını sorardı.

4-Soyunu överdi. Temiz derdi. Pisi, dönmesi yok derdi.

5-Tükenmez bir enerjiye sahipti. Boş durmazdı. Oturmak, durmak onun karakterinde yoktu. Hareketsiz bırakılsa çatlar ölürdü.

6-Hayatına disiplin sokmuş insandı. İrade insanıydı.

7-Fıtraten hakperestti. Bunu da zikir ve ibadetle beslerdi. Sonsuz derecede Allahına bağlıydı. Bundan cesaret ve zevk alırdı.

8-Cerid aşiretindendi. Irkı Toprakkale tarafındaydı.

9-Bir tarafı eşkıya idi. Veya eşkıyalığa yatkındı. Bazan üç gün kaybolurdu. Sorardık. Dağları gezdim derdi.

10-Tabiatı severdi. Hür olma, hür yaşama karakterini böyle beslerdi.

11-Pehlivandı. Güreşirdi. Güreş için can atardı. Duyduğumuza göre ailesini ilk kuran hoca da güreşirdi. Güreş sülalesinin en temel karakter sporuydu.

12- Yiğitti. Yorulma bilmezdi. Amcam dedem için doksan yaşındayken bile beş grat ağırlık yükü hayvana yüklerdi derdi.”⁽¹⁾

Yaşar Alparslan’ın babası ile ilgili anlattıkları Cerid insanının da karakterini vermektedir. Bazı kaynaklarda yer alan kavgacılık karakteri de görüldüğü gibi asilikten değil karakter yapısından gelmektedir.

¹ Bu kitabın hazırlanışı aşamasında defalarca evinde ziyaret ettiğimiz, kütüphanesini istifademize sunan Sayın Yaşar Alparslan, babası ve Cerid insanı ile ilgili düşüncelerini bu görüşmeler sırasında dile getirmiştir.

KARA FATMA YURDU ÇAĞLAYAN CERİDİ

Osmanlı kaynakları Maraş sınırları içerisindeki Cerid oymaklarını Kuşçu Ceridi ve Çağlayan Ceridi diye ikiye ayırır. Kuşçu Ceridi Pazarcık havalisine yerleşirken Çağlayan Ceridi’nin ise toplu bir şekilde bugün hala bir ilçe merkezi, iki belde ve sekiz köyden oluşan idari bir bölünme içerisinde varlıklarını sürdürdüklerini bilmekteyiz.

Elbistan - Pazarcık arasındaki sarp sıradağlarda yaşamlarını sürdüren Çağlayan Ceridi bu bölgeyi yüzyıllarca yaylak olarak kullanmıştır. Burası Faruk Sümer’in tespitiyle Anadolu’dan Suriye ve Irak’a giden en işlek yolun en bilinmeyen kısmıdır.

Fırka-i Islahiye’nin kararlılığı karşısında iskana mecbur olan Çağlayan Cerid’i Aksu’nun gözü olarak bilinen yaylak yerini kendisine iskan yeri olarak belirlemiştir. Anadolu-Suriye, Irak ticaret yoluna hakim olan bu bölgede geçmiş yüzyıllarda Romalılar ve Ermeniler’de yaşamıştır.

Bugün Küçükcerid köyünün bulunduğu Aksu’nun gözünde iskan olunan Çağlayan Cerid’in Deli Ahmetli oymağı bugünkü Çağlayan Cerid ilçe merkezine gelerek büyük bir kaynak suyunun başına evini kuruyor. Deli Ahmetli oymağının inşa etmiş olduğu ev halen aynı soydan gelen Topuzlar tarafından kullanılmaktadır. Bu su kaynağının başına bilahare Cerid’in Kızıllı ve Tabanlı oymakları da gelip yerleşiyor. Buraya inşa edilen ve Kezban Hatun adlı bir Cerid hatunu tarafından yaptırılan Ulu Cami Cuma namazı kılınabilen, fermanı olan bir camidir. Kahramanmaraş Müftülük kaynaklarına göre o

dönemde şehir dışında Cuma namazı kılınabilmesi için fermanı olan üç camiden biri Kezban Hatun Camiidir.

Çağlayan Cerid’de bugün Deli Ahmetli, Kızıllı ve Tabanlı adlı Cerid oymaklarının yanısıra buraya sonradan gelip yerleşen ve “Aralık Evi” diye adlandırılan bir başka gurup daha vardır ki bunlar Cerid boyundan değildir. Çoğunluğu meslek sahibi olan Aralık evi mensupları değişik zamanlarda mesleklerini icra etmek için geldikleri Çağlayan Cerid’de kalmış, oradan evlenip ev bark edinmiş kişilerdir.

Yerleştikleri bölgelerde farklı isimlerle anılan Cerid Türkmenlerinden Çağlayan Cerid’in Deli Ahmetli, Kızıllı ve Tabanlı oymakları da zamanla kendi içerisinde farklı obalara ayrılmıştır. Bugün Çağlayan Cerid’inde Deli Ahmetli, Kızıllı ve Tabanlı yerine kullanılan ve onlardan çoğalan aile isimleri şöyledir: Topuzlar, Gözübüyükler, Camızlar, Gaziler, Delalılar, Havalılar, Gara Bekirler, Abacılar, Pürçükler, Acaroğlanlar, Karaömerler, Küpeliler, Kelaliler, Honular, Çobanlar, Gözeler, Kırhacılar, Katırcılar, Babuçular, Güssümler, Cırıklar, Mucuklar, Çakallar, Bozaliler, İbikler, Hıtlar, Teslimeler, Velalar, Fakılar, Goca İbişler, Nalbantlar, Hıltolar, Garipler, Misirler, Böklüler, Cohlomarlar vs.

Çağlayancerit 1986 tarihine kadar köy olarak kalmış, bu tarihte belediye teşkilatı kurulmuş ve 1987 tarihinde de ilçe statüsüne kavuşmuştur. İlçe statüsüne kavuşmada dönemin iktidar partisi ANAP’ın ve ilk dönem belediye Başkanı Hasan Kekil’in gayretleri vardır.

Okuma yazma oranının çok düşük olduğu Çağlayan Cerid’de yeni kuşak okuyarak gelmektedir. İlçenin kuruluşunda lise mezunu bulamayan Ceridli bugün kendi içerisinde doktor, veteriner, hukukçu, ilahiyatçı, siyaset bilim uzmanı ve tarihçi çıkartabilmektedir. 2003 yılı Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü mezunu Ahmet Sakallı’nın “Cerid Aşireti ve Çağlayan

Cerid İlçesi”⁽¹⁾ adlı okul bitirme tezi Çağlayan Cerid ilçesi ile ilgili son bilgileri bize vermektedir.

En son yapılan (22 Ekim 2000) nüfus sayımına göre ilçede 15.154 erkek, 14.426 kadın olmak üzere toplam 29.580 kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun 12.642’si ilçe merkezinde, 16.938’i ise bağlı belde ve köylerde yaşamaktadır.

Sakallı, Çağlayan Cerid ile ilgili tezinde Çağlayancerit ilçesinin sosyal yapısını şu cümlelerle anlatmaktadır:

“Çağlayan Cerid’de halk haneleri genelde kalabalık bir nüfus yapısına sahiptir. Bu durum nedeniyle ve geçim kaynaklarının yetersizliği sonucu mevsimlik göç yaygındır. İlçe genelinde sağlam ve sevgiye, saygıya dayalı bir aile yapısı göze çarpar. Aile fertleri birbirinden kopuk olmayıp yardımlaşma içindedirler. Ailede genel anlamda işleri planlayıp, iş düzeni sağlayan ailenin en büyüğüdür. Bu genelde büyükbabadır. Geçim sıkıntısının had safhada olduğu Çağlayan Cerit’te halkın büyük kısmı Mayıs-Aralık ayları arasında Adana, Diyarbakır, Gaziantep ve Kahramanmaraş’ta tarım işçisi olarak çalışmaktadır. Kıbrıs ve yurtdışına işçi olarak çalışmaya gidenlerin sayısı artmaktadır. Yurtdışında çalışan işçilerin bölgeye epeyce katkıları olmaktadır.

Çukurova Ceritli için bir ekmek kapısıdır. Bunu böyle bilen Ceritliler Çukurova’nın üstüne türküler söylemişler ve bu cömert ovaya minnet duygularını dile getirmişlerdir. İşte Anadolu’nun verimli ve insanları doyuran ovasına türkü:

Dua ediyorum Çukurova’ya
Bu sene de mahsulleri bol olsun
Gece gündüz yalvarırım mevlaya
Çukurova mahsullerin bol olsun

¹ Sakallı, Ahmet; Cerid Aşireti ve Çağlayan Cerid İlçesi, (2003) KSÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Gavurdağlarını aşar giderim
Türküsun söyleyip coşar giderim
Pamuğun çapalar tımar ederim
Çukurova mahsullerin bol olsun

Mersinimiz Toroslara bitişir
Yaylasında kumru bülbül ötüşür
Pamukların hası sende yetişir
Çukurova mahsullerin bol olsun

İşçilerin akıtır alın terleri
Büyük sanayisi tüm işyerleri
Pırıl pırıl aydınlansın köyleri
Çukurova mahsullerin bol olsun

Aşık Alim uzak değil yakın ha!
Nazar etmesinler boncuk takın da
Pamuğuna kurt düşmesin sakın ha!
Çukurova mahsullerin bol olsun

İlçe halkı gelenekleri ve yaşam tarzıyla Türk aile yapısını ve geleneklerini yansıtmaktadır. Her türlü yolla insafsızca darbe alan “aile” kurumu toplumun temel taşıdır. Çağlayancerit’te de aile yapısı hasar görmeye beraber her şeye rağmen Türk milletine mahsus özellikler ve güzellikler korunmaktadır. Çağlayancerit ilçe olduktan sonra, basın-yayın ve diğer iletişim vasıtalarıyla çağdaş yaşam tarzı ve dünya görüşü yaygınlaşmaktadır. Cerit halkı her türlü yeniliğe açık olup kültürel yaşamını canlı tutmaya çalışmaktadır.

Çağlayancerit, Anadolu’nun boynu bükük ve bakımsız kalmış onca yerleşim yerlerinden biridir. Cerit halkı kendi gayret ve çabalarıyla, hızla gelişen çağı takip etmeye çalışmaktadır. Türküler Çağlayancerit’i en güzel biçimde anlatmak için başvuracağımız kaynaktır.

Tükenmemiş kederleri gamları
Çamur duvar ahşap yapı damları
Yuka naylon penceresi, camları
Gayet çoktur fukarası Cerid’in

Fakir halkı giyinemez kundura
Aşıkları çalar bağlama cura
Yıl olur üç metre kar yağar bura
Kışın kapanıyor yolu Cerid’in

Çağlayancerit halkı ilçenin gelişmesi ve kalkınmasının yolunun eğitim-öğretimden geçtiğini anlayarak son dönemlerde büyük özverilerle çocuklarını okutmak için mücadele etmektedir. Türkülere bile bu mesele konu olmuştur.

Sen bilirsin gonca gülün kokusun
Genç kızların halı kilim dokusun
Oğlunu kızını gönder okusun
Ancak böyle artar dermanın Cerit ⁽¹⁾

Aşık Ali Ateş

Halen sahibini bulamamış, yılların ihmaline uğramış Kahramanmaraş’ın bu sahipsiz ilçesi de tıpkı Kahramanmaraş merkezi gibi ilgi bekliyor, derdi ile dertlenen, sorunlarına çözümler getiren idarecileri bekliyor.

Tarihi birikimini unutmadan, geleceği yakalayan yöneticilerle Cerid hakettiği mevkiye yükselecektir. Önce eğitim ve ardından ekonomik bağımsızlık yeni kuşak yöneticilerin ilkesi olmalıdır. Eğitimden yoksun bırakılan ve ekonomik bağımsızlığını elde edemeyen toplumlar çağdaş köleliğe devam etmeye mahkumdur.

¹ Sakallı, Ahmet; A.g.tez, sh. 28.

İKİNCİ BÖLÜM:

ÇAĞLAYANCERİD'DE CERİDLER

1-TARİHÇE:

Kahramanmaraş sınırları içindeki Cerid oymaklarının Kuşçu Ceridi ve Çağlayan Ceridi diye ikiye ayrıldığını, Kuşçu Ceridi'nin Pazarcık havalisine, Çağlayan Ceridi'nin ise Elbistan-Pazarcık arasındaki sarp dağlık bölgeye dağınık bir şekilde yerleştiklerini belirtmiştik.

Çağlayancerit ilçesinin bugünkü görünümü:

Önceleri Aksu çayının kaynağının bulunduğu Küçük Cerid civarına yerleşen bir kısım Çağlayan Ceridi, daha sonraları parça

parça gelerek şimdiki ilçe merkezinde bulunan Pınarbaşı'na yerleşmişlerdir. Dolayısıyla Çağlayancerit İlçesinin ilk yerleşim yeri Kezban Hatun Camii civarıdır.

İlçe genelinde Hitit, Roma ve Bizans dönemine ait tarihî eserlere yer yer rastlanmaktadır. Elbistan'ın Karahöyük Köyünde ve Kahramanmaraş'ın daha başka yerlerinde bulunan mozaik örneklerinin Küçük Cerid civarında da görülmesi, bu yörenin de aynı devirleri paylaştığını gösteriyor.

Çağlayancerit, Anadolu'dan Suriye ve Irak'a giden, hatta Mısır'a kadar uzanan en işlek askerî ve ticaret yolunun en bilinmeyen yöresinde bulunmaktadır.⁽¹⁾ Ceridler'in burada bulunmaları bir tesadüf eseri değildir. Hatta Akçaderbend civarında bulunan Bayat boyuna mensup başka aşiretlerin de varlığı öylesine değildir. Bozokların Gün Han kolunun Bayat Boyuna bağlı olan Dulkadiroğulları Beyliği içerisinde yer alan Ceridliler; sadece Çağlayancerit civarında değil, ta Elbistan'dan Pazarcık'a kadar olan bütün dağlık bölgeye yayılmış durumdadır. Adı geçen alanda Akçaderbend dahil pek çok yerlerin güvenliği Ceridlilerle sağlanmıştır.

Besni ile Adıyaman arasındaki Şambayad'ı (Bayad Boyunun Şam -Suriye- kolu) ile Akçaderbend ve Nurhak yaylalarındaki bir kısım aşiretlerin aynı boydan, yani Bayad boyundan olduğu görülüyor. Nurhak yaylaları Barak ve Beydili Aşiretlerinin en önemli yaylalarındandır.

Kısık mevkiinde görülen su kanalının yapısı Roma döneminin özelliğini yansıtmaktadır. Bilhassa Göynük civarında Ermenilerin de yaşadığı bilinmektedir.

Prof. Dr. Faruk Sümer bölge ile ilgili izlenimlerini şu şekilde anlatır: “Nihayet şimdi Göynük adıyla anılan manası “yanık” demek olan Hadesü'l- Hamrâ'ya vardık. Zamanında Sis

¹ Kaya, Ömer; Elbistan - Maraş Hanları ve Yol Güzergâhları, Cilt: 1 (Elbistan'ın Sesi ile Aksu Gazetesi'nde kısmen yayınlanmıştır. Memleket Gazetesi'nde ilâveli ve tamamı yayınlanmaktadır. Eser basılmamıştır.)

kıralı (Hetum)'nın babası Kostantin burayı Selçuklu valisinin elinden alarak yakmıştı. Sonra İslâm memleketlerine ve tâcirlerine zarar vermek için orayı ülkesine katıp imar etmişti. Fakat 672 (1272-1273) yılında sultanımız Efendimiz Haleb askerini gönderip kılıçla fethetti; oradaki erkekler öldürüldü, kadın ve çocuklar tutsak alındılar. Bundan dolayı Göynük şimdi haraptır. Bu yüzden burada görülebilecek hiç bir şey kalmamıştır. Bununla beraber orada Hamdanî Seyfû'd-Devle'nin inşa ettiği yapıları gördük. Fakat bunlar da çevresinde felâket dalgaları tokuşan birbirinin üzerine yığılmış yıkıntılar idi.”⁽¹⁾

Çağlayancerit ve yöresinde yaşayan halkın büyük bir çoğunluğunu Cerid Aşireti meydana getirmektedir. Yani ilçe halkının esaslı kısmı Ceridoğulları'ndandır. Yalnız Ceridler'in bölgeye daha önce gelip yerleşmiş olan ve aynı zamanda Dulkadir Beyliği'ni oluşturan Ağaçeri Türkmenleriyle de kaynaştığı bilinmektedir.

XVI. yüzyılda idarî bakımdan; Göynük, Maraş'a bağlı nahiyelerden biri ve aynı zamanda nahiye merkezi idi.

Ali Onaran'ın muhtarlığı döneminde olduğu gibi, Bertiz köyleriyle sınır anlaşmazlığı bulunuyordu. Bu anlaşmazlıkları çevrede etkinliği olan Besni Beyleri çözmüştür. Elbistan'la sıkı bir bağlantısı olan Besni'nin ve Besni Beylerinin bu civarda aşırı bir sevgi ve saygı gördüğü yakılan türkülerden de anlaşılmaktadır.

Şahinin daşına duman mı durdu
Postalın içine kan mı doldu
Derde derman derler kartalın yağı
Üstüne düştüm Besni Bey'i
Kurtarır mı kurtarmaz mı?

¹ Sümer, Faruk; Yabanlu Pazarı, (1985) Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, sh. 65-66.

Bir ara Heleteli'ler, Sakallılar'dan Pano Ahmet adında bir Ceridli'yi öldürüyor. İş büyümeden devreye Besni beyleri giriyor ve aralarındaki niza bitiyor. Neticede aşiretler barışıyor. İşte bu sırada Besni beylerinin önünde:

Ekticeğim ağca nohut
Gelen yedi giden yedi
Muradın tamam ermeden
Yavrum cefanı çekticeğim kaldı...

Diyerek ağıt yakan Pano Ahmet'in acılı anasından ötürü, kan bedeli olarak “Erinci Dağı” Ceridler'in Sakallı kabilesine verilir. Bu olaydan dolayı Erinci dağı, Sakallı dağı adıyla da anılmaya başlanır.⁽¹⁾

Çağlayancerit, Kurtuluş Savaşı döneminde konumu itibariyle işgale uğramayan yerlerden biridir. Ancak Çağlayancerit'in Çanakkale, Yemen, Irak gibi cephelerde adı bilinen veya bilinmeyen nice şehitleri; çeşitli cephelerde savaşıp da geri dönen çok az evlâdı vardır.

Çağlayancerit ilçe merkezinden ayrı bir görünüm:

¹ Sakallı, Ahmet; A g.tez., sh. 20.

Kabileler kısmında görüleceği üzere, Çevreden gelerek ilçenin ilk çekirdeğini oluşturan Cerit Aşiretine ait 4 oymağın adları şunlardır:

1. Deli Ahmetli
2. Kızıllı
3. Tabanlı
4. Aralık Evi

Âşık Ali köyünü (Cerid'i) şöyle anlatıyor:

Dört aşiretten müteşekkil temeli
Köyüm fakir okumaktır emeli
Âşık Alim daha ne söylemeli
Susmuş konuşmuyor dili Cerid'in.

Çağlayancerit, 01.06.1986'ya kadar Merkeze bağlı bir köy iken, bu tarihten itibaren Belediye teşkilâtı kurulmuş; 04.07.1987 tarihinde 3392 sayılı kanunla da ilçe statüsüne kavuşmuştur.

Çağlayancerit ilçesinde ilk yerleşim yeri ve inşa edilen ilk evler:

2-ÇAĞLAYAN CERİD CİVARINDAKİ KÖY VE MEZRALAR:

1563 tarihli Tahrir Defteri tetkik edildiğinde Çağlayancerit civarındaki köy ve mezraların isimlerini bulmak mümkündür. Buna göre tespit edilen köy ve mezralar:

Nahiye-i Aladinek Der Liva-i Maraş:

Cilt: 1; Sahife: 234; No:238 - Karye-i Kara Göl-i diğer, tabi'-i mezbûr, Cemaat-i Hamidlü kışlayub ziraat ider.

Neferen: 58; (10 Neferen Musa Hacılı, 2 nefer Tecirli)

Hamidli: Sakarkaya'nın güney batısına düşen bir köydür. Pek çok evleri yıkılmıştır. 5-10 kadar ev kalmıştır.

Cilt: 1, Sahife: 237, No: 188 - Mezraa-i İğde ve Kalecik ve Çınarcık: Cerid'in batısında ve aynı zamanda Cerid'e yayan 2 saat ötede bir yerdir.

Cilt: 1; Sahife: 237; No: 240 - Karye-i Yılankoz, tâbi'-i mezbûr, Cemaat-i Zekeryalu ve gayriyer ziraat iderler.

Yalangoz: Ağdere'nin üstünde Küçük Cerid'in güneyinde bir yerdir. Eski bir yerleşim yeri olan burada az bir ev kalmıştır.

Cilt: 1; Sahife: 238; No: 190 - Mezraa-i Arab, tâbi'-i mezbûr, Cemaat-i Karamanlı ziraat ider.

Mezraa-i Arab: Küçük Cerid yolayrımında bulunan ve Arabın Bahçesi diye bilinen bir yerdir.

Nahiye-i Göynük Der Liva-i Maraş:

Cilt: 1; Sahife: 234; No: 200 - Mezraa-i Kaldırım, nezd-i mezbûr, tabi-i mezbûr, Cemaat-i Tecirli ziraat ider.

Kaldırım: Helete (Düzbağ)'nin batısında ve aynı zamanda Küçük Cerid'e yakın bir yerdedir. Burada şu anda ev falan yoktur, ama pâ yeri denilen haraba bir yerdir. Eski bir yerleşim yeri olduğu her halinden bellidir. Burası için daha önceleri Höyük adı da kullanılırdı.

Cilt: 1; Sahife: 247; No: 202 - Mezraa-i Çatal Depe, der nezd-i mezbûr, tâbi'-i mezbûr, Cemaat-i İshaklu ve gayriler ziraat iderler.

Çatal Tepe: (Helete)'nin doğusunda, Savran adlı köyün güneyinde bir yerleşim yeridir. Ondan beride Hacılar diye bir yer vardır.

Cilt: 1; Sahife: 243, No: 203 - Mezraa-i Fındıklı, der nezd-i karye-i,tâbi'-i mezbûr.

Fındıklı: Ballık civarında eski bir yerleşim yeridir.

Cilt: 1; Sahife: 243; No: 204 - Mezraa-i Ballık, der nezd-i mezbûr, tâbi'-i mezbûr.

Ballık: Savran'ın doğu tarafında ve aynı zamanda yakınında bir yerdir. Daha açık deyimle, Savran Deresi denen yerdedir. Burası da eski bir yerleşim yeridir. Garıncalı Pınar buranın yaylasıdır.

Cilt: 1; Sahife: 248; No:205- Mezraa-i Kaya Pınar, der nezd-i Çatal Depe, tabi'-im., Behesni yörükleri ziraat iderler.

Kayapınar: Savran Deresi'nin poyrazında (Kuzeyi) bulunan bir yerdir.

Cilt: 1; Sahife 249; No: 206 - Mezraa-i Alacık Kaya, der nezd-i karye-i mezbûr, tâbi'-i mezbûr.

Alacık Kaya: Aksu'nun gündoğu tarafındadır. Hemen yakınında Alacık diye bilinen bir yer vardır.

3-COĞRAFI DURUMU

Çağlayancerit coğrafi konum itibariyle Akdeniz bölgesine dahildir. Ancak kuzey kesimleri, Doğu Anadolu'ya has özellikler gösterir.

Çevresindeki İl ve İlçeler :

Doğusunda; Adıyaman ili Gölbaşı ilçesi,
Batısında ; Kahramanmaraş ili merkez ilçesi,
Güneyinde; Kahramanmaraş ili Pazarcık ilçesi,
Kuzeyinde; Kahramanmaraş ili Nurhak ilçesi vardır.

İlçenin merkez rakımı 1150 metredir. Kahramanmaraş'ta olduğu gibi; çevresindeki göletler ilçenin ikliminde hissedilir derecede değişiklik meydana getirmiştir.

İlçe merkezi doğuda Erincik Dağı, kuzeyinde Engizek Dağları, güneyinde Öksüz Dağı ile çevrilidir. İlçe Engizek Dağları ile Öksüz Dağı arasında uzanan Ulu Dere istikametinde bir vadide kurulmuştur. Vadinin doğu ucu Aksu Çayına dayanır.

İlçeye bağlı Düzbağ ve bilhassa Bozlar beldeleri genelde düzlüktür.

İlçenin yüzölçümü 642 km² dir. İlçenin yüzölçümünün; % 16'sı tarım alanı, % 37'si orman ve fundalık, % 38'i çayır ve mera, % 9'u ise tarıma elverişli olmayan tarım dışı arazidir.

Yüzölçümündeki oranlara bakılırsa ilçenin büyük bir alanı, yani % 75 gibi bir alanı hayvancılığa elverişli yerler

oluyor. Aynı zamanda Ceridler'in tabiatına uygun alanlar olması dolayısıyla yaylacılık hala önemini koruyor. Konar-göçerler için yayla bir hayat kaynağıdır. Cerid gibi aşiretlerin yaylalara tutkunluğu sebebiyle, çevre köyleriyle Büyük Cerid (Çağlayancerit) arasında çıkan yayla nizaları şâirleri bile duygulandırmıştır.

Bir yanlış anlama ile, yaylalarının elden gittiğini sanarak, köyün muhtarını valiye şikâyet eden Âşık Ali, bu şikâyetini bir türkü ile şöyle dile getirir:

Şikâyetim size valim
Muhtar yaylamızı sattı
Ne yapsın Cerid ahalim
Muhtar yaylamızı sattı

Bizim yaylamız benekli
Köy omuzundan emekli
Nere göçsün Engizekli
Muhtar yaylamızı sattı

Âşık Alim ne yazasın
Muhtarını ve azasın
Bunlar çekmeli cezasın
Muhtar yaylamızı sattı

4-KABİLELER:

Çağlayancerit'e ilk yerleşen Cerid oymakları:

1. Deli Ahmetler Oymağı
2. Tabanlı Oymağı
3. Kızılı Oymağı
4. Aralık Evi Oymağı'dır.

Bu ilk yerleşen oymaklar aynı zamanda Çağlayancerit'in ilk kabilelerini oluşturmuştur. İlçenin yaşlılarından olan Göksüleymanoğullarından Veli Kutlu'nun anlattığına göre; Deliahmetlerden ilçeye ilk gelen kişi Mustafa Kahye'dir. Kızılılar'dan ilk gelen kişi ise Ali Kahye'dir.

Cerid, Büyük Cerid ve nihayet Çağlayancerit adını alan ilçe, ilk olarak dört ev veya dört aşiret (uruk, boy)'ten meydana gelmiştir. Bu dört ev zamanla gelişerek, yani çoğalarak her biri Büyük Cerid'in kabilelerini oluşturmuştur. Gerek ilçe olmadan önce ve gerekse ilçe olduktan sonra, az da olsa çevreden göç alan Çağlayancerit, nüfusunu da kabile sayısını da artırmıştır. Günümüzde nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturan ilk dört ev veya yerli kabile olarak adlandırabileceğimiz kabileler şunlardır.

1. *Deli Ahmetler Oymağı :*

İlk gelen dört ev (kabile)'den biridir. Halen kabilenin ilçedeki mevcudu 125 hane civarındadır.

Kabilenin günümüzdeki en yaşlısı Topuzlardan Hasan Yaman'dır ve yaşı da 80 civarındadır. Kabilenin birkaç soyadı vardır, bunlar da Yaman, Yakar, Yurtal, Yel, Kekil vs.'dir.

Topuz'lar (Yaman'lar) tarafından halen kullanılmakta olan ve ilçe merkezinde inşa edilen ilk evlerden biri:

Deliahmedlerin ilçeye gelen ilk ferdi Mustafa Kahya'dır. İlçede inşa edilen ilk evlerden biri de Deliahmedlere ait olup bu ev halen Topuzlar tarafından kullanılmaktadır.

2. Tabanlı Oymağı :

Bu kabileden ilk gelenlerin sayısı belli değildir. Yalnız, Kızıllı'larla beraber geldikleri bilinmektedir.

Günümüzde kabilenin en yaşlısı Boz Ali Mıstık (Dolgun)'tır. Bu zatın yaşı da 80 civarındadır. Hacı Ali Koca (Öztürk) ve hanımı Hatice de en yaşlılarından olup, yaşı 80 civarındadır.

3. Kızıllı Oymağı :

Bu kabileden buraya ilk gelenler avcılar olup Ali Kahye ilk Kızıllı olarak ilçeye yerleşmiştir.

Bunlar kendilerinden önce veya sonra gelen evlerle beraber Kezban Hatun Camii civarına yerleşirler. Daha doğrusu caminin önünde şu an mevcut olan gözün başına toplanırlar.

Cerid hakkında bilgi veren Hacı Omar Boğaz kendi evinde Ömer Kaya ve diğer misafirleri ile:

Kabilenin ilçedeki mevcudu 30 hane civarındadır. Kabilenin günümüzdeki en yaşlısı Hacı Omar Boğaz'dır. Kızıllı Kabilesinden olan, aynı zamanda Çağlayancerit hakkında bizlere bilgi veren Hacı Omar'ın yaşı 100 civarındadır. Tatar Durmuş (Tulgar) adındaki zat da bundan sonraki diğer yaşlılar arasındadır ve yaşı da 75 civarındadır. Karabıyıklar da ilçedeki bir diğer Kızıllı kabilesidir.

4. Aralık Evi Oymağı :

Bu kabile de ilk gelenlerdendir; ancak diğerlerinden farklı olarak, daha sonraki yıllarda parça parça gelenler çeşitli şekillerde bu kabileye dahil olmuşlardır. Kabilenin günümüzde ilçedeki mevcudu 100 haneyi aşkındır.

Kabilenin en yaşlısı Fakılar'dan Ömer Açıkgöz'dür ve yaşı da 75 civarındadır. Fakı'lar ve Temizyürek'ler Aralık Evi kabilesinin birer parçasıdır.

5-NÜFUS DURUMU :

1930'lu yıllarda küçük bir köy olan Cerid Ağabeyli Bucağına bağlı iken tamamı 130 hane idi.

Bu dönemde ilçede yaşayanları tek tek saymak mümkündür. Soyadı Kanunu ile her fert ayrı bir soyad alınca akrabalık bağları da zamanla unutuldu. Topuzlar; Yakar, Yaman, Yurtal ve Yel olurken Göksüleymanoğlu'nun altı evladı da altı ayrı soyisim alarak zamanla akraba olduklarını dahi unuttular. Soyadı Kanunu öncesinde ilçede yaşayanlardan tespit edebildiğimiz isimler şöyle:

<i>Lakabı:</i>	<i>Adı – Soyadı:</i>	<i>Baba Adı:</i>	<i>D. Tarihi:</i>
İsmail Efendizade	Mustafa Küçük	Ahmet	1277
Mullaahmet Efendizade	Halil Kızılseki	İsmail	1290
Mullaahmet Efendizade	Hacı Osman Tükel	Ahmet	1263
Mullaahmet Efendizade	Abuzer Küçük	Ahmet	1265
Mullaahmet Efendizade	Mehmet Karasu	Abuzer	1290
Mullaahmet Efendizade	Mehmet Gücük	Ahmet	1269
Karabekiroğlu	Mehmet Doğanpınar	İbrahim	1271
Kötüyusufoğlu	Ahmet Kök	Yusuf	1253
Karahasanoğlu	Mehmet Derebent	Hasan	1279
Bozahmetoğlu	Ahmet Akdere	Halil	1285
Kelöksüzoğlu	Veli Öksüz	Hüseyin	1280
Tıraşoğlu	Ömer Tıraş	Mustafa	1278
Boşnakoğlu	Halil Bayman	Halil	1269
Topuzsüleymanoğlu	Mehmet Yurtal	Süleyman	1290
Topuzsüleymanoğlu	Omar Yakar	Süleyman	1303
Kelömeroğlu	Süleyman Yaman	Ömer	1280

Kelömeroğlu	Salman Yel	Süleyman	1304
Kıryusufoğlu	Ali Yavuz	Veli	1256
Kıryusufoğlu	Mehmet Engizek	Salman	1298
Kelçürükoğlu	Mehmet Çağlar	Mustafa	1288
Yavsuoğlu	Veli Öztürk	İbiş	1268
Mühürdaroğlu	Mehmet Öcal	Yusuf	1278
Havancavelioğlu	Ali Ünal	Veli	1255
Hocaoğlu	Ali Kuzu	Gökali	1281
Deliçaparoğlu	Mehmet Üstün	Mehmet	1278
Simoğlu	Ali Altun	Halil	1303
Kurtoğlu	Hacı Mehmet Kurt	Ahmet	1294
Kekeçmıdıkoğlu	Ali Ulaş	Mustafa	1267
Dilikoğlu	Ali Mehmet Dilik	Halil	1272
Tatarahmetoğlu	Kasım Tolu	Tatar Ahmet	1257
Kelküçükoğlu	Kalender Karataş	Ömer	1259
Bilaloğlu	Mustafa Sürmen	Ali	1271
Demircialioğlu	Süleyman Demir	Ali	1285
Mullahasanoğlu	Hasan Göktaş	Arif	1305
Ümmehanioğlu	Mehmet Yılönür	Ali	1265
Delialioğlu	Ali Çakıl	Ali	1266
Ozanlıoğlu	Yusuf Uzan	Osman	1288
Abacioğlu	Hasan Dokumacı	Mehmet	1304
Abdurrahmanoğlu	Mustafa Kaval	Mustafa	1301
Deliismailoğlu	İsmail Dere	İbrahim	1280
Mülazimoğlu	Veli Çetinkaya	Hasan Ağa	1286
Babuççuoğlu	Mehmet Babuççu	Ali	1290
Kahyaoğlu	Hacı Yusuf Kekil	İbrahim	1281
Katrancıoğlu	Mehmet Boğaz	Veli	1250
Kelekoğlu	Yusuf Kelebek	Mustafa	1264
Cinlioğlu	Veli Canlı	Mustafa	1258
Tenbeloğlu	Mahmut Çalışkan	İbrahim	1305
Kalfaoğlu	Halil Güler	Veli	1261
Mecikoğlu	Yusuf Meriç	Ali	1290
Mullahasanoğlu	Salman Çelebi	Mustafa	1294

Eripoğlu	Mustafa Çedene	Süleyman	1293
Karaahmetoğlu	Yusuf Rande	İbrahim	1293
Kütükibrahimoğlu	Yetim Ali Kütük	İbrahim	1293
Purçakoğlu	Yusuf Haklı	Mehmet	1298
Köseyusufoğlu	Ahmet Damar	Yusuf	1276
Kötüyusufoğlu	Yusuf Koca	Yusuf	1281
Yılandıvelioğlu	Veli İncecik	Mustafa	1306
Dedeoğlu	Mehmet Yurdagül	Vakkas	1303
Ahrazoğlu	Mehmet Kayıcı	Mehmet	1290
Döşhasanoğlu	İbrahim Kızılkaya	Hasan	1268
Cırıkoğlu	Mustafa Cırık	Yusuf	1302
Göksüleymanoğlu	İbrahim Kutlu	Mehmet	1282
Mullavelioğlu	Mehmet Yarbaş	Mullaveli	1280
Mullavelioğlu	Yusuf Onaran	Osman	1303
Alikahyaoğlu	Mustafa Dinler	Yusuf	1282
Kahyaoğlu	Ahmet Dolgun	İbrahim	1303
Duşuoğlu	Salman Döş	Kalender	1301
Karaahmetoğlu	Yusuf Demirpınar	Musa	1299
Bağdatlıoğlu	Mustafa Filiz	Yusuf	1288
Kellecioğlu	Veli Kelle	Yusuf	1301
Kelibişoğlu	İbrahim Keklice	Hamza	1257
Hamzaoğlu	Mehmet Kuş	Hamza	1264
Çavuloğlu	Hüseyin Çağır	Mehmet	1294
Edipoğlu	Yusuf Bozdere	Osman	1275
Gökalioğlu	Vakkas Kurt	Yusuf	1306
Topluhaliloğlu	Süleyman Sağlam	Halil	1268
Karagözoğlu	Ali Karagöz	İbrahim	1262
Kellecioğlu	Kasım Ateş	Mehmet	1278
Bozali oğlu	Süleyman Yiğit	Bozali	1264
Sakallıoğlu	Ali Sakallı	İbrahim	1261
Dürtekoğlu	Hasan Yeşil	Mustafa	1290
Dürtekoğlu	Hasan Yıldızlı	Hasan	1288

1930'lu yıllarda Cerid'de yaşayan ve bizim tespit edebildiğimiz insanlar lakapları, baba adları ve doğum tarihleri ile zikredilmiştir. Doğum tarihleri Rumi takvime göre kaydedildiğinden günümüz takvimine çevirmek için (584) ilave etmek gerekir. Nüfusun nasıl hızla çoğaldığını görmek için kitabın son kısmına ilave ettiğimiz Topuzlar Ailesi'nin Soy Kütüğüne bakılmalıdır. İlçenin yıllara göre nüfus artışı şu şekildedir:

1965 Genel Nüfus Sayımı (Merkez): Kadın: 1.705 – Erkek: 1.835, Toplam : 3.543

1990 Genel Nüfus Sayımı: İlçe Toplamı: 26.914

1997 Genel Nüfus Sayımı: Merkez: 12.981 – Köy: 15.390 İlçe Toplamı : 28.371

2000 Genel Nüfus Sayımı: İlçe Toplamı: Erkek: 15.154 - Kadın: 14.426 olmak üzere Toplam: 29.580'dir. Toplam nüfusun köylere göre dağılımı ise:

İlçe merkezinin nüfusu: 12.642

Belde ve köylerin nüfusu: 16.938

İlçe merkezi, belde ve köylerin nüfusu:

İlçe merkezi : 12.642

Bozlar (Belde) : 896

Düzbağ (Belde) : 9.415

Boylu : 451

Bölükdamlar : 46

Emiruşağı : 82

Soğukpınar : 817

Kale : 711

Küçükcerid : 1.784

Oruçpınar : 706

Zeynepuşağı : 124

2002 yılı itibariyle, Çağlayancerit'te genel olarak yıllık ortalama nüfus artışı % 9.44, nüfus yoğunluğu da % 71'dir.

yok; çocukların gittikleri okul da çok uzakta, dedim. Şube başkanı beni otutturdu ve soru sormaya başladı :

6-EĞİTİM – ÖĞRETİM:

Hacı Ömer Boğaz, “Benim küçüklüğümde, yani 1914’lü yıllarda okul yoktu. Kel Fakı namındaki bir köy hocası çocukları okutuyordu. Benim emsallerim, benden sonrakiler hep Kel Fakı’da okuduk. İnkılâb döneminde merkezde bir okul vardı. Yalnız, bu okul yapılmadan önce mektep açılmıştı, ama Ulu Camiinin hücresinde ders yapılıyordu” diyerek, Cumhuriyet öncesi eğitim-öğretimi hakkında kısa bir bilgi verdi.

Hacı Ömer Boğaz’ın ifade ettiği gibi, Cumhuriyet döneminin başlangıcında yeni bir eğitim öğretim faaliyetinin başladığını görüyoruz. Okul binası yapıncaya kadar tedrisata cami hücresinde devam edilmiştir. Demek ki cami hücresi 1928’de okula çevrilmiş ve daha sonra okul binası yapıldığında yeni okula göçülmüş ve hücre de boşaltılmıştır.

1928 yılında açılan bu ilk okulun ilk müdürü Kozanoğlu adında bir Maraş’lı idi. Müdürün çok güzel ud çaldığı ve musikî ile yakından ilgilendiği bilinmektedir. Bu okulun öğretmenleri ise, Ökkeş (soyadı bilinmiyor) ve İhsan Can adında yine iki Maraş’lı idi.

Eski muhtarlardan Ali Onaran (1335=1919) Çağlayançerit’te yapılan ilk okul binaları, eğitim ve öğretim hakkında şu bilgileri verdi.

“Bir gün gençlerin askerlik muayeneleri için şubeye gitmişim. Şube başkanı :

“Muhtar bu gençler neden okuma yazma bilmiyorlar? Sizin köyde okul yok mu?” dedi. Ben, hayır maalesef okulumuz

Cerid’de üç dönem muhtarlık yapan Ali Onaran, Serdar Yakar ile:

“Madem okul uzakta, gidemiyorlar; muhtar muhtar, öyleyse okulu ayaklarına getir!” dedi. O gün şube başkanının yanında çok mahçup oldum. Cerid’e gelinceye kadar okulu çocukların ayağına getirmek için çare aradım. Cerid’e vardığımda aradığım çareyi buldum. Kendi kendime tamam, dedim. O gün geceyi zor geçirdim, sabah olur olmaz soluğu Maraş’ta aldım. Dosdoğru Vali Bey’in yanına vardım, O’na; Sayın Valim, köye bir okul yaptırırsam hemen bir öğretmen verir misin, dedim. Vali Bey:

“Hayırdır inşaallah muhtar, bu okul işi nereden çıktı? Daha dün görüşmüştük, okul mokul dememiştin, gece düşünde mi gördün yoksa?” dedi.

Ben şube başkanının söylediklerini aynen anlattım, gece de bu yüzden uykusuz kaldığımı söyledim. Bunun üzerine Vali Bey:

“Muhtar sen yeter ki yaptır; muhtar sen yeter ki inşaata başla, ayağa kaldır; inşaat sırasında öğretmenini de başka şeyler de gönderirim, haydi git kolay gelsin” dedi.

Köye vardım, Akdere’den ileri gelen birkaç kişiyi çağırdım, kafamdakileri anlattım. Şube başkanının da, Valinin de söylediklerini bir bir söyledim. Sağolsunlar hepsi de yardım sözü verdiler. Nihayet mahalleden on onbeş kişi amele olarak çalıştı; taşını etraftan toplattım, ağacını da gettirdim. Kısa zamanda inşaatın sonuna gelmişim, herhalde çatıya başlıyorduk, gencecik biri yanımıza kadar geldi geldi, selâm verdi. Benden muhtarı sordu, inşaat halinde olan okulun nerede olduğunu sordu. Ben de, muhtar benim, aradığın okul da burası; peki sen kimsin, dedim. Yakışıklı genç:

“Beni buraya gönderdiler; Maraş’lıyım, adım da Mehmet Onur...” dedi.

Sevinmişim, öğretmene; helâl olsun, Vali Bey sözünde durdu, seni buraya gönderdi, dedim. Hoşbeşten sonra, bir sofraya hazırlattım, öğle yemeğinden sonra, Mehmet Onur öğretmen ellerini sıvadı, işe koyuldu. Ne erindi, ne üşendi, ne de işin sonuna kadar öf dedi. Çatıyı bitirdiğimizde içinin, dışının sıvası da bitmişti. Hani söz almıştım ya, Maraş’tan epey sıra da gettirdim.

Mehmet Onur’dan sonra Sertip Çallı adında bir öğretmen daha geldi. Öğrendiğime göre Sertip Varto’dan gelmişti. Kısa bir müddet sonra Mızrap adında Andırın’lı biri daha geldi.

Böylece birinci okulu Akdere mahallesine yapmıştık. Öbür mahalleler Akdere’yi kıskanmaya başlamıştı. Biriki okul yaptırmak ve maarifi genişletmek için biraz da bu kıskançlığı ben düzenlemişim. Meselâ “Akdere mahallesine yapıldı da neden Engizek veya Ali Hocalar mahallesine okul yapılmasın!” denmeye başlandı. Hani iyi de oldu. Bundan sonra ikinci olarak Engizek mahallesine, üçüncü olarak Ali Hocalar mahallesine ve dördüncü olarak da Aksu mahallesine okul yapılmasına vesile oldum.

Birinci okulun mevcudu 63-64 idi.

1973 senesinde öğrenci adedi 500 vardı; öğretmen adedi de 10 idi.

Vali Karaduman zamanında, ortaokulumuz ondan çok destek gördü. Bir halı kursu, bir Kur’an kursu ve bir de ortaokul yapılmış oldu” diyerek geçmişi anlatan Ali Onaran, kendi elinin emeği olan ceviz oyma işleri arasında bir de nasihatta bulundu; “Ceridliler’in eğitim öğretimden gayri şansları yoktur. Gençlerimiz mevcut imkânları iyi değerlendirmek durumundadırlar” dedi.

2001- 2002 Eğitim- Öğretim Yılında :

1. İlçedeki Okul Mevcudu :

Lise :

Ali Onaran’ın albümünden 1966’da Merkez İlkokulu öğrencileri ve öğretmenleri Menekşe Hocahanım:

*Ali Onaran'ın albümünden; Engizek İlkokulu öğrencileri ve velileri
1965 yılı 12 Şubat Kurtuluş Bayramı etkinliklerinde:*

Çağlayancerit İlçesi : 1 Adet
Düzbağ (Helete) Beldesi : 1 Adet

İlköğretim Okulu :
İlçe merkezinde : 8 Adet
Kasaba ve köylerde : 13 Adet

2. *İlköğretim Okullarında Eğitim Veren Okul Adedi :*
Birleştirilmiş sınıf olarak : 11 Adet
Müstakil sınıf olarak : 10 Adet

3. *Öğrenim Gören Öğrenci Miktarı :*
Ortaöğretim kurumlarında : 357
İlköğretim Okullarında : 4.257

4. *Eğitim Kurumlarındaki Öğretmen Mevcudu :*
Sınıf Öğretmeni : 95
Branş Öğretmeni : 53
Okul Öncesi Öğretmeni : 5

5. *Eğitim Kurumlarındaki Hizmetli Mevcudu :*
Toplam : 14

6. *Okuma - Yazma Oranı :*
İlçe genelinde genel okuma - yazma oranı : % 74
06-50 yaş arasında okuma - yazma oranı : % 84

Ali Onaran, ilk tahsil yıllarını kısaca anlattıktan sonra, ilkokul arkadaşlarından ismen hatırladıklarını tek tek sayarak şunları anlattı:

“İlkokula 1928’de başladım. 3 (üç) yıl okuyup mezun oldum. Ortaokul için Maraş’a geldim. Beni Maraş’ta bir yere bırakıp giden babam, her nedense tekrar geldi, beni alıp Cerid’e götürdü. Benimle Maraş’a gidenlerden okumaya devam edenler de oldu, bırakanlar da oldu.

İlkokul arkadaşlarım :

1. Hâfız Yusuf
2. Mucuk Yusuf
3. Boz Ali Mıstık
4. Öğretmen Nüşet Bey’in oğlu ve kızı Muazzez
5. Hâfız Yusuf’un bacası Zeliha
6. Ömer Yakar’ın evlâtlığı Hatun
7. Camız’ın avradı (hanımı) Teslime
8. Toro Ali
9. İbik Memmed (Mehmet)
10. Kara Mustafa’nın Güllü
11. Ali Yarbaşı’nın Kızı Fadıma.”

7-GÖÇ VE GERİYE DÖNÜŞ :

Çağlayancerit'te aile fertleri ailelerine sıkıca bağlıdırlar. Aile fertleri birbirlerini sever, sayar ve her zaman yardımlaşma içinde bulunur. Yani açıkçası sağlam bir aile yapısı göze çarpmaktadır. Akrabalar arasındaki bağlılık da aynı aile yapısında olduğu gibi önem arz etmektedir. Akrabalığı, sevgiye ve saygıya dayalı olan aile yapısının bir uzantısı olarak görmek gerekiyor. Ekonomik kriz dönemlerinde, yani geçim sıkıntısının önemli boyutlara ulaştığı zamanlarda; aile içi ve akrabalar arasında göze çarpan yardımlaşma ve dayanışma onları birbirlerine yaklaştırmakta, karşılaştıkları sıkıntılarını veya acılarını azaltmaktadır.

Pek çok yerde olduğu gibi Çağlayancerit'te de çeşitli sebeplerden dolayı göç olayı yaşanmaktadır. Yine yörenin özelliğine göre göç oranı artabilmektedir. Çağlayancerit'e baktığımız zaman İlçe dışına göç eden nüfusun 300 hane civarında olduğunu görüyoruz. Tahsil için ilçe dışına gidenler dışında, Çağlayancerit gibi bir yer için böyle bir rakam küçümsenecek cinsten değildir.

Göç Edilen Yerler :

1. Kahramanmaraş
2. Gaziantep
3. Mersin
4. Dört Yol
5. Adana

6. Pazarcık
7. Diyarbakır
8. Yur dışı

Göç edenlerin çoğunluğu Kahramanmaraş ve Pazarcık'tadır. Bunların çoğunluğu vasıfsız işçi olduğu için, daha ziyade fabrika işçiliği, inşaat işçiliği ve tarım işçiliği yapmaktadırlar. Bilhassa tarım alanlarında mevsimlik işçi olarak çalışmaktadırlar.

Göç hala devam etmektedir. Meselâ son bir yıl içinde 15-20 hane göç etmiştir.

Göçün Gerçek Sebepleri :

Aileler genellikle kalabalık bir nüfusa sahiptir. Nüfusa oranla geçim kaynaklarının darlığı bilhassa mevsimlik göçü zorunlu kılmıştır. Göçün gerçek sebebi, arazi darlığı ve geçim sıkıntısıdır. Kan davası veya buna benzer düşmanlıklar yüzünden göç olayı yaşanmamıştır. İlçede adli olaylar yok denecek kadar az olup en fazla adli vaka evlenmek maksadıyla kız kaçırma olaylarıdır. Bunun arka planındaki nedenlerse yine geçim sıkıntısıdır denilebilir.

Bir zamanlar "aşşâ" veya "aşağı" tabir edilen Çukurova, kuzeyden güneye kadar bütün ilçe ve köylerin yakından bildiği önemli bir iş yeri idi. Yaz boyunca pek çok insan Çukurova'ya akın ederdi.

Yazlık için gelen 3-4 hane dışında göç edenlerden geri dönüş yapan aile yok gibidir.

Yıllara Göre Göç Oranı :

Bunu tam kestirmek zordur. Ancak ilçenin sürekli göç verdiğini görüyoruz. Bu güne kadar en fazla göçün hangi yıllarda yaşandığını sorduğumuz zaman pek çok kişiden aynı cevabı alıyoruz. Göçün en fazla olduğu yıllar, 1970-1980 yılları arasındadır.

8-MESLEKLER :

A. Ziraat :

a. Bağcılık:

1980'lere kadar ilçede iyi bir bağcılık vardı. Güney, Halafın Cıvarı, Bayırın Arası ve Guzgeçe ilçede en fazla bağların bulunduğu yerlerdir. İlçe bağcılığından söz edebilmek için buralara bakmak yeterli idi.

İlçedeki üzüm çeşitleri :

1. Ezezi (Azezi)
2. Gabarcık (Kabarcık)
3. Marhabaşı (Mahrabaşı)
4. Külefi (Künefi)
5. Peygamber Üzümü: Besni üzümü büyüklüğündedir.

Rengi sarıdır. Kabarcıktan daha şirin, kabuğu kalın ve biraz serttir. Besni üzümü gibi kuruluk için yetiştirilir.

Bu havalide arazinin ekseriyatı bağ idi. Bundan ötürü tamamen engebeli bir yapıya sahip olan ilçede bağcılık önemli bir yer teşkil ediyordu.

Meşhur bağlardan Velâ (Onaran)'nın bağı 5-10 dönümdü. Yine meşhur bağlardan Boynueğri'nin bağı 10 dönüm civarında idi. Aslında bağların pek çoğu meşhurdu. Büyüklerin ifadesiyle "taşın yüzüne diksen bağ oluyordu".

Ortalama 1 dönüm bağdan 500 kg. üzüm alınır.

Hacı Omar Boğaz'ın Bayırın Arası'ndaki Göğtaş'ta 10 dönümlük bağı vardı. Bu bağdan 10-15 yük üzüm çıkardı. Her yük 100 kg. geliyordu. 1,5 kantar üzüm çıkardı. O dönemin

hesabına göre 1 kantar 100 batman ediyordu. 1 batman da 3,5 kg. gelirdi.

b. Bahçecilik :

Çağlayancerit'te bahçecilik pek yoktu. Bahçeler her evin önünde birer yeşillik halinde idi. Belirli sayıdaki meyve ağaçları ailenin kendi geçimine yetiyordu. Son dönemlerde bahçeciliğe gereken önem verildi, ticarî amaçlı bahçeler oluşmaya başladı. Bunlar da Değirmengözü Deresi ve Aksu Deresi civarındadır. Genelde elma yetiştirilmektedir.

c. Tarla Ziraatı :

İlçede eskiden de, günümüzde de arazinin dağlık oluşu dolayısıyla büyük tarlalar oluşmamıştır. Günümüzde en fazla 5-10 dönümlük tarlalar vardır. Eskiden, yani yarım asır önce yörede kızılca çavdar ve gilgil darısı ekimi vardı. Her ikisi de yenirdi. Bu iki tahıl aynı zamanda buranın havasına uygundu. Bir de bunlar kıtlık dönemlerinin mahsulleriydi. Maraş'ın Ahır Dağı civarındaki pek çok köylerinin gittiği gibi, Ceridli de Elbistan'a gider buğday getirirlerdi.

B. El Sanatları :

Demircilik: 1915'lerde Demirci Veli adında bir demirci vardı. Veli, Aralık Evi kabilesine mensuptu.

Kalaycılık: Kalaycılık işini dışarıdan gelen Ermeniler yapardı. Maraş'tan gelip dolaşan kalaycılar da vardı.

Köşgerlik: Nazar adında bir köşger vardı. Ceridli köşgerlerden Havıs (Hafız) Ahmet vardı. Havıs, Aralık Evi Kabilesine mensuptu. Günümüzde son köşger esnafı olarak Yusuf ve Mehmet Yakar kardeşler vardır. Bu iki kardeş Deli Ahmetler kabilesi Topuzlar sülalesine mensupturlar. Mehmet Yakar geçtiğimiz yıl (2002)'de vefat etmiştir. Oğulları Ahmet ve Nurettin mesleği devam ettirmektedir.

Köşker Yusuf Yakar:

Topuz Hasan (Ömer Yakar), Köşkerlik yapan oğulları Yusuf ve Mehmet Yakar ile:

Marangozluk: 1915'lerde Aralık Evi Kabilesinden Memiş (Göğ Halil) vardı. Mulla Mehmet, yapıcı Kara Veli Mehmet vardı. Kızıllı Kabilesinden Hacı Omar Boğaz da yapıcılık yapardı. Hacı Omar hem yapıcı, hem de marangozdu. Su değirmeni kurar, saban, gem de yapardı.

Değirmencilik: 1920'lerde birkaç tane değirmen vardı. Bunların en meşhurları şunlardır:

1. Müdür'ün değirmeni: Aksu'da
2. Göğ Ali Memiş'in değirmeni: Urmeli'de
3. Ahmet Ağa Veli'nin değirmeni: Değirmen Gözü'nde
4. Tatar Durmuş'ların Değirmeni: Vaktinin en meşhur değirmenidir ve Değirmen Gözündedir.

Değirmenlerde buğday öğütülmezdi. Çünkü buğday olmazdı, ele geçmezdi. Dirgil (Gilgil) darı ve arpa öğütülürdü. Hatta mısır darısı bile az bulunurdu ve dolayısıyla az öğütülürdü.

Köşker Yusuf'un kardeşi köşker Mehmet Yakar:

9-SEVİLEN BELLİ BAŞLI İNSANLAR :

A. Şâirler :

Heletelioğlu Hüseyin (Goğur Oğlunun Oğlu) kendinden türkü söylerdi. Lâkabı Deli Hüseyin'dir. 1960'lı yıllarda ilçeden ayrıldı ve kendinden bir daha haber alınmadı.

Herkes onu severdi, türküsünü dinlerdi. Şiirleri herhangi bir yerde toplanmadı, bir bakıma kendisiyle beraber gitti.

Hacı Ömer Boğaz:

Babasının adı : Katrancı Ahmet

Annesinin adı : Katrancı Ayşe

Doğum tarihi : 1322 (1906)

Hacı Ömer Boğaz, Ömer Kaya ile:

Hacı Ömer Boğaz aynı zamanda Çağlayancerit hakkında bize bilgi veren zattır. Kendisi hem şakacı, hem de şâir ruhlu birisidir. Aşağıdaki şiiri hoşuna gitmeyen bir kadın için söylemiştir.

Sabahtan kalkar elini yüzünü yumaz
Ettiği yumağı it bile yemez
Dolanır fırlanır ayakkabın da bulamaz
İlle avradın kötüsü

Yata yata garnı şişer
Kalkar içeriye i.....
Çökeleğine kurt düşer
İlle avradın kötüsü

Başına almış emiri
Omuzuna almış demiri
Öküze yedirir hamırı
Teknesini yıkar oturur
İlle avradın kötüsü

Eşi yabandan gelir
Görsen bir şahbaz olur
İlk akşamdan şorba vurur
Altına dürter oturur
İlle avradın kötüsü

Uşaklar oynar âşık
İte yalatmış bulaşık
Kargaya kaptırmış gaşık
Havaya bakar oturur
İlle avradın kötüsü

Aynayı almış yüzüne
Sürmeler çekmiş gözüne
Çocuğu s..... dizine
İlle avradın kötüsü

Gaygısızım diye atılmaz
Pazarda eğer satılmaz
Yanına girsen yatılmaz
İlle avradın kötüsü

Âşık Ali Ateş:

Babasının adı : Veli
Annesinin adı : Fatma
Doğum tarihi : 1948

Aşık Ali Ateş gençlik yıllarında sazı ile birlikte:

İlkokulu köyünde bitiren Aşık Ali Ateş ailesinin fakir olması dolayısıyla okula devam edemez. Babasının yanında

ziraatla uğraşır. Harşlıklarını biriktirerek bir saz alır ise de babası onun saz çalmasına razı olmayarak sazı kırar. Babasına küserek kahreden Aşık Ali Ateş 1966'da gurbete çıkar. İnşaatlarda amelelik, pazarlarda hamallık yapar. Gurbette kaldığı yıllar boyunca otel nedir bilmez, hanlarda yatar kalkar. Biriktirdiği 3-5 kuruşla kendine bir saz alarak çalmayı öğrenir. Köyüne olan hasretini ve özlemini şiirlerinde dile getirir. Askerlik sonrası özlemler kırgınlıkların önüne geçer ve köyüne döner. Halen Çağlayancerit'te televizyon ve radyo tamirciliği yaparak geçimini sağlamakta olup evli ve 3 kız, 2 oğlan babasıdır.

Her Ceridli gibi Çukurova'yı ekmek kapısı bilen ve bu bereketli ovaya minnet duygularını dile getiren Aşık Ali:

Duâ ediyorum Çukurova'ya
Bu sene de mahsulleri bol olsun
Gece gündüz yalvarırım Mevlâ'ya
Çukurova mahsullerin bol olsun

Gâvurdağları'nı aşar giderim
Türküsün söyleyip coşar giderim
Pamuğun çapalar tımar ederim
Çukurova mahsullerin bol olsun

Mersinimiz Toroslar'a bitişir
Yaylasında kumru bülbül ötüşür
Pamukların hası sende yetişir
Çukurova mahsullerin bol olsun

İşçiler akıtır alın terleri
Büyük sanayisi tüm işyerleri
Pırıl pırıl aydınlansın köyleri
Çukurova mahsullerin bol olsun

Âşık Alim uzak değil yakın ha
Nazar etmesinler boncuk takın ha
Pamuğuna kurt düşmesin sakın ha
Çukurova mahsullerin bol olsun.

Âşık Ali Ateş Çağlayancerid hakkındaki duygularını da
şöyle dile getirir :

Şu Cerid'i medhetmektir dileğim
Bol olsun ekinin harmanın Cerid
Ömür boyu bükülmesin bileğin
Var olsun kolundan dermanın Cerid

Çalış gece gündüz işlesin demir
Dilerim Allah'tan bol olsun ömür
Sen bir başkasından almazsın emir
Durmadan yürüsün kervanın Cerid

Muhabbet, sohbette tatlı dilleri
Unut geriye at eski günleri
Çağ ile yarış yap yürü ileri
Elinde bulunsun fermanın Cerid

Sen bilirsin gonca gülün kokusun
Genç kızların halı kilim dokusun
Oğlunu kızını gönder okusun
Ancak böyle artar dermanın Cerid

Sana yan bakanın gözü görmesin
Zekâsın yitirsin akli ermesin
Allah milletime zeval vermesin
Ömür boyu süre devranın Cerid

Cerid aşığı bir ozan olan Aşık Ateş Ali Ceridle ilgili
deyişlerini sürdürerek şunları söyler:

Sahipsiz kalmışta kimsesi yoktur
Gariptir yaşlısı toyu Cerid'in
Arazisi dağdır nüfusu çoktur
Yarıklardan akar suyu Cerid'in

Fakirliği destan olur dillere
Dağılmıştır bayırlara çöllere
Teslim olmuş akrep gibi ellere
Tükenmez ağası beyi Cerid'in

Ehillere verilmemiş görevi
Hep kaybeder hizmetlerde sırayı
Bir muhtarlık yönetemez burayı
Belediye ister köyü Cerid'in

Hiç mi bitmez kederleri gamları
Çamur duvar ahşap yapı damları
Yuka naylon pencerede camları
Parlamaz yıldızı ayı Cerid'in

Düğünlerde güreş tutar merdimiz
Çukurova'dan geçinir hepimiz
Büyüklerle iletılmaz derdimiz
Hıssımında yoktur dayı Cerid'in

Halkı fakir giyinemez kundura
Aşıkları çalar bağlama cura
Yıl olur üç metre kar yağar bura
Kış günü kapanır rayı Cerid'in

Dört aşiretten müteşekkil temeli
Kurtulmaktır horlanmaktan emeli
Aşık Ali'm daha ne söylemeli
Sustu konuşmuyor dili Cerid'in

Aşık Ali Ateş'in susması mümkün mü Cerid'in dertleri
çözülmedikçe. Cerid için kitaplar dolusu şiir yazan ve bunları
sazı ile dillendiren Aşık Ali'yi dinlemeye devam edelim:

Şu Ceridi methetmektir dileğim
Bol olsun ekinin harmanın Cerid
Zorluklarla bükülmesin bileğin
Hiç eksik olmasın dermanın Cerid

Her sohbetinde baldan tatlı dilleri
Artık unut o çilekeş günleri
Çağ ile yarış yap yürü ileri
Durmadan yürüsün kervanın Cerid

Gece gündüz çalış işlesin demir
Dilerim Allah'tan bol olsun ömür
Sen bir başkasından almazsın emir
Elinde bulunsun fermanın Cerid

Her zaman düz ola bütün yokuşun
Genç kızların halı kilim dokusun
Oğlunu kızını gönder okusun
Ancak böyle erer dermanın Cerid

Erinci Engizek ve Öksüz Dağı
Yaz gelir gül kokar bahçesi bağı
Yirminci asırda yakala çağı
Her zaman çevrilsin kirmanın Cerid

Sana yan bakanın gözü görmesin
Zekası kaybolsun akli ermesin
Aşık Ali'm acıların görmesin
Ömür boyu sürsün devranın Cerid

Âşık Ali Ateş'ten, bir de askere mektup okuyalım:

Oğul bir mektup yaz bizim Mehmed'e
Hasretliğin bağrımızı deldi de
Ünlü şanlı asker olsun devlete
Dedelerin o cephede öldü de

Ahmet'ten, Mehmet'ten çokça selâm yaz
Elif'ten, Ayşe'den, Hacce'den de yaz
Cerid'te havalar çok sert çok ayaz
Büyük Pınar aka aka dondu de

Nasip olup gidemedik Mısır'a
Bu yıl koyun keçi çaldı kısıra
Bizden mektup beklemesin bu sıra
Pul parası cebimizi deldi de

Akıl verilir mi insana zorla
Halden bilmeyenin halini sorma
Ekip de gettiğin bir dönüm tarla
Çok şükür bu sene mahsül verdi de

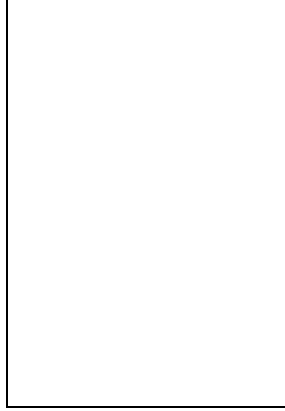
Merak etmesin buraların yazını
Avladılar ördeğini kazını
Özlemişse Âşık Ali'nin sazını
Senin için band doldurup saldı de

Ozan Mehmet Eyice:

Babasının adı : Mustafa

Annesinin adı : Ümmühana

Doğum tarihi : 1959

Ozan Mehmet Eyice küçük yaşta düşme sonucu gözlerini kaybedince genç bir delikanlı oluncaya dek evden yalnız başına çıkamadı.1974’de şiir yazmaya başladı. Bir yıl sonra da saz çalmayı öğrendi. 1978’de Altı Nokta Körler Rehabilitasyon Merkezine giderek 14 . dönem mezunu oldu. Kahramanmaraş Körler Okulunun da 1 no’lu öğrencisi olarak okudu. 1981 yılından bu yana çakmıklara gaz doldurarak geçimini sağlıyor. 1987’de evlendi. 1990’da bir

çocukları oldu ise de 3.5 yaşında vefat etti. Toplumsal konuları ele alarak dillendiren şair, şiirlerini “Sazım Sesim Deyişlerim” adıyla kitaplaştırmaya çalışıyor. Şiirlerini okuduğumuzda onun dünyasını daha yakından tanımak mümkün olacak:

Uyanalım Cerit halkı
Yükseklerden uçanlar var
Yüzümüze değil belki
Dedikodu saçanlar var

İlgililer önder olsun
Sorunlara çözüm bulsun
Halkımızın yüzü gülsün
Canlarından geçenler var

Boş boşuna tembел durma
İşleri yokuşa sürme

Tembelliğe fırsat verme
Ektiğini biçenler var

Daha iyi yaşamalı
İleriye yol almalı
Bizler kolayın bulmalı
Yoktan kapı açanlar var

Yapılıyor yüksek katlar
İçimizde bütün dertler
Su yerine meşrubatlar
Rahatlıkla içenler var

Sıkıntılar gitmez serden
Alnımızdan akan terden
Gelir getirmeyen yerden
Kovulmadan göçenler var

Mehmet Eyice’yim sözüm haktır
Çalışana rızık çoktur
İrgatlığın sonu yoktur
Mesleğini seçenler var

Ozan Mehmet Eyice’nin toplumsal konulu şiirleri sürer gider. İşte onun dilinde “fukaranın Hali”:

Bir canı var o da kisip
Fukaranın fukaranın
Ölür ölüsü de kisip
Fukaranın fukaranın

Nerde olsa boynu buruk
Eksilmez hiç dertleri çok

Geleni yok gideni yok
Fukaranın fukaranın

Eger olsaydı malına
Herkes gelirdi yanına
Yazık oldu vay halına
Fukaranın fukaranın

Yokluklardan duramadı
Yarasını saramadı
Yeri yurdu ıssız kaldı
Fukaranın fukaranın

Fukaraya güvenmezler
Üstelik hiç beğenmezler
Kalkındığın istemezler
Fukaranın fukaranın

Mehmet Eyice'nin düşündüğü
Gelir diye beklediği
Eşitlik istediği
Fukaranın fukaranın

Genç kuşaktan Nurettin Yakar:

Babasının adı : Mehmet
Annesinin adı : Emine
Doğum tarihi : 1983

Deliahmetli oymağının Topuzlar kolundan köşker
Mehmet Yakar'ın en küçük oğlu olan Nurettin'in yaşına oranla
yazdıkları önem taşıyor. Şimdiden bir kitap hacmine ulaşan ve
serbest tarza yönelen şiirlerinde toplumsal konuları ele alan
Nurettin'in şiirlerinden de birkaç örnek verelim:

Ne toplu ölümler olsun
Ne de toplu mezarlıklar
Bırakın şu düşmanlığı
İnsanlar kardeş olsunlar

Bırakın kanlı dünyayı
Sevgi seliyle ıslansın
Ne renk olsun ne de sınıf
İnsanlar dostça sarılsın

Söndürmeyin ışıkları
Bütün dünya aydınlansın
Varsın şu güzel dünyada
Herkesin ışığı yansın

Yıkalım şu duvarları
Engin denizler aşalım
Bırakın artık dünyayı
Hep beraber yaşayalım

Bırakın sevdaları aşkları
İzin verin sevmelere
Bırakın dostluğu arkadaşlığı
Kini yüreklerden atın

Bırakın kardeşliği barışı
İdam edin düşmanlığı bir bayram günü
Huzuru bir sabah yeryüzüne salın
Bırakın dünyayı insanlığa bırakın

Nurettin Yakar aşık geleneğine uygun şiirler de kaleme
almaktadır. İşte onlardan “Arzuhal-i Garip” şiiri:

Çekildi ağalar beyler
Garipler baş başa kaldı
Dünya Süleyman'ın değil
Benim diyen boşa kaldı

Yüce dağı verdik ye
Umudumuz gitti sele
Yıkılmaz sanılan kale
Bir ufacık taşta kaldı

Yeşerdi gazelim diyen
Tükendi ezelim diyen
Nice ben güzelim diyen
Kör göze kel başa kaldı

İyi vurmuş bize vuran
Yok mu halımızı soran
Beyler sofrasını kuran
Kuru yavan aşta kaldı

Başın eğmez yüzü açlar
Özü yalan sözü açlar
Karnı doymaz gözü açlar
Kurt ağzında leşe kaldı

Döndü yoldan dönmem sanan
Söndü gitti sönmem sanan
Ummanlardan kanmam sanan
Bir damlacık yaşta kaldı

Kervan yola düştü yürür
Ardından nicesin sürür

Yıllar ile geçen ömür
Bir anlık bir hoşta kaldı

Solar hasbahçemde gülüm
Ensemize biner zulüm
Bu bahar gelmeyen ölüm
Zemheride kışta kaldı

Nurettin Yakar'ın dilinden bir de "Gurbete Gidenin
Türküsü"nü dinleyelim:

Doğduğu yerden gidene
Doyduğu yer barka döner
Gurbet eli yol edene
Akar yaşlar arka döner

Bir türkü dolanır dile
Ağlar gözler güle güle
Bacı gardaş gurbet ele
Kuruş gider marka döner

Bu yer ezilmişler yeri
Bir kemik kalır bir deri
Damla damla alın teri
Dökülerek çarka döner

Yürür açlık silsilesi
İner feleğin sillesi
Yoksulluğun elbisesi
Üşüyerek kürke döner

Ömür harap hayat çapul
Kimi varsıl kimi yoksul

Kimi tanrı kimi de kul
İnsanlık bir ırka döner

B. Şakacı, mukallit insanlar :

Her yerde bulunabilen bu tip insanlar zamanında Çağlayancerit'te de vardı. Hatta günümüzde bile bu insanlar eksik değildir. İnsanların gülmeye de ihtiyacı olduğuna göre, Ebuzer Goca, Topuz Hasan, Tatar Hoca, Yirioğlan (İbrahim Duman), Dıraz Duran gibi insanlar gereklidir. Onların hazır cevaplarıyla pek çok mesele çözüme kavuşur. İnsanlar içlerinde olan güzellikleri güzel bir biçimde sunmasını bilirlerse en azından tebessümü aşılabilirler. Asık bir suratla, tebessüm eden bir yüzü kıyaslayabilir miyiz?

Topuz Hasan; (Ömer Yakar) Babası Çanakkale Savaşından geriye dönmeyen, nüfusa kaydı düşülmeyen ve muhtar buyruğu ile vefat eden ağabeyi Ömer'in kafa kağıdını kullanan Topuz Hasan (resmiyette Ömer Yakar) televizyonsuz köy gecelerinin eğlence kaynaklarından biri idi, anlattıkları ve bizzat yaşadıkları ile.

Küçükten ayrılmıştı Cerid'den. Tutma olarak birçok ağanın hizmetinde bulunmuştu.

Karın tokluğuna ücretsiz olarak Ceyhan ağalarının çiftliklerinde çalışırdı. Birgün Ceyhan Ovası'nda saban sürerken yoldan geçen abdalları görür. Isık çalarak abdalları çağırır. Kendi yemeğini onlara vererek bir oyun havası çalmalarını ister. Davul vurmaya başlayınca başlar oynamaya. Öküzler bir tarafta bekleyedursun o davul ve zurnanın ritmine kendini kaptırılmış o oyundan bu oyuna derken akşamı eder. Davul zurna sesini duyan ve çevre tarlalarda çalışanlar da başına toplanmıştır. Uzaktan ağa da gürültüyü

duymuş, dürbünle olanları izlemektedir. O akşam Topuz işsiz kalır. Ağa onu azarlamış “kendin işten kaydardığın gibi milleti de işinden ettin” diyerek kapı dışarı etmiştir.

Topuz Hasan yine Ceyhan'da bir Ağa'nın tutmasıdır. Çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile Ağa'nın gözüne girer. Ağa ona evlatlığı ile evlenmesini teklif edince korkar ve o gece oradan kaçır.

Topuz Hasan (Ömer Yakar)'ın Devlet Demiryollarında çalıştığı yıllar:

Her Cerid'li gibi çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile bilinen Topuz Hasan'ın güçlü ve iri yapılı olması onun Devlet Demiryollarında işçi olmasını da sağlamıştır. Kağıt üzerinde 2 ile 3'ü toplamayı başarabilse çavuş dahi olacakken bunu başaramayınca 35 yıl işçi olarak çalıştığı Devlet Demiryollarından 1970'de emekliye ayrılır

1997 yılında seksen yedi yaşında iken vefat eden Topuz Hasan ister radyoda, ister düğünde bir davul sesi duysa kendiliğinden kalkar ve oynamaya başlardı.

Maceraları anlatmakla bitmez.

C. Ârif, evliya (veya bunlara benzeyen) insanlar :

Yıllar önce herkesin sevip saydığı, hürmet ettiği, önünden geçmediği ve sözü para eden insanlar vardı. Daha doğrusu her kabilenin içinde böyle hatırlı insanlar vardı. Bunlar evliya değilse bile evliya tipinde olan güzel insanlardı. Günümüz

toplumu bu tip insanların hasretini çekmektedir. Çünkü toplum içindeki birlik ve beraberliği, sevgi ve saygıyı sağlamada bu hatırlı insanların rolü pek büyüktür.

D. Deliler :

Ali Onaran'ın albümünden Şih Ali (Ali Emmi) Ceridlilerle birlikte

Şih Ali: 1930'lu yıllarda 60 yaşlarında idi. Hep mezarlıkta yatardı. Ali Onaran'ın akrabası idi. Birgün Ali Onaran'ın babası ona niye mezarlıkta yattığını sorduğunda "Emmioğlu en son gideceğim yer burası değil mi?" demişti.

Halka karışmazdı. Bir kenara çekilir zikir ederdi. Ölüm tarihi 1960'dır.

Kötüce Ahmet: 1960 öncesi idi. Kötüce Ahmet, eline bir deynek alır, deynekle gezerdi. Bağ, bahçe sahipleri ona hiç karışmazdı. Aslında o deli değil pehlüdü. Edirne'de askerlik yaparken Bulgar zulmünü yaşadığı için aklını yitirmiş. Cerid'e gelmiş, sonradan delirmiş. Elinde içi gazete dolu bir torba taşır

bunları yırtardı. Yırtarken de şurada şu fabrika benim, burada bu fabrika benim diyerek içindeki resimleri gösterirdi.

Öğretmenlerden biri Veli Onaran'a bir gün bunu sorar, o da başından geçen o eski günleri anlatır, sonradan delirdiğini söyler.

Kötüce Ahmet bir gün Boylu'da sığır güdüyormuş. Sığır Mergli Hacı Efendi'nin sığırı ile karışmış. O civarda bulunan aşiretlerden birkaç kişinin de sığırı varmış, bunlar Kötüce Ahmet'e; Ahmet Ağa şu sığırları biraz uzağa sürdür ortalıktaki mallara karışmasın, demişler. Kötüce Ahmet de bunlara kızmış, mallarını İslâhiye'ye sürmüştü. Aşiretler mallarını aramaya çıktıkları zaman, Kötüce Ahmet'e sorun o bilir, demişler. Ahmet Ağa, yavrum ben nediym mallarınızı İslâhiye'ye sürdürdüm, mallarınız İslâhiye'de gedip getirin, demiş.

Bu olayı anlatan Ali Onaran; bunu ben aşiretlerden duydum, dedi.

İlçenin sevilen ve zararsız insanlarından Küpeli ile Kör Yusuf. (Ali Onaran'ın albümünden)

Derbend Boğazını (kısık) hesaba katmazsak, bu yol güzergâhında böyle bir ikinci kısık yoktur.

10-EŞKIYALIK VE EŞKIYALAR :

“1684 yılını takiben, Saruca-sekban eşkıya guruplarının etrafı kaplaması yüzünden bunları ortadan kaldırmak lüzumu hasıl oldu.”⁽¹⁾ Ülkenin durumu bu dönemde tamamen bir kargaşaya dönüşmüş, yol geçit ve köprü emniyeti ile görevli olanlar yerlerini terketmişler ve ortalık eşkiyalara kalmıştı. İşte böylesi karmaşık bir dönemde devlet konar-göçer'lere yerleştikleri yerlerde Derbentlik görevi de vermeye başladı. Böylelikle hem yol geçit ve köprülerin emniyeti sağlanıyor hem de konar-göçerlerin eşkiyalara yanaşması önlenmiş oluyordu.

Ceritliler'e de böyle bir görevin, yani Derbencilik görevinin verildiğini görüyoruz. Engizek Dağı'nın doğu ucu ile batı ucunda bulunan iki önemli geçit konar göçer Türkmen Oymaklarından olan Ceritliler'in de önemini artırmıştır. Maraş'ı Elbistan havalisine bağlayan ve Sivas'a kadar uzanan yol güzergâhında öyle bir kısık vardır ki, bu hem Anadolu'nun en güzel kısığı, hem de en önemli kilit noktasıdır. Bu güzergâhta Darba'l-Kankarûn denilen bu kısık gibi ikinci bir kısık yoktur.

Yine Engizek Dağının doğusunda öyle bir kısık vardır ki, bu kısık hem askerî, hem de önemli bir ticaret yolu üzerinde bulunmaktadır. Darba'l-Hadat adındaki bu kısık, ta Mısır'dan beri gelip, Pazarören (Kayseri)'deki Yabanlu Pazarı'na ulaşan yolun fevkalade önemli bir noktasıdır. Eğer Elbistan civarındaki

Engizek'te yakalanan eşkiyaların elleri kelepçeli vaziyette halka teşhiri. Jandarmalar arasındaki şapkali eşkıya Zeynep Uşağı'ndan Dimo'dur.

Bilhassa Darba'l-Hadat civarında olmak üzere, ta Derbend'e kadar konar-göçer Türkmen oymaklarından Cerit aşiretine mensup köylerin sıkça bulunduğu görülmektedir.

Saruca-sekban eşkiyaları gibi, köy ve kasabaları yağma eden, bilhassa çetin yol güzergâhlarında halkın gidiş gelişini engelleyen eşkiyalar buralarda da mevcut idi. Bir zamanlar timarlı sipahilerin ve yeniçerilerin yaptıkları eşkıyalığı köylerden çıkan bazı insanlar da yapmaya başladılar. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, yöremizde bu şekilde adını duyuran pek çok eşkıya yaşamıştır.

Bu eşkiyalardan belli başlıları şunlardır:

Aziz Paşa: Elbistanlı

Aziz Paşa'nın iki kardeşi

Çöllo: Elbistanlı

¹ Orhonlu, Cengiz; A.g.e., sh. 9-10.

Galtak İbo: Elbistanlı

Almalı Hacı: Elbistan - Pazarcık arasında dolaşırdı

Göğ Mıstık : Elbistan - Pazarcık arasında dolaşırdı

Bozo : Pazarcık ile Engizek arasında dolaşırdı.

Abuzer: (Bozo'nun kardeşi)

Mehmet Kaplan : Elbistan - Pazarcık arasında dolaşırdı.

Kör Bayram : Elbistan - Pazarcık arasında dolaşırdı

Köse Mustafa : Bozo'dan sonra eşkiyalık yaptı.

Küçük Hüseyin : Bu da Homburlu'dur.

Kerevenli Halil : Afşin civarındandır.

Küçük Cerid ile Ayrın Pınarı Yaylası arasında devamlı konup göçülen verimli yaylalar vardır. İşte bu yaylalardan Isırganlı Yaylası, Mamo ve Kuyu Yaylaları; Ferik Pınar ve Soğuk Pınar'dan sonra Korçolar Yaylası (Aliâmenin Yazısı) ve nihayet Bağlamanın Başı'na varılıyor. Kalay da denilen Gala Gediği ile Kara Belan arasına Bağlamanın Başı denir. Bağlamanın başı denmesinin sebebi şudur. O havaliyi tutan eşkiyalar tuttuğu adamın gözlerini bağlar, soyacağını soyarmış. Başı bağlanan, çapıdı çözdüğünde eşkıya çoktan kaybolurmuş.

1920-1925 yıllarının en meşhur eşkıya başı Almalı Hacı'dır. Almalı Hacı bir gün Göğ Mıstık Memmed'in yaylada çadırına girer, horantasının zubununu alır gider. Daha sonra haberi alan Göğ Mıstık Araya araya Almalı Hacı'yı bulur, yanına varır, zubunu ister. Eşkıya Başı Almalı Hacı, dipçiğin tersini göstererek; "Ulan Allah'tan gorhun yahu, bir fişek parası bile vermediniz. Nediylim?.." der. Katıyyen zubunu vermez.⁽¹⁾

---

¹ Eşkiyanın zorbalık yerine sanki sitem dolu sözleri bizi kendine acındırıyor. Madur olan, gadre uğrayan sanki kendisiymiş gibi bir eda ile sitem ediyor. Tabii bu arada merhamet hissini de görmemek gayrı kaabildir. Bu bana Küçük Cerid'e gelirken sohbet sırasında Prof. Faruk Sümer'in, Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç'tan naklettiği ve bu olayı doğrulayan bir sözünü hatırlattı. Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç: "Türk milletinin çobanında bile mizah vardır, eşkiyası da merhametlidir." der. 16.06.1986 Ö.Kaya

Muhtar Ali Onaran'ın yayla için müfreze kaldırdığı yıllar. Ortada kravathlı olan Hacı Mehmet Çuhadar'dır.

Daha sonraları Mehmet Kaplan, Kör Bayram çıktı. Bu ikincisi hasmını vurmuş, dağa çıkmış.

Mustafa Öztürk (1333) Kör Bayram Hakkında; "Allah var, o getti biz galdık, halkı incitmedi. Daha sonra hapishanede yattı, ıslah oldu çıktı." der.

11- ANONİM (ORTAKLAŞA) HALK EDEBİYATI :

Anonim: (Bilgi) Ortaklaşa. Yazarı belli olmayıp da, halkın ortaklaşa malı sayılan edebiyat ürünleri için kullanılır. Maniler, bilmeceler gibi.

Anonim Halk Edebiyatı: Halk arasında türeyip ağızdan ağıza dolaşan, yazarları, söyleyenleri belli olmayan, ortaklaşa, sözlü, çok kere besteli, yabancı etkilerden uzak, dili sade, nazım ölçüsü hece olan edebiyat kolu. Mani, türkü, bilmece, atasözü, halk hikâyeleri, destan, masal, tekerleme, ninni gibi birçok türleri vardır.

A. Halk şiiri:

Engizek Dağı'na karlar yağardı
Güneş bile cana yakın doğardı
Ilık yeller kayaları boğardı
Yemyeşildi kırlar bildir bu zaman

Halini yitiren halden ne anlar
Akşamdan sabaha boş kalır hanlar
Sağ olup da gel seneye çıkanlar
Geri gelse derler bildir bu zaman

Dokuz yerden kovuluyor doğrular
Erbabına sorulmuyor sorular
Oğul verir bal yapardı arılar
Çiçekler açmıştı bildir bu zaman

*Cerid hakkında 1994 yılında Mustafa Öztürk (Yavısı Mustafa)
Ömer Kaya 'ya bilgi verirken:*

B. Atasözleri :

Yörede yaygın olan atasözlerinden bazıları şunlardır :
Acele işe şeytan karışır.
Acı patlıcanı kırağı çalmaz.
Aç doymam, tok kanmam sanır.
Adam olana bir söz yeter.
Adamın yere bakanından, suyun durgun akanından kork.
Akacak kan damarda durmaz.
Akılsız düşününceye kadar deli oğlunu evermiş.
Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.
Allah dağına göre kar verir.
Alışmış kudurmuştan beterdir.
Asil azmaz bal kokmaz,kokarsa yağ kokar aslı ayrandır.

Akşamın hayrından sabahın şerri iyidir.
At ağasına göre kışner.
At altında er yatar
At binenin, kılıç kuşananın.
At eşeğin artığını yemez.
At gibi kışnıyor.
At ile avrat yiğidin bahtına
At ile eşek bir değil.
At murattır.
At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.
At sahibine göre kışner.
At tepişir, arada eşek ölür.
At ver dost ol, kız ver düşman ol.
Ata arpa, yiğide pilav ver.
Avrat var ev yıkar, avrat var ev yapar.
Başa gelmeyince bilinmez.
Besle kargayı oysun gözünü
Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.
Çürük tahta çivi tutmaz.
Davetsiz misafir döşeksiz oturur.
El ağzına bakan karısını tez boşar.
El elin eşeğini türkü çağırarak arar.
Er kalkan yol, er evlenen döl alır.
Hayvan yularından, insan sözünden tutulur.
Kır atın yanında duran ya huyundan, ya suyundan alır.
Kurdun oğlu kurt olur.
Kurt ile koyun dost olmaz.
Oha vardır öküz durdurur, oha vardır zelve kırdırır.
Vardığın yer kör ise kırp, topal ise sek.
Yaşıt yârenden, aslan yatağından, bozkurt ününden, ayı
ininden belli olur.
Yeğin at yemini artırır.
Yiğit arkasından vurulmaz.
Yiğit gölgesi, söğüt gölgesi.

Yiğitlik akçe ile alınmaz.
Zor pencereden girerse, şeriat kapıdan çıkar.
Zora beylerin borcu var.
Zora dağlar dayanmaz.
Zorla güzellik olmaz.

C. Bilmeceler :

(DİL)
Altı mermer, üstü mermer, içinde bir hanım terler?
Başa yapışık, iki sapsız kaşık?
(KULAK)
Gideni var, geleni yok,
Çarşısı var, pazarı yok,
Güzeli var, gezeni yok?
(AHRET)
Yol üstünde kilitli sandık?
(MEZAR)
Vururum duymaz, çalarım oynamaz?
(ÖLÜ)
Camisi candan,
Abdesti kandan
Seccadesi gönden
Kıblesiz namaz kılan kim?
(YUNUS ALEYHİSSELAM)
Ben giderim o gider,
Yanımda tık tık eder ?
(BASTON)
Karanlık odada kadı (kurulu) oturur ?
(ÇÖKELEK DERİSİ)
Adana'nın kavağı,
Ne dalı var, ne budağı,
İçinde bir kuş oturur,
Ne gözü var, ne dudağı ?
(GAZ LAMBASI CAMI) (Cıncığı)

Benim bir oğlum var, elini ateşe sokar ?
(MAŞA)

Gündüz dürerim, gece sererim?
(YATAK)

Kuru kafa,
Attım rafa,
Yenilmesi çok tatlı,
Kendi maymun suratlı ?
(GOZ) (Ceviz)

Dört odalı,
Dördü dolu;
Haktan yapısı,
Yoktur Kapısı ?
(GOZ) (Ceviz)

Uyurken hırhırık,
Konuşurken mırmırık ?
(KEDİ) (Püsük)

D. Hayır Duâlar :

Allah beden sağlığı versin.
Allah birini bin eylesin.
Allah evlâdıyın acısını göstermesin.
Allah gördüğümüz günü aratmasın.
Allah helâl süt emmiş birini nasip etsin.
Allah işini rast getirsin.
Allah kimseyi gördüğünden geri koymasın.
Allah muhannete muhtaç etmesin.
Allah ne muradın varsa versin.
Allah tuttuğunu altın etsin.
Allah utandırmasın.
Allah zihnini açık etsin.
Atıyın ayağı tökezlemesin.
Eviyın dirliği, şenliği bozulmasın.
Evlâtlarıyın hayrını gör.

Günün hayrola.
Her daim bu günlere erişesin.
Malıyın hayrını gör.
Nice bayramlara erişesin.
Yolun açık olsun.

E. Bedduâlar:

Boynun altında kalsın.
Boynun kopsun.
Borün (böğürün) yere gelsin.
Burnundan fitil fitil gelsin.
Çenen çekilsin.
Ciğeri kan kusacısı.
Ciğerimi yaktın, ciğerin yansın.
Ciğeri yana.
Derdinen depren.
Dilini böyüler soksun.
Dilini eşek arısı soksun.
Elin ayağın bükülsün.
Elin ayağın top olsun.
Elin, kolun borüne (yanına) dökülsün.
Galıbıyın hayrını görme.
Geberesin.
Gıyık gıyık gıyıl emi.
Gözü çıkasınca.
Gözüyün ferî sönsün.
Gıran (kıran) giresice.
Kulağına kurşun aksın.
Malını it yesin, bedenini bit yesin.
Ölün çıksın.
Ömrün kesilsin.
Ömrün tükensin.
Sabaha çıkmayasın
Südüğün tutula.

Şafağın kapana.
Tanrı canını alsın.
Uyuz olup gaşınasın.
Yanın yere gelsin.
Yaşın tükensin.
Yetmiyesice.
Yiğit yanın yere gelsin.

E. Deyimler :

Deyim: (Bilgi) Kendi öz anlamından az çok ayrı bir fikir anlatmaya yarar, en az iki kelimedenden meydana gelen kalıplaşmış söze denir. Gündelik dilde en çok rastlanan mecazlardır. Deyimler, halkın dikkatli ve zeki görüşlerinden doğar. Yörede kullanılan deyimlerden birkaç örnek:

Abdesi (abdesti) daralmak.
Açık kapı.
Ağız aramak.
Ağzını ayırmak
Ağzını bıçak açmamak.
Ağzını dağıtmak.
Aha sana bir gaya.
Aman Allah'a tay öğretmek.
Aşık atmak.
Başımın etini yedi.
Bir baltaya sap olmak.
Boş bulunmak.
Boş gezenin boş kalfası.
Cılh çıkmak
Ciciği gevşemek.
Çapanoğlu'nun abdest suyu.
Çetin ceviz.
Dabanıyın altını öpüyüm.
Deli dolu.
Dişi kitlenmek.

Donu düşük.
Dökme su ile değirmen dönmez.
Et bul dünyası.
Gırığın dölü.
Govuz çıktı.
Gözü pürtledi.
İnce eleyip sık dokumak.
İpiyinen guyuya inilmez.
İt gılı, postal bağı.
Kulağı dikmek.
Lök gibi oturmak.
Ödü çıkmak.
Ödü kopmak.
Sığır gelmek.
Sıdkı sıyşırılmak.
Yağmasa da gürler.
Yere bakan, yürek yakan.
Zorla güzellik olmaz.

12- ÇAĞLAYANCERİT YEMEKLERİ :

1. Çorbalar:

Bulamaç (un) Çorbası, Tarhana Çorbası, Bulgur Çorbası, Erişte Çorbası, Gendime Çorbası, Sütü çorba, Yoğurtlu aş, Paça (ekşili Paça), Boşşora, Boranı, Pirpirim Boranısı, Yarpız Boranısı, Baldırcan Boranısı, Kenger Boranısı, Yemlik Boranısı, Tahrana Şorası (Tarhana Çorbası).

2. Mantılar:

Etli mantı, Tepsi mantı, Peynirli mantı.

3. Yemekler :

Sulu köfte, İçli Köfte, Çiğ Köfte, Mercimekli Köfte, Simit Köfte, Eşgili Köfte, Sarımsaklı Köfte, Çaman (Kebab), Yahni, Kelle, Keşkek, Güveç, Tava, Bamya, Bakla, Helise, Höşmer (Höşmeri), Çoban Aş, Tamatoslu Aş (Domatesli Aş), Eşgili, Kabak Eşgilisi, Bostan Eşgilisi, Maşerli Patlıcan Eşgilisi, Omaç, Hedik, Dürme.

4. Sarma ve Dolmalar:

Yaprak Sarması, Lahana Sarması, Patlıcan Sarması, Biber Sarması , Kabak Sarması, Domates Sarması.

5. Pilavlar :

Bulgur Pilavı, Pirinç Pilavı, Erişte Pilavı, Gendime Pilavı, Gus gus Pilavı, Pıt pıt Pilavı.

6. Pidelere:

Cıvıklı (etli) pide, Tahinli pide, Peynirli pide, Közleme.

7. Börekler- Çörekler :

Su böreği, Kıymalı börek, Katmerli börek, Yağlama, Kete, Kömbe, Kül Kömbesi, Mısır Kömbesi, Bazlama.

8. Tatlılar :

Baklava, Tel kadayıf, Oklavadan çekme, Un helvası, Hatize (Palıza - Hapısa), Tahin – pekmez, Hoşaf, Helva, Kaymak (Ballı kaymak), Oğul Balı, Sütü, Pekmezli Bulammaç, Boz Bulammaç, Ağız, Teleme, Yağlı Pekmez.

13- OYUN VE EĞLENCELER :

Oyun ve eğlenceleri üç ana başlıkta toplayacak olursak konu daha iyi anlaşılır.

- A. Çocukların oyunları.
- B. Büyüklerin oyunları
- C. Oyunların zamanları:
  - a. Kış oyunları
  - b. Yaz oyunları
  - c. Gece oyunları
  - d. Gündüz oyunları
  - e. Düğün oyunları

Çalışmalarımıza yardımcı olan Yusuf Yakar, Ömer Kaya ile:

Çocuk oyunlarından birkaçının adı :

1. Aç kapıyı bezirgân oyunu
2. Aç kilit oyunu
3. Aşık oyunu
4. Beş taş oyunu
5. Gülle oyunu
6. Bir iki üç oyunu
7. Birdirbir oyunu
8. Çelik - çomak oyunu
9. El bende oyunu
10. El el üstünde kimin var oyunu
11. Elim elim epenek oyunu
12. Hamam kızdı oyunu
13. Samlambaç oyunu
14. Sek sek oyunu
15. Sapan oyunu (Sapan kavgası)
16. Vız vız oyunu
17. Yağ satarım bal satarım oyunu
18. Başbeklemebeç oyunu
19. Aras kesme oyunu
20. Uzun eşşek oyunu
21. Yummaç oyunu
22. Güvercin dangala oyunu
23. Millavara oyunu (Munnavara)
24. Narunuru oyunu
25. Kala oyunu
26. Çıldır eşlerin oyunu
27. Naldırmaç oyunu
28. Selli oyunu
29. Lömbüç oyunu
30. Sara sara sarkıtan oyunu
31. Yedi hane oyunu
32. Top deynek oyunu

33. Katır kazığı oyunu
34. Kazık oyunu
35. Kösküç (Gosguç) oyunu
36. Evcik oyunu
37. Dokuztaş oyunu
38. Tipiniz oyunu
39. Mendil kapmaç oyunu
40. Ebcik oyunu
41. Gızgın taş oyunu
42. Köşalaşma oyunu
43. Tura oyunu

Düğünlerde büyüklerin oynadığı oyunlardan birkaçının adı
(Halk Oyunları):

1. Bertiz
2. Ceren
3. Çamdan sakız akıyor
4. Türkmen halayı
5. Hasandağı
6. Kırıkhan
7. Köroğlu
8. Maraş Halayı
9. Pekmez
10. Sinsin

14-SAVAŞA KATILANLAR :

1. Çanakkale Harbi :

1. Topuz Omar: Ömer Yakar (Topuz Hasan)'ın babasıdır. Deli Ahmetler'dendir.
2. Arif : Çoban İbiş'in kardeşidir. Deli Ahmetler'dendir.
3. Kaval Ahmet : Aralık Evi Kabilesindedir.
4. Yusuf : Sağırlardandır. Tabanlı Kabilesindedir.
5. İbrahim Yüzbaşı : Ali Onaran'ın amcasıdır.
6. Hamza Keklice: Esir düşmüştür. Tabanlı Kabilesindedir.
7. Kaval Ahmet : Esir düşmüştür. Aralık Evi Kabilesindedir.
8. Göğ Mıstık Oskan : Kızıllı Kabilesindedir. Çanakkale Cephesinden ayrı olarak yedi cephede savaşır ve Gazi olarak Cerid'e döner. Çanakkale Şehidi Topuz Omar'ın hanımı Hatice ile evlenir.
9. Mustafa Oğlu Mustafa (Doğ. 1306): Şehit düşmüştür.
10. Mustafa Oğlu Mustafa (Doğ. 1309): Şehit düşmüştür.

2. Irak Cephesi :

1. Mahmut Oğlu Mustafa (Doğ.1307): Şehit düşmüştür.
2. Mehmet Oğlu Mustafa (Doğ.1290): Şehit düşmüştür.
3. Mehmet Oğlu Ali (Doğ.1308): Şehit düşmüştür. Tataroğulları'ndandır.
9. Süleyman Oğlu Mehmet (Doğ. 1298): Şehit düşmüştür.

3. Yemen Harbi :

Bu harbe giden pek çok insan var, ama hatırlanamadı.

4. Maraş Harbi :

Tahminen 5-10 kişi Maraş Harbine gitmiş, bunlardan 2 kişi şehit olmuştur. Mercimek Tepe'deki kuvvetlere katılmışlardır. Başlarında da Güccük Hoca diye bilinen biri bulunmuştur. Harp sırasında çok zor durumda kalınca şaşkınlıktan sağa sola kaçmaya başlarlar; bir de duyarlar ki, Fransız kuvvetleri aşağıya doğru kaçıyor. Savaşa katılanlardan adı bilinenler şunlardır.

1. Hasan : Deli Ahmetler'dendir . Şehit olmuştur.

2. Pürçüklü Yusuf: Deli Ahmetler'dendir. Geri dönmüştür, Maraş gazisidir.

3. Çurlu Omar: Aralık Evi'ndendir Geri dönmüştür, Maraş gazisidir.

4. Topuz Süleyman : Ömer Yakar'ın amcasıdır. Geri dönmüştür, Maraş gazisidir.

5. Güccük Hoca: Aralık Evi'ndendir. Geri dönmüştür, Maraş gazisidir.

5. Kore Savaşı :

1. Mahmut Hasan : Aralık Evi'ndendir; Gazidir.

2. Çoban Yusuf : Deli Ahmetli'dendir; Gazidir.

3. Ömer Berker : Azıkçılardan'dır ; Gazidir.

15- MEVKİLER :

1. Dağlar :

Çağlayancerit civarındaki dağların genel ve mahallî adları:

Doğusunda: Erinci Dağı; sık ormanlık bir alandır. Tepesinde bulunan kır alan bir hayli geniştir ve buraya Peygamber Ağılı adı verilmiştir. Rivayete göre; Battal Gazi aşağıdaki düzlüklerde cenk eder ve Peygamber Ağılı'nda konaklamış.

Erinci Dağının kuzeyindeki dağ ise Keklice dağıdır. Aynı zamanda Öksüz dağı'nın doğu ucudur.

Batısında: Bu tarafı Ulu Dere istikametidir.

Zorkun göletinin altından Öksüz Dağı'nın görünümü:

Güneyinde: Öksüz Dağı (Gandil veya Kandil Dağı) vardır.
Kuzeyinde: Engizek Dağı vardır.
İlçe Öksüz Dağı ile Engizek Dağı arasındadır.

2. Tepeler :

Çağlayancerit civarındaki tepelerin genel ve mahallî adları:
Doğusunda: Peygamber Tepesi, Ziyaret Tepesi.

Batısında : Kızıl Belek, Gubarın Kahtı, Topal Ali
(Topuz'un Evsini)

Kuzeyinde : Kızan Dere Tepesi, Ârif'in Tepesi, Yala
Tepesi.

3. Mağaralar :

Çağlayancerit civarındaki mağaraların genel ve mahallî
adları :

Koyun Kayası Mağarası : İlçenin kuzeyindedir. Bir kişinin
çömelerek gidebileceği genişlikte olup, derinliği 15-20 metre
civarındadır. Mağara ağzı ve içinin eni 1,5-2 m., boyu 1,5 m.dir.
Burası karlı kış mevsiminde keklik avlanan yerlerden biridir.

Azıkçılar Mağarası : Engizek Dağı Azıkçılar mahallesinde
bulunan bir mağaradır.

Domuz Ahır : Ulu Dere kenarındadır. Ağzı (girişi) 2-3 m.,
derinliği de 4-5 m. civarındadır. Burası Ermeniler'in domuz
beslediği bir mağaradır. Adının da bundan geldiği sanılmaktadır.

4. Dereler :

Çağlayancerit civarındaki derelerin genel ve mahallî adları:
Doğusunda : Aksu Deresi; Aksu Çayının aktığı deredir.
Mercan Deresi:

Zorkun Deresi: Sulu bir deredir.

Batısında: Urumeli Deresi; sulu bir deredir. Yaz aylarında
suyu çekilmektedir.

Ulu Dere : İlçenin doğusundan batısına doğru uzanan ve
ortasından geçen bir deredir. Ulu Dere'nin kuzeyi Hombur

Köyüne doğru uzanır. Buralar Ceridliler'in bağ evleri ve
yaylaklarıdır.

*Kezban Hatun Camii'nin üst üst başından Zorkun Deresi'nin
görünümü ve Kemerli Köprü:*

5. Tarlalar :

Arazi çok engebeli ve aynı zamanda dar olduğu için, öyle
adı belli tarla yoktur.

6. Bahçeler :

Yakın zamana kadar öyle ticarî amaçlı bahçe
yetiştirilmemiştir. Her evin ihtiyacı kadar veya çevirebildiği yer
kadar ekip dikmiştir. Ama günümüzde işin ticarî yönü de hesaba
katılarak bahçeciliğe gereken önem verilmektedir. Hatta
belediye tarafından, yörede kaliteli bir şekilde ve bolca
yetiştirilen Goz (ceviz)'u tanıtmak ve pazar ağını genişletmek

için; sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda “Goz (ceviz) Festivali” bile düzenlenmektedir.

Bahçe denilince, tarihî bir bahçeden söz etmek gerekiyor. Kadir Şişman (1945) ile Seferberlikte ölen İbiş İbrahim’in oğlu Mustafa Öztürk (1333)’ün anlattığına göre;

“Abdulahap isimli yüzbaşı rütbesindeki Irak’lı bir Arap, İngilizler’in Irak’ı işgali sırasında birkaç İngiliz askeri öldürüyor. İşgal kuvvetleri tarafından hakkında idam kararı çıkarılan Yüzbaşı bir türlü bulunamıyor. Bu arada yüzbaşının iki kardeşi, herhalde yerini bildikleri halde söylemedikleri veya bizzat sakladıkları gerekçesiyle yakalanıp idam ediliyor.

O sırada durumdan haberdar olan ve Bağdad’ta askerlik yapan Maraşlı Hamdi Bey, Arap yüzbaşının sırf vatan sevgisinden dolayı idamına razı olmaz. Bir yolunu bulup yüzbaşını Maraş’a kaçırır. Beraberinde gönderdiği adamına, en güvendiği yer olan Cerid’e götürmelerini söyler. Cerid’i iyi tanıyan ve gerekli tenbihlerde bulunan biri olmalı ki, Arap yüzbaşını Büyük Cerid’e gönderir. Tenbih veya talimat gereği olsa gerek, Abdulahap adındaki bu Arap yüzbaşını ilçenin batı tarafında bulunan veya adına Gâvur Tarlası denen yere yerleştirirler. Daha sonra, tamamen ısındıkları, sevip saydıkları Arab’ı şimdiki Aksu mahallesinde istediği uygun bir yere taşırlar. İşte bu ikinci yerleşim yerine; çok sevdikleri ve unutamadıkları Arap yüzbaşıya izafeten “Arabın Yurdu” veya çoğunluk “Arabın Bahçesi” adı verilmiş. Bu ad günümüze kadar da değişmeden gelmiştir.

16- KÖYDEN İLÇEYE VE İLÇE YÖNETİMİ :

Çağlayancerit köy konumunda iken adı bilinen muhtarlar şunlardır :

1. Ahmet Tükel : Aralık Evi Kabilesinden;
2. Hâfız Ahmet : Aralık Evi Kabilesinden;
3. Salman Kâhya : Tabanlı Kabilesinden; (Ali Onaran o tarihte 20 yaşlarında idi ve askerdi.)
4. Ali Onaran: Deli Ahmedli Kabilesinden; 1950- 1954
5. Ali Haklı: Deli Ahmetli Kabilesinden.
6. Salman Kâhya : İhtilâl yıllarında muhtarlık buna verildi.
7. Bıyıklı Veli: Aralık Evi Kabilesinden; Salman Kâhya ölünce, birinci aza olan Bıyıklı muhtar oldu.
8. Ali Onaran : Deli Ahmedli Kabilesinden; 1963-1973 Gaziantep’ten getirilip yeniden muhtar seçildi.
9. Karaca Abdullah : Aralık Evi Kabilesinden.
10. Hasan Onaran : Ali Onaran’ın yeğeni.

Diğer muhtarlar :

1. Hacı Hasan
2. Mulla
3. Pürçüklü
4. Ahmet Efendi
5. Küçük Pürçüklü Ali
6. N.Kemal Ertem
7. Ali Güler
8. Abdullah Çetinkaya

Hasan Onaran'dan sonra belediye kuruldu. İlk belediye başkanı Hasan Kekil'dir. 1986'da göreve başladı. Cerid 5 ayrı muhtarlığa ayrıldı.

Çağlayancerit ilçe merkezi mahalleleri :

1. Fatih Mahallesi : 1076 hanedir. İlçe merkezindedir.
2. İstiklal Mahallesi : 821 hanedir. İlçe merkezindedir.
3. Akdere Mahallesi : 274 hanedir. İlçe merkezinden 6 km. ötededir.
4. Aksu Mahallesi : 250 hanedir. İlçe merkezinden 12 km. ötededir.
5. Engizek Mahallesi : 210 hanedir. İlçe merkezinden 7 km. ötededir.

Çağlayancerit Kaymakamları :

1. İzzet Ercan (1988- 1989)
2. Ferhat Çağlar (1989- 1991)
3. Ekrem Çalık (1991- 1993)
4. Fatih Şahin (1993- 1995)
5. Bekir Atmaca (1996- 1998)
6. Fikret Zaman (1998- 2000)
7. Aydın Baruş (2000- 2002)
8. Mustafa Şahin (2002-)

Belediye başkanları :

1. Hasan Kekil (1986-1989), (1994-1999)
2. A.Nazım Engizek (1989-1994), (1999-2003)

Çağlayancerit'e bağlı beldeler :

1. Bozlar (Saray)
2. Düzbağ (Helete)

Çağlayancerit'e bağlı köyler ve bu köylerin ilçeye uzaklıkları:

1. Boylu : 9 km.

2. Bölükdamlar : 23 km.
3. Emiruşağı : 17 km.
4. Soğukpınar : 15 km.
5. Kale : 20 km.
6. Küçükcerid : 13 km.
7. Küçüküngüt : 30 km.
8. Oruçpınar : 30 km.
9. Zeynepuşağı : 25 km.

Çağlayancerit'teki kaymakamlık ve birimleri :

1. Adliye teşkilâtı
2. İlçe Jandarma Komutanlığı
3. Mal Müdürlüğü
4. Tapu Sicil Müdürlüğü
5. Özel İdare Müdürlüğü
6. Nüfus Müdürlüğü
7. Müftülük
8. Tarım Müdürlüğü
9. Sağlık Grup Başkanlığı

Genel idareye bağlı kurumlarda görev yapan memur ve hizmetliler:

Memur adedi : 289

İşçi adedi : 10

Devlet Planlama Teşkilatının 1996 yılında yapmış olduğu bir istatistik çalışmasına göre gelişmişlik açısından Çağlayancerit ilçesi 858 ilçe arasından 577. sırada gelmektedir. Bir başka hesaplama ile Türkiye geneline göre gelişmişlik düzeyimiz % 32.75, gelişmemişlik düzeyimiz ise % 67.25'dir. Bunun anlamı Türkiye ortalamasının altında bir gelişmişlik düzeyine sahibiz demektir.⁽¹⁾

¹ Öztürk, Said; Çağlayancerit İlçesi'nin Gelişmişlik Düzeyi, (2000) Kurtuluş Dergisi, Kahramanmaraş, sh. 89.

17- ORMAN DURUMU :

Çağlayancerit'in dört bir tarafı ormanlık iken bir kısım yerler tamamen tükenmiştir. Son zamanlarda buralarda yeniden ağaçlandırma çabaları olmuştur. İlçenin güneyinde bulunan Öksüz (Kandil) Dağı, Erinci Dağı da bu ağaçlandırmadan nasibini almıştır. Görüldüğü üzere bu çalışmalar iyi bir netice vermiştir. İlçeden görünmeye başlayan ağaçlar yarın buraya bir başka güzellik verecektir.

Çağlayancerit'in toplam orman alanı 18.961 hektardır. Bu alanın 1.902 hektarı koruluk, 3.676 hektarı baltalık ve 13.383 hektarı ise bozuk koru sahadır.

“Mar'aş kazasında meşhur Ahûr Dağı, Sır, Yenice Kal'a ve Kürtül, Bertiz, Kısık, Ayran Pınarı ve Yılan Ovası, Kapu Çam, Karaman ve bu dağların kısm-ı azamında cesîm ormanlar mevcud olub Eşcarı çam, kamalak (sedir), mezdeği (göknar), ardıç, mazu (mazi), ceviz, sâire vardır. Aslında daha pek çok meyveli ve meyvesiz orman ağacı vardır.”⁽¹⁾ İlçenin dört bir yanında, tabii olarak yetişen ve çeşit olarak en fazla bulunan orman ağaçları bunlardır. Nitekim bunlar, günümüzde de en başta sayılacak ağaç çeşitlerindedir.

Adı geçen ağaçlardan başka birkaç örnek :

¹ 1324 Sene-i Hicriyye (M. 1908) Mahsus, Vilâyet-i Haleb Salnâmesi, Matbaa-i vilâyette tab olunmuştur. Sahife: 459.

Ardıç: Boz ardıç, Kara ardıç, Dikenli ardıç (andız)
Çam : Karaçam: (Yukarılarda olur), Kızılçam, Fıstık çamı,
Ağ çam: (Sehil denen aşağılarda olur.)

Meşe: Ağ meşe, Kara meşe

Kokar, (Hem mala yedirilir, hem odun olarak kullanılır, hem de tesbih yapılır.), Sarı Ağaç, (Mallara yedirilir, mallar yapraklarını sever. Odun olarak da kullanılır.), At kestanesi, İğde, Kesme, Y. Akasya, Mahlep, Payam (Badem), İtburnu (Kuşburnu), Atalması (At elması), Tut (Dut), Ağ tut, Gara tut (mor dut), Sakızlık, Karaçalı, Çınar, Söğüt, Kavak, Tesbi,

Erik: Kuş eriği, Yonuz eriği, Oğlak eriği (aşısız hurma iriliğindedir. Çok şirindir. Rengi sarıdır.)

Kiraz, Yabani kiraz, Yemşen (Yemişen), Perpilim (Perpil asması), Bük çileği (Böğürtlen), Ekşi, Gurnup (Gelincik), Mehlep.

Anıt Ağaçlar:

Her yerde olduğu gibi, Çağlayancerit çevresinde de pek çok anıt ağacın kesildiğini ve yok olup gittiğini görüyoruz. Engizek'te Ziyaret Kamalağı mevkiindeki Ziyaret kamalağı bir ulu ağaç idi, kesildi. Hacı Ömer Boğaz, “dört kişinin eli kavuşmazdı. 1955-56'da eski muhtarlardan Ahmet Tükel kesti” dedi ve daha nice ağaçların bu şekilde kesilip gittiğini söyledi. Peygamber Ağılı civarında, Öksüz ve Engizek Dağlarında hala güzel örneklerini görebileceğimiz pek çok anıt ağaçlar vardır.

Çağlayancerit'te nesli tükenen veya nesli tükenmekte olan hayvan çeşitleri :

Ayı, Geyik, Domuz (hınzır veya yaban domuzu), Kurt (bozkurt az da olsa vardır), Çakal, Sırtlan, Yaban kedisi (dağ kedisi), Öşşek (vaşak), Sansar, Su iti (su samuru), Hasancık, Cardın (köstebek), Kirpi.

Çağlayancerit'te nesli tükenen veya nesli tükenmekte olan kuş çeşitleri :

Leylek, Kartal, Kuzgun, Doğan, Kerkez, Delice, Tavşan kuşu, Karakuş, Cırık, Hopal (güvercin büyüklüğündedir), Galleb (yaban güvercini), Sığırcık, Sakça, Keklik, Kırlangıç, Alabak (güvercin az iridir, kuyruğu ve döşü ala, gerisi siyah renklidir), Palıt kargası, Arıuşu (arı kuşu), ördek, Eyviyek (güvercin gibidir, eti yenir. İnekli, Aksu civarına gelen göçmen kuşudur), Kara takı, Ördek (kirik ördek, yeşil ördek), Karabatak, Kaya bülbülü (eti yenir), Seyfi (Keklik tipindedir. Keklikten az büyükcedir. Rengi şahine benzer), Loru (Horoz gibidir. Yırtıcı bir kuştur. Loru, yutacağı kemiği kışına ölçer öyle yutarmış, denilir), Çaylak (Tavuk büyüklüğündedir. Rengi kırmızıya çalar), Göveşek (Leylekten biraz küçüktür. Boynu ve ayakları leylek gibidir. Rengi gridir, beyazı da vardır. Kanatları siyahtır. Kışın aşağılarda su boylarında olur. Buna su kuşu da denir), Alâbak (Sesi gayet güzeldir. Çapar renkli eti yenen bir dağ kuşudur. Ekseriya palıt, üzüm, incir yer), Elhoca (Buna çoban aldatan da denilir. Keklik büyüklüğündedir. Rengi kırmızımtıraktır. Yazın dağda yaşar, kışın vadilere iner. Eti yenir), Atgüden (Çoğunluk atların peşinde dolaşır. Göğsü sarı renktedir. Eti yenir)

İlk defa 1996 yılında “cırık” çoğaldı. Bertiz havalisinde bile bol cırık yendi. 1997 yılında da “kirpi” çoğaldı. Bertiz civarında da bolca görüldü. Köylülerin deyimiyle, dağ taş kirpi doldu.

18-SU KAYNAKLARI :

İlçenin dört bir yanında bulunan çeşme, pınar, göz, kaynak, dere ve çayları incelediğimiz zaman buranın gayet sulak olduğunu görürüz. En büyük su kaynağı Aksu Çayıdır; Ceyhan Nehri besleyen en önemli çay olup, uzunluğu 115 km.'dir. Küçük Cerit'ten çıkar. Kartalkaya Barajı Pazarcık'ın hemen altında ve bu çay üzerindedir. Aksu Çayı, Pazarcık İlçesi ve Narlı ovasını sulayarak Ceyhan nehri ile birleşir. Merkez ilçenin 24 km. batısından Ceyhan nehrine karışır.

Sırasıyla diğer su kaynakları:

İlçenin doğusunda:

Keklicek'te bilek kalınlığı su vardır. Bu su bahçe sulamada kullanılmaktadır.

Gücük Suyu : Beden kalınlığında suyu vardır.

Kışpınar Kaynağı : Bilek kalınlığındadır.

Akdere Çatı Gözü : Bilek kalınlığındadır.

İlçenin kuzeyinde :

İncecik Gözü : Göl bağlanır, bahçe sulanır.

Biçme Oluk: Ayak bileği kadar suyu vardır.

Erik Gözü :

Salmanlar Pınarı:

Zorkun Pınarı : Baldır kalınlığında suyu vardır.

İlçenin güneyinde :

Değişir : Bel (beden) kalınlığında suyu vardır

Ev Kozu : Baldır kalınlığında suyu vardır.

Serdar, Yusuf, Selahattin Yakar ve Yusuf Yakar'ın oğlu Fatih:

Değirmen Gözü : Değirmen dönderecek kadar suyu vardır. Bu göz, hem çevresini güzelleştirmekte, hem de sulama ihtiyacını gidermektedir.

Büklüce Pınar: Ayak bileği kalınlığında suyu vardır.

Hatınoluğu : Ayak bileği kalınlığında suyu vardır.

19- YAYLALAR :

Tamamen dağlık olan ilçenin en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Aslında konar-göçer bir yapıya sahip olan Ceridler'in en büyük geçim kaynağı hayvancılıktır. 1960'lı yıllardan sonra, günümüze kadar hayvancılık zayıflayarak gelmiştir. Son zamanlarda, yayla güvenliğinin sağlanamamış olmasından dolayı yaylacılık ve dolayısıyla hayvancılık ağır bir darbe yemiştir. Yayla güvenliğinin yeniden sağlanması ile Yaylacılık ve buna bağlı olarak hayvancılık gözle görülür bir şekilde gelişmeye başlamıştır.

Hayvancılıktan elde edilen ürünler, Kahramanmaraş ve Gaziantep'te pazarlanmaktadır. Engizek yaylalarında beslenen davarlardan elde edilen Cerit peyniri ve Cerit çökeleği buralarda önemsenmektedir.

Çağlayancerit Yaylaları:

1. Büyük Yayla : Engizek Dağının zirvesindedir. Bol suyu vardır. Yayla yeri kır bir yerdir. Bir vakitler bu yaylaya Engizek Obası giderdi. Hüseyin Engizek'in 600 davarı vardı. Bozlar'dan da gelen olurdu. Bozların sürüsü daha çoktu.

2. Ali Bey Uşağı Yaylası : Engizek Dağının kuzeyinde, Ayrancıpınar Yaylasının batısındadır. Beşenli civarındaki Ali Bey Uşağı Kabilesi bu yaylaya giderdi. Binlerle ifade edilen sürüleri vardı. Mevki tamamen ormanlıktır ve bol suyu vardır.

3. Zeynep Uşağı Yaylası :

4. Maksut Uşağı Yaylası :

5. Alikar Yaylası :

6. Mehmedo Yaylası :

7. Âbu Hayat Yaylası : Burası Küçük Cerid'in yaylasıdır. 1986'da üç tane ev vardı. Obanın Mehmet Eskiyaş adındaki Beyi (büyüğü) içlerinde Prof. Dr. Faruk Sümer'in de bulunduğu kabileyi ağırlamış, bunun üzerine Prof. Dr. Faruk Sümer; "İnşaallah gezi sonrasında Ceridler ile ilgili bir makale yazacağım ve bunu başta Mehmet Eskiyaş olmak üzere Küçük Cerid'li kardeşlerime armağan edeceğim" demişti. Sayın Hocamız burada söylediği sözünde durdu ve Ceridler hakkında bir makale yayınladı.⁽¹⁾ Makalenin bir yerinde; o tatlı yârenliği, konukseverlik ve insanlık duygularını hatırlayarak aynen şöyle söylüyor:

"Cerid'lerden gördüğüm unutulmaz konukseverlik karşısında ben de onları sevindirecek bir şey yapmalı idim. Cerid oymağının tarihini yeniden araştırdım, inceledim, bu makale meydana geldi. Bu makaleyi başta Sayın Mehmet Eskiyaş olmak üzere Küçük Ceridli kardeşlere armağan ediyorum."⁽²⁾

Yaylanın Küçük Cerid tarafının dışında her yer ormanlıktır. Evlerin hemen yanındaki Âbu Hayat Pınarının dışında pek çok yerde su vardır. Gök ne kadar mavi ise, yer de o kadar yeşildir.

8. Soğuk Pınar Yaylası

9. Ayrıan Pınarı Yaylası

¹ Sümer, Faruk; Ceridler, (1998) Türk Dünyası Tarih Dergisi, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, İkinci yıl, Sayı: 24, sh. 3-9.

² Sümer, Faruk; Ag.dergi, Sh. 6.

20- YOLLAR :

Pazarcık güzergâhından Kahramanmaraş ile Çağlayancerit arası 112 km.dir. Uluyol güzergâhından ise Kahramanmaraş ile Çağlayancerit arası 62 km.dir.

Eski muhtar Ali Onaran ilçenin imarı konusunda şu bilgileri verdi:

"1950 öncesi hiçbir hizmet yapılmış değildir. 1950-54 arası ben de bir hizmet edemedim. Sadece Vali Cemal Babacı'yı davet ettim. İşçilerin eline kazma, kürek vererek bir yol açtırdım. Cerid'e ilk gelen vali Cemal Babacı idi. 1963'ten sonra içme sularını getirdim. Değirmen Gözü'nden köye su getirdim.

En büyük problem sınır davası idi; bu meselede çok yoruldum, ama neticede hallettim. Bayramgazi, Cennet Pınarı, Bezolar, Çakmak, Musolar, Bozlar ve Başpınar köyleri ile sınır meselemiz vardı. Sınır poroblemimiz halledildikten sonra Cerid'e kazma kürekle yol yaptık. Yine Cerid'ten Söğütlü'ye kadar kazma kürekle, Söğütlü'den de asfalta kadar dozerle yol açtırdım. Yol yapımı 3 yıl sürdü. Bu sırada vali olarak Necmettin Karaduman vardı.

PTT benim muhtarlığım döneminde kuruldu. Teşkilatlı bir nahiye kurmaya çalıştım. Vali Karaduman, "muhtar, gel nahiye için değil de belediye için uğraş" dedi.

Kemerli Taş köprüsünün, yani caminin önündeki köprü'nün tarihini bilemiyoruz. Eskilerden de bir bilgi gelmedi. Kısık ile Aksu arasındaki köprü Menderes döneminde yeniden inşa edildi. Burada daha önce bir köprü varmış; tamamen kullanılamaz durumda olduğu için yeniden yapıldı.

Eski muhtarlardan Ali Onaran'ın Albümünden Akdere-Aksu arası yol yapım çalışması

1970'ten önce su deposu yoktu, su sıkıntısı çekiliyordu; bir su deposu yaptırıldı. Yine bu dönemde muhtelif yerlere 15 adet çeşme yaptırıldı. Bunların 7 tanesi Akdere'de idi. Biri cami önünde, biri Mehmet Sağlam'ın evinin önünde, biri de Mehmet İğde'nin evinin önünde idi." dedi.

Günümüzde Çağlayancerit'e iki yoldan girilmektedir. Bunlardan birincisi Pazarcık ile Gölbaşı arasında asfalttan ayrılarak Söğütlü ve Bozlar istikametinde giden yoldur. Bu yol 112 km.'dir. İkinci yol ise, Uluyol veya Ahır Dağı istikametinden gelen yoldur. Bu yol ise 62 km.'dir. Bu ikinci yolun üç ayrı özelliği vardır, bunlar; yolun düzgün, kısa ve bir çok köyün yakınından geçmiş olmasıdır.

Çağlayancerit - Kahramanmaraş Arasındaki Yol Güzergâhları:

Çağlayancerit – Hatınoluğu - Caminin Çatı Deresi - Ali Haklı'nın bağı civarı - Büyük Gölün Deresi – Kazıklı - Kazıklıdere (Deli Ahmetler'in arazisi) - Küçük Merg (ev olmayan bir arazidir) – Dervişli - Topuz'un Köprüsü - Malcıözü (Gozların yanı) - Hacı Eyublu Mezarlığı - Yeniyapan havalisi - Çetinkaya. Burada yol ikiye ayrılır. Biri Ahır Dağına gider, diğeri de Ulu Yol'a gider. Bu yollar :

Ahır Dağı yolu : Kadı Pınarı - Nacar Ücesi – Armutlu – Delikli Taş – Ahır Dağı Zirvesi – Egri Göl (100 dönümlük göl yeri) – Kılıçlı Yaylası – Yedikuyu - Ağdere'nin çatının başı – Çatalmusluk – Dereli – Bûlek – Maraş.

1. Ulu Yol⁽¹⁾

Yakın zamana kadar işlek bir vaziyette olan bu yol, Maraş (Kahramanmaraş) ile Cerid (Çağlayancerit) ve aynı zamanda Gölbaşı arasındaki en kestirme yaya veya gölük yoludur. Gölük yolu olduğu kadar, yaylacıların da Göç Yolu ve aynı zamanda bir vakitler görülen ve revaçta olan odun, kömür kaçakçılarının da yolu idi.

Ulu Yol'dan faydalanan köyler :

Maraş'tan itibaren bu yoldan faydalanan köyler ve mezralar şunlardır: Dereköy, Ayaklıcaoluk, Gaffarlı, Yusuf hacılı, Peynirdere, Elmalar, Alicikli, Ağyar, Gozludere, Bulanık, Küçük Nacar, Kuzucak, Kazanlıpınar, İbolar Obası, Bölükdamlar, Beşenli, Emiruşağı, Zeynepuşağı, Oruçpınar, Bertiz (Başdervişli, Kemallı, Ağabeyli, Kaleköy, Hombur v.s.), Üngüt (Gulyanlı veya Milyanlı), Büyük Cerid (Çağlayancerit), Sakarkaya, Göynük, Saray (Bozlar) v.s.

¹ Kaya, Ömer; Ulu Yol, (2003) Alkış, 2 Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, Özdil Yayınları, Yıl: 2, Sayı: 10-11 (Temmuz-Ağustos; Eylül-Ekim 2003), Kahramanmaraş, sh. 21-22.

Maraş ile Büyükcerid (Çağlayancerit) arasındaki Ulu Yol güzergâhları :

Maraş – Gıraç – Suçatı - Gargalar Tutu - Hayıtlı Öz - Dereli Yazısı - Sarıkaya'nın altı - Göllü Yazısı - Köftül Höyüğü – Dereköy - Dereköy Yazı Yolu - Kerhan Çayı - Paşa Yeri Gediği - Yapılı Pınar - Ayaklıcaoluk Yazısı - Üçtutlar'ın altı - Domuz Ahır - Ağ Gabırlık - Yapının Başı - Cehrelik Mevkii-Yusufhacılı Yazısı - Yusufhacılı Köyü - Yusufhacılı Çayı - Hacı Osman'ın Zeytinliğinin altı - Peynirdere Köyü - Peynirdere Köprüsü - Elmalar Yol Çatı - Çilaşeler'in altı - Muratoğlu Değirmeni - Muratoğlu Değirmeni'nin üstü - Dutlu Değirmen - Bulanık Yol ayrımı - Hayvalı (Ayvalı) Mevkii - Bulanık Köyü - Bulanık Mevkii – Sürmen - Guzucak Yol ayrımı - Küçük Nacar Mezarlığı – Köprü - Küçük Nacar – Sarıkayalar - Ufacık Pınarlar (İğdecik) - Ağ Depe - İbolar Obası – Kubbe (1940 yılında kubbeli bir türbe vardı ve uçuruldu) - Çataloluk (Karapınar veya Odunsala) - Göğ Çayırın beri dere - Köpo Deresi - Göğ Çayır (Buradan yol ikiye ayrılıyor; birisi Beşenli ve Merg (Boylu)'e, diğeri de Bozlar'a gidiyor. Ulu Yol'un devamı bu ikinci yoldur) – Cindepe - Beşenli Köyü - Bozdere'nin önü - Emiruşağı Köyü - Tekne - Velan Çiftliği - Merg Yazısı - Merg (Boylu) - Deli Ahmetlerin arazisi - Kazıklı Dere – Kazıklı - Böyük Gölün Deresi - Ali Haklı'nın bağı civarı - Caminin Çatı Deresi-Hatınoğlu - Büyük Cerid.

Ulu Yol'un devamı:

Göğ Çayır ile Bozlar arasındaki bu ikinci yol, Ulu Yol'un devamı olan yoldur. Haddizatında tarihî Ulu Yol, Cin Depesi'nden sonra Tahtalı Köprü'ye varır ve buradan Bozlar'a gider.

Bozlar'a gidilirse; Göğ Çayır - Tahtalı Köprü (Cacık Deresi'nin üstündedir. Dere Ahır Dağı bitiminde doğar ve Beşenli, Bölükdamlar, Sakarkaya'nın içinden geçer, Köroğlu Galası'nın oradan ve aynı zamanda Göynük'ün kiblesinden Aksu

Çayı'na karıştır.) - Beşenli - Emiruşağı - Bozdere - Zeynepuşağı - Oruçpınarı - Cipil (Vadi gibi bir yerdir. Suyu bol olduğundan, suyu bol anlamına gelen 'cipil' adı verilmiştir.) - Bazlambaç (Burası düz bir yerdir. Düz ve tekerek bir yer olduğundan, bazlamaya benzemesi dolayısıyla 'Bazlambaç' adını almıştır.) - Kürdün Sîrânî (Köylünün birinin eşeğinin palanının sıyırılması dolayısıyla bu ad verilmiştir.) - İsbatanlı Pınarı (Burada su boldur. Çevresinde yetişen ısbatan adlı yenilen bir od cinsinin bol olmasından dolayı bu ad verilmiştir.) - Gulyanlı veya Milyanlı (Küçük Üngüt) – Pulyanlı - Gönük (Göynük) Çerkezleri (Tarlaların içinden Bozlar'a varılıyor.) - Bozlar.

Bozlar'dan yol ikiye ayrılıyor, biri Büyük Cerid (Çağlayancerit)'e ve Küçük Cerid'e, diğeri de İnekli'ye gidiyor. Bu tarafa giden yol, Bozlar'ın içindeki Aksu Köprüsünden geçmektedir. Eğer İnekli tarafına gidilirse; yol güzergâhları Bozlar'dan itibaren Hamidiye – Başpınarı - İnekli Gölü (Buradan itibaren dağ arasından Gölbaşı'na gidiliyor.) – Azablı - Kehikli - Gölbaşı.

Gölbaşı'ndan sonra yol üçe ayrılıyor. Bu ayrılan yollar :

Birinci yol : Çataltepe

İkinci yol : Malatya

Üçüncü yol : Tut

Ulu Yol, hemen yukarıda belirttiğimiz gibi; Büyük Cerid'ten sonra Küçük Cerid'e ve buradan da Helete (Düzbağ)'ye bağlanır. Helete'den sonra, doğu istikametinde Gölbaşı'na; kuzey istikametinde ise Darba'l - Hadât (Kısık)'ı ve Göksu Çayı'nı geçmek suretiyle Nurhak havalisine varılır.

Adı geçen Darba'l - Hadât, Ceyhan üzerindeki Darba'l-Kankarûn gibi bir kısıktır. Ta Mısır'dan beri gelip, Dülük Baba (Gaziantep) ve Pazarcık (Bâdın-ı Sağır ve Bâdın-ı Kebîr) istikametinden Elbistan'a ulaşan yol güzergâhı bu kısıktan geçer. Elbistan'dan sonra, Hunu (Arıtış) ve Sarız'dan geçerek Kayseri tarafına, yani Yabanlu Pazarı (Pazarören)'na ulaşan yol, tarihî kervan yoludur. Bu yol aynı zamanda askerî bir yoldur.

Ulu Yol, çok çeşitli hizmet veren tarihî bir yoldur. Hem yaya yolu, hem gölük yolu, hem de bir göç yoludur; aynı zamanda askerî ve kervan yoludur.

Büyük Cerid (Çağlayancerit) - Helete (Düzbağ) yolu ve yol güzergâhları:

Motorlu taşıt araçlarının olmadığı dönemlerde sürekli kullanılan bir yol idi. Yaya veya binekli olarak kullanılan bu yol, bir zamanlar hayvanla 2,5 saat sürerdi.

Güzergâhlar: Büyük Cerid – Aksu - Alaçık (Karapınar suyunun bulunduğu yer) - Höyük (Büyükçe bir hüyükür ve Alaçığın Höyüğü denir. Yol hüyükün kuzeyinden geçer.) - Gölet - Don Çökeği (Çamurlu çökek bir yerdir.) - Helete (Düzbağ).

2. Yabanlu Pazarı Kervan Yolu

Ömer Kaya, Ayran Pınarı ile Küçük Cerid arasında geçen ve aralarında Prof. Dr. Faruk Sümer'in de bulunduğu yaya yolculuğunu özet olarak şöyle anlatır:

“Ayran Pınarı yakınında arabadan ayrıldık ve biz yaya olarak yola düştük. Araba geriye, Elbistan'a, oradan da Kahramanmaraş'a dönecek ve tekrar bizi karşı tarafta, yani Çağlayancerit'te bekleyecekti.

Ayran Pınarı Mevkii: Üç yanı dağlarla çevrili küçük bir düzlüktür. Bir yanda davar sürüsü, bir yanda yılık atı misali serbest bırakılmış at sürüsü. Hepsi de seyib ve sahihsiz; akıncı atları gibi dörtnala giriştikleri zaman fethetmedikleri köşe bucak kalmıyor. Yayla atlara dar geliyor. Tepeyi aşar aşmaz gelen serin bir hava Engizek'te yeni bir yaylaya geldiğimizi muştuluyordu. Bu ani değişiklikle hepimiz de üşüdük. Küçük bir çoban buranın Ayran Pınarı olduğunu söyledi. Kocaman davar sürüsünü babasıyla beraber yayıyordu. Barbara Hanım kuzulardan bir tanesini kucağına aldı, bir resim çekti. Yanılmıyorsam bu resim gazetelerde de çıkmıştı. Hatta yanlışlıkla kuzu oğlak şeklinde yazılmıştı.

Prof. Dr. Faruk Sümer ve ekibinin Abu Hayat obasından Küçük Cerit'e olan yolculukları:

Âb-u Hayat Obası: Burası Küçük Cerit köyü yaylası ve obasıdır. Bitişik olduğu için pek sayamadım; üç veya dört evlik bir obadır ve birbirleriyle akrabadır. En yaşlıları olarak gördüğüm ve adının Mehmet Eskiyaş olduğunu öğrendiğim zata sorduğum zaman şaşırılmışım. Âb-u Hayat, bura için değişik bir ad idi. Âb-u Hayat'ın hemen önünden küçük bir su akıyor, onun adı da Âb-u Hayat Pınarı imiş. Küçük Cerid'e gelirken hava soğuk olmasına rağmen doyaya bir su içtim. Su şirin gelmişti. Bu belki de yediğim yağın damağımda kalan tadından ibaretti.

Bizi Mehmet Eskiyaş namındaki o yaşlı karşıladı. Bu obanın en yaşlısı, sözü dinlenen, hatırı sayılan bir Cerid ulusu idi. Önce çocuğa, sonra da köpeklere kızdı; öyle bağırmadı, anlıyamadığım bir şeyler yaptı.

Kusura bakmayın, buyurun, şöyle buyurun, dedi. Biz geride arkadaşlarımız var deyince, tekrar çocuğu çağırır ona

yine birşeyler söyledi. Yine ne dediğini anlayamamıştım, ama çocuk, o küçük çocuk o kocaman davar köpeğini aşağı doğru koşturarak götürünce farkettim. Köpeği uzaklaştırmasını tenbih etmişti. Adam geriye döndüğünde şaşırılmıştı. Halinden belliydi. Herhalde arkada kalan misafirler bunlardır, diyordu. Bu dağın başında kravatlı, hem de yaşlı bir adam, yanında da bir kadın, kolları kızıl et... Erkekler neyse ama, ya o genç kadın burada neyin nesiydi? Gün görmüş adam belli olur; sabretti, bir şey sormadı, tebessümle yetindi. Soru yağmuruna tutup da bizleri daha ilk anda tedirgin etmemişti. O sırada bir genç geldi. Ben meraklarını giderdim, bu isabet olmuştu. Zira gelen genç obanın korucusuymuş, ben söylemesem zaten o soracaktı. Daha sonra, “her gün nice insanlar gelip geçiyor, bilmezseniz olmuyor. Hadiseleri duyuyorsunuz, kusura bakmayın. Buyurun şöyle buyurun...” dedi. Dediği doğrudu. Bu ıssız dağ başında tedbir olmazsa yaşanır mı?..

Saçını bir yana yatırmış, dalgalandırmış; döşünde aynası ve tarağı, işte pervasız köylü delikanlısı budur. Dağ başında bile süslenmeyi, kendine bir çeki düzen vermeyi bırakmayan delikanlı budur. Şalvar eskimiş, ayakkabı yırtık olmuş ne çıkar, saçı taranmış ya, bir hoş bakıyor ya o yeter. İki eliyle “hoş geldin” deyip de ellerimi sıktığı sırada gücünü ve mizacını ortaya koymuştu. Elindeki iri parmak kemikleri ellerimi mengene gibi kavramıştı. Barbara Hanım’ın elini utancından sıkamadı. Galiba yiğitte haya daha bir anlamlı oluyor.

Genç, şüpheli gözlerle, yaşlı ise açık yürek ve apaçık sözlerle buyur ettiler. Bizi uzunca bir odaya aldılar. Penceresi kibleye bakan bu oda en aydınlık bir odaydı. Hem de etrafi muhafazalı ve kışın oturmaya en elverişli olanıydı. Âb-u Hayat suyunu, etrafındaki yemyeşil çayırılığı ve ekinleri seyreden pencereleri küçük de olsa huzur veriyordu. İster derenin içindeki çayır yeşilini, ister karşı tepelerin yamaçlarındaki kenger, keven yeşilini seyret, istersen hava açtığı zaman Engizek’in üstündeki masmavi gökyüzünü seyret, derinliklerine dal git. Ben buradan,

bu dağ, bu dere tepeden kimler geldi geçti diye düşünüyordum ki, Hocamız ve Barbara Hanım:

Gel Ömer Hoca, bak biz Ceridli kardeşimizin yayla yağını yiyoruz, diye çağırdılar. Ceridli kadınlar içeride, çocuklar da dışarıda cirit oynar gibi dört dönüyor, sofrta hazırlıyorlardı. Edebi gelip burada görmek ve göstermek gerek. Misafir düşkününü bu insanlar hizmet için yarışıyorlardı. Hoca:

İşimiz acele hemen gitmemiz gerek, kusura kalmayın, fazla kalamıyacağız, dediği için sofrta acele kurulmuştu. Her birimizin önüne bir tabak taze yağ ve bir bardak çay konuldu. Onlar için herhalde önemliydi ki, bisküvi de getirildi. Barbara Hanım’a Almanya’da böyle bir yağ yiyebildin mi? diye sordum. O da; Almanya’da yemedim ama Alpler’de de böyle güzel yağ olduğunu gördüm, dedi.

Biraz önce bakışlarıyla, bu avrat da neci diyen Mehmet Eskiyaş, misafirlerinin bir inceleme, araştırma ekibi olduğunu yine soru sormadan öğrenmişti. Belli bey, diyordu. Asıl olan kendisinin belli olmasıydı, sakalını değirmende ağartmamıştı. Engizek yaz ortasında bile serin ve soğuktu. Mehmet Eskiyaş, yüzünde ne sertliği, ne de yumuşaklığı belli ediyordu. Engizek bu çeliğe iyi su vermişti. Her sözü yumuşak ve o kadar da etkiliydi. Bunu Hoca ve Barbara Hanım için birer beygir istediğimiz zaman daha iyi anladık. Mehmet Eskiyaş yaşlıydı, Âb-u Hayat Obası yaşlıydı. Zira Mehmet Eskiyaş’ın hanımı bir hafta önce ölmüştü ve dünyada bir dikili fidanı kalmıştı. Ondört yaşındaki Mehmet’ten gayrı kimsesi yoktu.

“Hoca Efendi, bir köleniz var, güccük amma sizi Cerid (Küçük Cerit)’e kadar savar. Siz şu dar vakitte yolu, izi bilemezsiniz. Bakın rahmet de düşüyor, ortalık da karacak, gedemezsiniz,” diyordu.

Fakat asıl mesele iki at bulabilmektir. Atın biri hazır, fakat şu yağmurlu havada gerek Hoca’yı ve gerekse Barbara Hanım’ı yürütmek zor olacaktı. Hem vakit de dardı. Atın biri hazır ve lâkin ikinci atın nalı eksik ve çakılması gerekti. Nal bulunmuştu,

çivi de bulunmuştu ya, atın ayağından düşmüş olan evvelki nalın çivisinin çekilmesi gerekiyordu. Kerpeten neredeydi? Ne sandık koydular, ne tâ, ne de köşe bucak hep aradılar, ama nafiile bulamadılar. Ben, hayırlısı ne yapalım, bir atla idare edelim bari, dediysem de Mehmet Eskiyaş, başını salladı, dağılan saçlarını biraz daha dağıttı. Belli ki, utanıyordu, yüzü kıpkırmızı olmuştu.

*Prof. Dr. Faruk Sümer ve beraberindeki ekip Engizek Dağı'nda
Mehmet Eskiyaş'ın evinin önünde:*

Yok hocam, aserek de getse, sözüm ona bu hayvan sizi Cerid'e kadar götürecektir. Çare yok götürecektir... Elim (ilim) sahibi insanı severik, Allah sizden razı olsun, obamızı şenlendirdiniz. Hele o âbeynen namaz kılışın bizi, hanemizi sevindirdi. Vallaha diyom sana, buraya gelen beylerden ilk defa namaz kılan sizi gördüm, diyerek ayağındaki çivili ata razı etmeye çalıştı.

Gerçekten de namaz kılmak için seccade istediğim zaman Mehmet Eskiyaş'ın anası, gâh aşağı iniyor, gâh yukarı çıkıyor

seccade arıyordu. Bu arada “namaz gurban, namaz gurban” diyerek sevincini açığa vuruyordu. Kadın seccadeyi buldu, getirdi ve kendi eliyle hazındamında buğday çuvallarının önüne serdi. Osman Sayın'la birlikte ikinci namazımızı kıldık. Bu namaz kıldığımız yer gönlümü ta eskilere götürdü. İçeride neler yoktu; buğday, bulgur çuvalından, darı sömeğine; soğan, sarımsak bağına, hasılı ekmek destesine kadar kışlık zahire doluydu. Zaten hazındamı kışlık zahirenin bulunduğu yerdi. Küçüklüğümde evimizde böyleydi; kışlık erzakın her nevi burada bulunurdu. Zamanımızda ulaşım araçları türlü kolaylıklar getirmiştir. Kış aylarında meyve sebzelerin ulaştırılmadığı yer kalmadı. Dolayısıyla bir kısım sebzeleri kurutarak saklamaya, meyvelerden çirler yapmaya da gerek kalmadı. Bir kışlık ekmeği üç beş gün boyunca yaparak hazındamında yığın yığın bulundurmaya başlandı.

Öğlen hareket ettik. Bir dereyi takiben ilerledik. Önde Osman Sayın, Yalçın Özalp ve H. Hüseyin Yılmaz vardı. Ben biraz geride kalmıştım. Daha doğrusu Âb-u Hayat suyunda abdestimi tazeledim ve aynı zamanda Faruk Sümer Hoca'yı ve Barbara Kellner'i bekledim. Aşağıdan onları görebiliyordum. Önce Faruk Sümer Hoca'yı, daha sonra da Barbara Kellner Hanım'ı bindirdiler ve aşağı kadar uğurladılar.

Bir yanda kengeri, bir yanda keven
Yamaçta ekini, koyakta döven
Türkmen Oymağından Cerid'i öven
Ne söylese daha az dedi, derim.

Diye mırıldanarak yürüyordum; yağmur çiseliyordu. Az sonra yağmur şiddetini artırdı.

Küçük kılavuzumuz; şu tepenin ardından sonra düzlüğe varıyoruz. Hemen şu buruna varırsak Küçük Cerid'e az kalır, ondan sonra da görünmeye başlar. Yok yok biraz ilerden sonra yol güzelleşir, diyerek karanlıkta rahatlamamızı istiyordu.

Soğuk Pınar'a geldik. Burada davar yayan çocuklar ateş yakmış sinsin oynuyorlardı.

Ferik Pınarı'na geldik, ama artık aşağıya doğru iniş başlamıştı. Ortalık karardıkça kararıyordu. Yağmur hala devam ediyordu. Bayan Barbara'ya Âb-u Hayat'ta yağmurda üşümeyeyim diye aldığım küçük battaniyeyi verdim. Bunu Mehmetle geri gönderecektim. Kısrığı durdurdum, Barbara Hanım'a:

Biraz eğleş, şunu sırtına al. Belimden çıkardığım havluyu da göstererek, bak bunu da benim gibi iç çamaşırının altına koy ve üşüme, sonra hasta olursun. Gel in, ben atı tutarım; sen şu münasip yerde dediğimi yap, burası yayla, soğuk iyi dokunur, dedim. İnip bir kuytu yerde kendi kendine havluyu koysa iyi olurdu; havlu için beni düşündü ve almadı. Yalnız battaniyeye razı oldu ve üzerine örttü. Yine de sevindim, yağmurdan kurtulmuştu. Zaten epey ıslanmıştı. Yağmuru yedikçe üşümüş ve büzülmüş ve büzüldükçe de küçülmüştü. Nedense içime bir burukluk çöktü, üşümemesi için korumaya çalışmışım, o da beni koruyordu.

Sağımızda Mamo, solumuzda da Kuyu Yaylası yer alıyordu. Derken Isırganlı yaylasına geldik. Buraya Soylu Dere de deniliyormuş.

Artık meşelik de iyice çoğalmaya başlamıştı. Bir meşenin gövdesine, dalına veya budağına çarpmamak için çok itina göstermek gerekiyordu. Gâh koşarak, gâh el yordamıyla sağı solu yoklayarak ilerliyorduk. Kılavuzumuz Mehmet :

Aha Cerid göründü. Aha Cerid'e geldik. Ben demedim mi? Bakın yakıncacık yer. Hee bakın aha geldik, dedi. Öyle dedi ya, bize zor gelmişti. Yakıncacık yer, demesin mi? Gülüştük. Onun için yakındı, biz ise sırlıslık olmuş üşüyorduk. Biraz daha acele ederek meşelikten indik, bahçe kenarlarındaki çitleri takibeden genişçe köy yoluna düştük. Artık rahat gidebiliyorduk. Bura geçtiğimiz yola nazaran düz asfalt sayılırdı. Nihayet ışıklar iyice belli oldu.

Küçük Cerid'e geldik. Yolda konuştuğumuz gibi, çocuk bizi doğruca muhtarın evine götürdü. Nerelerden, nasıl geçtiğimizi bilemeden Muhtar Yusuf Sarialtın'ın evine vardık. Bizi muhtarın amcası Ali Sarialtın karşıladı, muhtarın odasına aldı. İçeri girdiğimizde birkaç kişi televizyon seyrediyordu. Ayağa kalktılar, saygıyla ve biraz da şaşırarak mukabil selamda bulundular. Bu dar vakitte gelen, perişan davetsiz misafirleri buyur ettiler. İki kişiden, yani benimle Osman Sayın'dan gayrısı yaman ıslanmışlar ve üşümüşlerdi. Bilhassa Hoca ile Barbara Hanım'ın dişleri çatırdıyordu, her an hasta olabiliyorlardı. Hemen döşek yorgan getirdiler. Dört kişinin üzerine örttüler. Ne kadar üşüdükleri yatağın sarsılmasından belli oluyordu. Ben sırtımdaki avluyu ve belimdeki yağlık misali bezi çıkardım. Ceketten gömleğime kadar yaş geçmişti, ama bedenime daha ulaşmamıştı. Zaten epey bir zaman battaniyeyi üzerime tutarak gelmişim. Barbara hanım, yorgandan başını çıkarıp:

Senin sözünü dinlemedim, dinleseydim bu kadar üşümezdim, derken diğerleri gibi dişleri birbirine çat çat vurarak titriyordu. Hiç biri doğru dürüst konuşamıyordu.

Ben kendimizi tanıttım, ne maksatla burada bulunduğumuzu anlattım. Çok memnun oldular. Ondan sonra telaş daha da yoğunlaştı. Namaz kılmak için su ve müsait bir yer rica ettiğim zaman her şey derhal yerine getirilmişti. Hakikaten her şey dakikti, herkes emre harfiyyen amade idi.

Nedendir bilemiyorum, yani kesin bilemiyorum herkesi sevindiriyorduk. Muhtarın amcası Ali Sarialtın da bizimle beraber namaz kıldı. Köylümüz sevdiğini iyi severdi, bunu biliyordum. Ali Sarialtın beni kenara çekti kısa bazı sorular sordu ve bilgi aldı. Elli altmış yaşlarında vardı; sözün gelişinden neticeyi kavrayan bir insandı. Gece mutlaka gitmemiz gerektiğini belirttim, hatta bunun için bir vasıta bulma hususunda bize yardımcı olmasını rica ettim. Elbistan'dan beri gelip, bir arabanın bizi Çağlayanecerit'te beklediğini anlattım. Hakikaten çok üzülmüştü :

Böyle bir misafir kafilesi evimize gelsin de onu bir kahvaltıyla savayım... Hoca sen beni yiyenim (muhtar)'le döğüştürecek. Buna Allah da razı olmaz, kulu da... Akşamın hayrından sabahın şerri yeğdir, sabah olsun bir kurban keseyim, ondan sonra güle güle gedin, dedi. Hatta velâ havle çekerek bir süre böyle söylendi. Bir Cerid büyüünü, misafirine hizmetten alıkoymuştum; gerçek anlamda kahroldu.

Namazı kılıp, Ali Sarıaltın ile konuşmayı bitirdikten sonra içeri girdik. İçeride nefis bir kahvaltı hazırlanmış bizi bekliyordu. Üşüyenler sıcak çayı hüpletdikçe yavaş yavaş kendine gelmeye başladı. Gelir gelmez yatağın içine girmeleri iyi olmuştu. Yatağa nasıl girdiklerini bilemeyenler, ancak yataktan çıkarken bir bayanla yorganın içine girdiklerinin farkına varmışlardı. Küçüklüğümdeki o kış tandırı aklıma geldi, gülmüştüm. Yatağın içindekiler gülmeyi beceremiyorlardı; ev sahipleri de utandıklarından gülemiyorlardı. Hani katıla katıla gülmeyi canı istemeyen yoktu. Sıcak çayı içtikçe canlandılar, titremeleri tamamen geride kaldı.

Küçük Cerid ve Muhtar Sarıaltın'ın evinden köye yeni gelen küçük bir otobüsle ayrıldık. Yollar kapkaranlıktı, köy karanlığa gömülmüştü. "Tekrar bekleriz, yine buyurun, Allah sizden razı olsun, bizi unutmayın..." dilek ve temennileri içimizi aydınlatmıştı. Yaman insanlardı, yiğit insanlardı, cömert insanlardı, sıcak insanlardı. Artık Ceritliler'in elleri bizi karanlığa uğurlamışlardı; belli ki aşağıya doğru iniyorduk. Burada, Sümer Hoca, arkadaşlar Ceridler böyledir işte, dedi. Otobüste altı kişiydik, Çağlayancerit'e kadar istediğimiz yere oturabilecektik.

Çağlayancerit'e geldiğimizde pikabımızın bizi beklediğini gördük. Akdere mahallesine gelmiştik, burada arabayı değiştirdik."⁽¹⁾

Pazarcık - Cerid Kervan Yolu ve Güzergâhları:

Bu yol, Yabanlu Pazarı kervan yolunun Pazarcık - Cerid kısmıdır.

Yol güzergâhları :

1. Pazarcık - Antep (Dülük)'ten gelen ve Narlı'dan geçtiğini sandığım kervan Pazarcık'a gelir. Aksu geçişi Ulubahçe (Bâdın-ı Kebîr veya yukarı Bâdın) istikametinde veya biraz yukarisındadır. Buradan Aksu (1347'de Araboğlu namındaki bir zat tarafından halktan para toplanarak yapılan) bir köprü ile geçilir. Bu köprüye en yakın köy, Köprünün poyrazında bulunan Terolar köyüdür. Ta başından itibaren Cerid'e kadar yol hep Aksu'nun solunu (batısını) takip ederek gider. Hatta ilerideki Göynük ve Bozlar'da da durum aynıdır.

2. Büyük Pınar: Yukarı Pazarcık (Bâdın-ı Sagîr) ile Ulubahçe arasında bir yerdir.

3. Nağça Yeri: Aksu'nun berisinde bağların bulunduğu yerdir.

4. Göğ Alan: Bağların bulunduğu yer ile Aksu arası.

5. Aksu Köprüsü: Kartalkaya Baraj gölü içinde kalmıştır. Barajdan önce sadece ayakları duruyordu.

6. Döndükler:

7. İlyaslar: Bu obaya Aylazlar da denilir.

8. Musolar: Pazarcık'a 15 km.mesafededir. Buraya en yakın köy doğusundaki Esmen Pınarı'dır.

9. Kısık Deresi:

¹ Kaya, Ömer; Elbistan - Maraş Hanları ve Yol Güzergâhları, Memleket (Günlük Bağımsız Siyasi Gazete) Sh.: 3, Tefrika: 6 ve devamı, Sayı: 11.901, Tarih: 01 Ocak 2003.

10. Sokular (Soku Milyanlı): Buraya en yakın köy Sakarkaya'dır

11. Uzungeliş Yazısı: Buraya Kavak da denilir.

12. Gülleli Ziyaret: Sakarkaya'ya yakın bir tepedir ve üzerinde bir ziyaret yeri vardır. Ziyaretin iki yanında, beyaz taştan ve her birini bir adamın zor kaldırabileceği iki gülle vardır.

13. Kısık:

14. Muso'n Köprüsü : Sakarkaya'nın altındadır. İki ayaklı ve kantarması sudan 8 m. yükseklikte olan tarihî bir köprüdür.

15. Sakarkaya'nın batısında ve Büyük Nacar'ın kuzeyinde bulunan Kandil Dağı'nın güney doğusundan geçilir. Dağın en yüksek tepesi Sakıibaba tepesidir. Vaktinde bu dağda geyik avlayan meşhur Çağlayancerit avcıları; İbiş Öztürk, Kör Hasan ve kardeşi Hacı'dır.

16. Göynük: 300 hane civarında bir köydür. Bozlar'a 3 km. mesafededir. Aksu'ya biraz mesafeli olmakla beraber düz bir alandadır ve yeşillik içindedir.

17. Bozlar: Güney doğusu göl havalisine, kuzey doğusu da Aksu Deresi'ne bakan hafif bir tepe üzerindedir. Aslında tarihin, toprağın dışına fırladığı açıkça görülen bir ören yeridir. Çağlayancerit'in bir beldesi olan Bozlar'ın bir tarafı Çağlayancerit'ten gelen Aksu düzlüğüne, diğer tarafı da İnekli Göl düzlüğüne dayanır. Tarihi sinesinde saklamaya çalışan yemyeşil bir beldedir. Buraya en yakın köyler şunlardır: Doğusunda: Başpınar (3 km.), Abbasiye (2 km.) Güney doğusunda : Göynük (3 km) Güney batısında : Bayırlı bulunmaktadır.

18. Kavşak : Burası Aksu, Çağlayancerit ve Küçük Cerid yol kavşağıdır. Kavşağa en yakın yer Akdere'dir. Kavşak'taki bahçeliğe "Arabın Bahçesi" denilir. Burası daha önce izah edildiği üzere meşhur bir bahçeliktir.

Çağlayancerit'te Gölükçüler :

Çağlayancerit'ten Pazarcık'a gölükçüler bir günde gider gelirdi. Ama Maraş'a gidip gelemezlerdi. Bir gün gider, bir gün gelirlerdi. Gece giderler, gündüz akşama kadar işlerini bitirirler ve akşamleyin geri dönerlerdi.

Çağlayancerit'te Hızlı Yol Yürüyenler :

Osman Durmaz; 12 saatlik Maraş yolunu rahat yürürdü. Sabahleyin 7'de buradan çıkar, Maraş'a gider ve geri dönerdi.

Culfa Omar; hızlı yol yürüyen deyince ilk akla gelenlerden biri de budur.

Çağlayancerit'te bir hasta varmış. Birileri hastaya, "portakal olsa da versek, mübarek eyi gelirmiş" demiş. Bunun üzerine "Culfa Omar'ı bulak o tez gider, gelir" demişler. Omar'a haber vermişler. O da gitmiş, Maraş'tan portakalı alıp gelmiş. İkincin üzeri biri Omar'ı görünce, "yahu millet seni arıyor, sen burada dolaşıyorsun. Seni Maraş'a salıcılarımış..." derken bir başkası gelip; "Yahu hani sen Maraş'a gediciydin, zavallı adama portakal getiriciydin?.." deyince o da "He gettim, getirdim, teslim ettim" der.

Çağlayancerit havalisini Kahramanmaraş'a bağlayan yollara Gölükçü yolları, Göç yolları (yaylacı yolları) gibi isimler verilmiştir.

Mevcut yollara verilen isimler ise:

1. Sanat yapılı köy yolları,
2. Sanat yapısız köy yolları,
3. Mutasavver köy yollarıdır.

Çağlayancerit - Umutlu ve Hombur Ahır Dağı üzerinden giden yol dışında diğerleri sanat yapılı köy yolları sınıfında iken bir çoğu asfaltlanmıştır. Bunlar zamanla daha da güzelleşecektir. Eğer bir gün Küçük Göl, Kara Göl, Yedi Kuyu, Milcan yolunu asfaltlı görürsek şaşmayalım; gün gelecek yörenin güzelliği daha iyi anlaşılacaktır.

21- TAŞINIR VE TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI :

A. Taşınmaz Kültür Varlıkları :

1. Kaya Mezarlıkları : Çağlayancerit ile Düzbağ (Helete) arasındaki Alacık Mevkiinde Höyük mezar şeklinde kayalar vardır.

2. Yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar : Engizek yolu üzerinde yazılı büyük bir kaya varmış, zamanla parçalanmış.

3. Höyükler : İlçenin doğusunda, Karafıraz ve Küvecik Tepesi vardır.

İlçenin kuzeyinde, Karabelan adında bir höyük vardır. Höyük Karabelan Tepesindedir. Höyüğün taban alanı 4-5 dönüm, tepesi ise 2-3 dönüm kadardır. Yüksekliği ise 50 m. civarındadır.

4. Kale, hisar, sur v.s. : Aksu'nun gözünde Kız Kalesi vardır.

5. Harabeler, kervansaraylar v.s.: Engizek Dağı'nın arkasında (kuzey tarafında) Ayrınpınar civarında, yani Âbu Hayat ile Göksu arasında bir kervansaray vardır. Kervansaray tamamen harabolmuştur, yalnız yeri bellidir.

6. Köprüler, su kemerleri, su yolları v.s.: İlçe içinde birkaç tane köprü vardır. Bu köprülerden bir kısmı ağaç, bir kısmı da taş yapılıdır. Zorkun deresi üzerinde bulunan 4 köprüden en eskisi, Cami civarındaki kemerli taş köprüdür. Bu köprünün ne zaman yapıldığı bilinmiyor.

Aksu mahallesinin Kısık mevkiinde bulunan su kanalı tamamen kisten yapılmıştır. Bu kanalla zamanının önemli bir yerleşim yeri olan Göynük'e su götürüldüğü sanılmaktadır.

7. Tarihî yol kalıntıları, mesafe taşları v.s: Bkz. Yollar.

8. Sunaklar, rıhtımlar, tarihî saraylar : Bozlar'ın saray kalıntıları vardır.

9. Camiler, mescidler, musallalar, namazgâhlar:

Keziban Hatun Camii (Ulu Camii): İlçenin en eski camisidir. Cumhuriyet öncesinde ilk Ceridlerin yerleşimi ile yapılmış ve daha önce anlatıldığı üzere Cuma namazı kılınabilen fermanlı bir camiidir.

Keziban Hatun Camii yapım tarihi belli olmayan eski camiilerdendir. Minaresi 1976 yılında yapılmıştır.

Söylentiye göre; buraya ilk gelen evler çoğalarak kabilelere dönüştüğü, yani nüfusun artmaya başladığı bir zamanda artık namazgahta namaz kılma zamanının geçtiğini düşündüler. İlk yapılan basit mescit zamanla ihtiyaca cevap vermez hale gelince Cerid'liler buraya bir cami yapmaya karar verdi.

Cuma namazı kılınabilecek bir caminin yapımı bir hayli külfet isteyen bir işti. Cami yapımı için gerekli taş ve ağaçlar çevreden tedarik edilse dahi ehil bir ustanın bulunması ve onun ücretinin ödenmesi Cerid'lilerin bütçesini zorlayacaktı. Üstelik caminin yapılacağı yer de tartışma konusu idi. Göz'ün başına, kayalıklar üzerine Cami inşaatı yaptırmak mümkün değil diyenler vardı. Elli-altmış direkli kıl çadır sahibi Kezban adında bir hatun, erkeklerin arasından boyunu göstererek kendini belli eder. Köylünün iki şak olduğu yerden, başında altın, gümüş ve peneslerle süslü başlığı, elinde kamçısı ile üçeteğinin yanına vurarak yavaş yavaş ortaya doğru gelir. Uzun konçlu gülşefteli yemenisi ile yeri incitmeden geldiği orta yerde, bir taşın üzerine sol ayağını kor ve ustaya:

- Duyduğum kadarıyla köylüye, buraya cami inşa edilmez demişsin, söyle bakalım senden başka usta başı var mı?

Usta:

- Bizi çağırdılar geldik. Ben taş ustasıyım. Bunlar da galfalarım. Buraya cami yapılmaz demem şundan ötürü oldu. Yer olduğu gibi kayalık, külünk bile zor çalışır. Size pahalıya mal olur. Bize para lazım, amma size yazık olur. Bu yüzden olmaz dedim, gene de olmaz diyom, der.

Kezban Hatun, belindeki kemerin içinden örme bir kese çıkarır, ustanın önüne atar. Kese yere düşer düşmez içinden çil çil altınlar etrafa dağılıverir.

Kese yerde yatarken, Kezban Hatun ustaya:

- Usta, uzun söze gerek yok, bu kesenin üstüne inşaat yapılır mı yapılmaz mı? Der.

Usta daha elini atmadan kazanacağı altınları görünce, sözü uzatmaz ve tek söz söyler:

- Hatun, kesenin üstüne inşaat yapılır, yapılır, der.

Böylece caminin inşaatına başlanılır. Köylülerin de yardımıyla kısa zamanda bitirilir. Şu andaki taş yapı sonradan yapılmıştır. Cami öne yakın zamana kadar Pazar yeri olarak da kullanılıyordu. Ama günümüzde Pazar kalktı ve cami altındaki dükkanlar da eski önemini kaybetti.

Köprübaşı Camii : Hâfız Ahmet evinin bir kısmını cami yaptı ki, yeni camilerdendir.

Garaj Camii: Ali Onaran'ın arsası üzerine yapılmıştır. Yeni camilerdendir.

Engizek'te 2 cami, Aksu'da 1 camii, Akdere'de 1 camii, yeni camilerdendir.

10. Mezarlıklar: İlçenin doğusunda, Sağlık Ocağı yanında Gâvur Gabırlığı denen bir mezarlık yeri vardı; lâkin yeri belirsiz ve kaybolmuş durumdadır.

İlçe mezarlığının üstten görünümü:

İlçe mezarlığı Fatih mahallesi içindedir. Bu ilk mevcut mezarlığın ortasından bir vakitler yol geçerdi. Ayrıca üç ayrı mahallede küçük mahalle mezarlıkları vardır. Akdere’de, Engizek’te, Aksu’da birer mezarlık vardır. Engizek’e giderken eski bir mezar yeri daha vardır. Bunu eski mezar yerlerinden anlıyoruz.

Uşak Ölen Yer : Mustafa Öztürk’ün ve Hacı Ömer Boğaz’ın anlattıklarına göre; ilçenin kuzeyinde bulunan ve “Uşak Kırılan Yer” veya “Uşak Ölen Yer” adıyla anılan mezarlığın hikâyesidir.

Bozlar ve Göynük Ermenileri, Helete ve Cerid ile sürekli savaş halinde bulunur. İşte bu çatışmaların birinde Ceridliler yalnız olduğu bir zamanda gafil avlanırlar. Yalnız ve düşmana karşı zayıf bir durumda kaldıkları için çatışma sonunda bir hayli Ceridli telef olur. Göcek Deresi’nde Tecirliler’in baskımına uğrayan Döngelliler gibi, çaresiz ziyan olurlar. Bu acı olayın hatırası olarak; hadisenin olduğu yere “Uşak Ölen Yer” denilmiştir. Mezarlıkta, o günden beri duran ve acı hatırayı günümüze kadar taşıyan epey mezar taşı vardır.

11. Kabartmalar, mozaikler v.s. : Küçük Cerit’te mozaik kalıntıları ortaya çıkmıştır.

B. Taşınmaz Tabiat varlıkları :

Tarihî mağaralar, kaya sığınakları: Bkz. Mevkiler (civarındaki mağaralar)

Özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları: Bkz. Ağaçlar.

22- SAĞLIK :

Ali Onaran, Büyük Cerid’te çıkan cüzzam hastalığı konusunda şu kısa bilgiyi verdi.

“1950’li yıllarda idi, Cerid’te bir cüzzam hastalığı çıktı. Önceleri ne olduğunu bilemedik. Maraş’a gidenlerden bir iki kişinin durumu belli olunca, bakanlığa müracaat ettim; ilgi gördü ki, Ankara’dan bir doktor geldi. Doktor yanındaki ekibiyle bir tarama yaptı. Sağlık taraması sırasında 31 tane cüzzamlı vaka olduğu tesbit edildi. Bu hastaları Maraş’a götürdük. Doktorun bilgisi ışığında vilâyet gerekli desteği verdi. Yağcılar’ın otobüsü ile hastaları Elazığ’a gönderdik. 3-5 yıl içinde, gidenlerden bir kaçının öldüğünü öğrendik. Birkaç kişinin dışında, gidenlerin bir çoğu sağlam olarak döndüler. Bundan sonra böyle bir vaka görmedik.”

İlçedeki tek sağlık ocağı 1969 yılında ilçe girişine yapıldı. Sağlık ocağında görev yapan ilk doktor İzmir’li Mehmet Tüysüz’dür. Sağlık ocağında görev yapan doktorların tamamı pratisyen hekim olup, branş hekimliğini kazanınca ilçeden ayrılmaktadırlar. Dolayısıyla bugüne kadar uzun süreli görev yapan doktor çıkmamıştır.

İlçede Ali Onaran’ın bahsettiği türden afet sayılabilecek bir hastalık yeniden vukubulmamıştır. Sağlık ocağında zaman zaman 1’den fazla doktorun birarada çalıştıkları olmuştaysa da halen 1969’lu yıllardaki gibi tek doktor görev yapmaktadır.

Tek sağlık ocağı ve tek doktorun kocaman bir ilçe merkezinin ihtiyacına cevap veremeyeceği bilinen bir gerçektir.

Sağlık ocağının mevcut kadrosu 1 doktor, 2 sağlık memuru, 1 hemşire, 1 memur, 1 şoför ve 2 hizmetliden oluşmaktadır. Sağlık ocağında teknisyen olmadığından hizmetliler röntgen teknisyeni olarak da çalışmaktadırlar. 2 sağlık memurundan biri ise görevi ile ilgisiz olarak yeşil kart evraklarına bakmaktadır. Sağlık ocağında teknik donanım açısından hiçbir alet bulunmamakta olup ağır hastalar serum takılarak şehir merkezine nakledilmekte, dolayısıyla da özellikle kiş aylarında yolda bir çok hasta vefat etmektedir.

Cerid'e ilk yerleşen oymaklardan Topuzlar'ın YURTAL kolu:

195

Cerid'e ilk yerleşen oymaklardan Topuzlar'ın YAMAN kolu:

196

Cerid'e ilk yerleşen oymaklardan Topuzlar'ın YEL kolu:

197

Topuzlar'ın YAKAR kolu ile Amcaoğlu olan RESİM'ler:

198

Kahramanmaraş Merkez'de VEZİR'ler diye bilinen MİRZA Kolu:

199

Halep Vilayeti Maraş Sancağı:

200

1530 yılında Maraş Sancağı:

201

Adana – Ceyhan havalisinde Cerid'lerin buldukları yerler:

202

KAYNAKÇA

- AKKAYA, Nevin. 2003. Dadaloğlu'nun Şiirlerindeki Tarihi Olaylar ve Bu Olaylarda Yer Alan Özel Kişi Adları, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Sempozyum Bildirisi, <http://turkoloji.cu.edu.tr/SEMPOZBIL/akkaya.asp>.
- ALBAYRAK, Nurettin. 1999. Dadaloğlu, Timaş Yayınları, İstanbul.
- ARAS, Mutan Hamdi. 2003. Ceridoğlu Sipahi Beylerinin Soykütüğü Üzerine Bir İnceleme, www.tarihvakfi.org.tr.
- ATALAY, Besim. 1973. Maraş Tarihi ve Coğrafyası, Dizerkonca Matbaası, İstanbul.
- ATILGAN, Mehmet. 2001. Çukurova'dan Kaman'a Dadaloğlu, Kaman Belediyesi yayını, Kırşehir.
- BAYAZIT, Bekir Sami. 1989. 1865-1866 Kürt-Dağı, Cebel'i Bereket Kozanoğlu'ları İsyanı ve Güneydeki Aşiretlerin İskanları, Kültür Eğitim Tesisleri, Antakya.
- BAYAZIT, Bekir Sami. 1998. Kahramanmaraş'ta Bayazıdoğulları, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş.
- BÜYÜK LAROUSSE. 1986. Milliyet Yayınları, İstanbul.
- CEVDET PAŞA, Ahmed. 1980. Maruzat, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- CEVDET PAŞA, Ahmed. 1991. Tezakir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- EYİCİL, Ahmet. 1998. Maraş'ta 1855'te Tecirli Aşiretinin İsyanı, Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı 30, Ankara.
- GÜNDÜZ, Tufan. 2002. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi "Konar-Göçer" Maddesi, c. 6, sh. 162, Ankara

Mecburi iskan yerlerinden Rakka ve havalisi:

HALAÇOĞLU, Yusuf. 1991. XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.

HALAÇOĞLU, Yusuf. 1996. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi "Fırka-i Islahiye" Maddesi, c. 13, sh. 36, İstanbul

KAMAN Belediyesi. 2003. <http://www.kamanbelediyesi.org/syf/dadaloğlu.htm>.

KARTEKİN, Enver. 1979. Ramazanoğulları Beyliği Tarihi, Doğu Matbaası, İstanbul.

KAYA, Ömer. 2003. Elbistan - Maraş Hanları ve Yol Güzergahları, c. 1, Memleket Gazetesi, Kahramanmaraş

KAYA, Ömer. 2003. Ulu Yol, Alkış Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 10-11, Kahramanmaraş.

KUTSİ, Tahir. 1987. Dadaloğlu, Toker Yayınları, İstanbul.

MERÇİL, Erdoğan. 1985. Müslüman – Türk Devletleri Tarihi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul.

MİRZAOĞLU, F. Gülay. 1994. Çukurova'da Yaşayan Cerid Türkmenleri'nde Halk Hikayeciliği ve Halk Hikayeleri, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

MİRZAOĞLU, F. Gülay. 2003. Çukurova Bozlağı, Binboğa Yayınları, Ankara.

ORHONLU, Cengiz. 1987. Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı, Eren Yayıncılık, İstanbul.

ÖZDEMİR, Ahmet Z. 1985. Avşarlar ve Dadaloğlu, Dayanışma Yayınları, Ankara.

ÖZTELLİ, Cahit. 1984. Köroğlu Dadaloğlu Kuloğlu, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.

ÖZTÜRK, Said. 2000. Çağlayancerid İlçesi'nin Gelişmişlik Düzeyi, Kurtuluş Dergisi, Kahramanmaraş.

REFİK, Ahmet. 1989. Anadolu'da Türk Aşiretleri, Enderun Kitabevi, İstanbul.

SAKALLI, Ahmet. 2003. Cerid Aşireti ve Çağlayan Cerid İlçesi, KSÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

SANSAR, M. Fatih. 2003. Tanzimat Döneminde Bir İskan Modeli Fırka-i Islahiye ve Güney Anadolu'nun İskanı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.

SARIKAYA, Mehmet Saffet. 2003. Anadolu Aleviliğinin Tarihi Arka Planı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

SÜMER, Faruk. 1963. Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Ankara.

SÜMER, Faruk. 1976. Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Selçuklu Tarih ve Medeniyetleri Enstitüsü Yayını, Ankara.

SÜMER, Faruk. 1985. Yabanlu Pazarı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.

SÜMER, Faruk. 1988. Ceridler, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı: 24, İstanbul.

SÜMER, Faruk. 1999. Tarihleri – Boy Teşkilatı Destanları Oğuzlar (Türkmenler), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.

TÜRKAY, Cevdet. 2001. Oymak Aşiret ve Cemaatler, İşaret Yayınları, İstanbul.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı. 1984. Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.

YAĞCI, Öner. 1996. Dadaloğlu Yaşamı ve Bütün Şiirleri, Gün Yayıncılık, İstanbul.

YALMAN, Ali Rıza. 2000. Cenup'ta Türkmen Oymakları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YURTSEVER, Cezmi. 1983. Ermeni Terör Merkezi Kilikya Kilisesi, Bayrak Yayıncılık – Matbaacılık Koll. Şti., İstanbul.

YAYINLANAN KİTAPLARIMIZ

1. Anılar ve İbretler / Cemal Nar (Mevcudu Yok)
2. Gönül Dostu / Serdar Yakar (Mevcudu Yok)
3. Kurtuluştan Bir Kesit / Esmâ Yakar (Mevcudu Yok)
4. Ruhların Parmakları / Mehmet Alperen (Mevcudu Yok)
5. Bu Sistemden İslama / Cemal Nar (Mevcudu Yok)
6. Sultan Vahdettin ve Mustafa Kemal Paşa Milli Mücadelede / Mehmet Fatişoğlu (Mevcudu Yok)
7. Sorgulanması Gereken Kavramlar / Mehmet Sertpolat (Mevcudu Yok)
8. Necip Fazıl ve Mücadelesi / Serdar Yakar (Mevcudu Yok)
9. İslamlaşma Bilinci / Cemal Nar (Mevcudu Yok)
10. Memleketime Dair / Serdar Yakar (Mevcudu Yok)
11. İslam Sancısı / Cemal Nar (Mevcudu Yok)
12. Delil ve Hikmetleriyle İslam Fıkhı / Ramazan Pak (Mevcudu Yok)
13. Hayatı ve Mücadelesiyle Hafız Ali Efendi / Yıldırım Alkış-Serdar Yakar (Mevcudu Yok)
14. Arş Gölgesi / Cemal Nar (Mevcudu Yok)
15. Tasavvufun Anahtarı / Cemal Nar (Mevcudu Yok)
16. Kahramanmaraş'ta Bayazıtıoğulları / Bekir Sami Bayazıt (Mevcudu Yok)
17. Güz Yağmurları / Kadir Tanır
18. Betül'ün Günlüğü / Elif Betül Yakar (Mevcudu Yok)

19. Kurtuluşumuzun Manevi Mimarları / Mehmet Alperen (Mevcudu Yok)
20. Kurtuluşa Dair Üç Eser / Serdar Yakar (Mevcudu Yok)
21. Kıssa-ı Eshab-ı Kehf / Yaşar Alparslan
22. Bahçeci Hoca / Ömer Kaya
23. Kan Kırmızı Geceler / M. Akif Baltutan
24. Cahit Zarifoğlu / Nazım Elmas
25. Hac Yolunda Gördüklerimiz / H. Rıdvan Bağrıaçık
26. Kabe Yolunda / H. Rıdvan Bağrıaçık
27. Yüz Yaşın Sırrı / Ömer Kaya
28. Mısır'da Hüküm Süren Çerkez Sultanları / Ter. Kemal Görücü
29. Yerel Yönetimlerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri / Serdar Yakar
30. Mahalli Kelimeler Sözlüğü / Ömer Kaya – Hacı Abdullah Kozan
31. Kahramanmaraş'ta Ceridoğulları / Serdar Yakar – Ömer Kaya